Philippe
BESSON

Jo brolis

Žara

Philippe
BESSON

Jo brolis

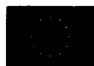
Romanas

Iš prancūzų kalbos vertė
Stasė BANIONYTĖ

ŽARA
Vilnius

UDK 840-3
Be365

Versta iš: Philippe Besson
SON FRÈRE
Julliard

Culture 2000

Knygos vertimą parėmė Europos Sąjungos programa
Kultūra 2000

ISBN 9986-34-135-3

Skiriu Olivjė

*Kaustomas artėjančios mirties šalčio,
žiūrėjau į žmones giliu žvilgsniu, lyg
paskutinį kartą.*

Henri MICHAUX,
Bandymai, egzorcizmai

Liepos 31 d.

Tomas merdėja.

Tomas susitaikė su mirtimi. Mirties jis laukia čia, Sen Klemano namuose, vaikystės namuose. Aš esu su juo. Dar vasara. Nežinojau, kad galima mirti vasarą.

Maniau, kad mirtis visada ištinka žiemą, kad jai reikia šalčio, pilkumos, kažkokio nykumo, kad tik tada ji jaučiasi savo valdose. Ir štai pamatau, jog ji puikiausiai gali dirbti savo darbą saulei šviečiant, pačioje dienos aky.

Maniau, tai prasidės rankų ir kojų sąstingiu, traukuliais, viskas vyks greitai, ūmai, žiauriai. Bet ne: tai nerūpestingos dienos, savotiškos atostogos, tingulys, nieko nenorėjimas karštyje. Geltoname virpančiame karštyje.

Vis dėlto ši mirtis, nors ir numatoma, laukiama, be jokios abejonės, bus tikra tragedija. Ji palies mūsų visų gyvenimus. Juos pakeis, pasuks netikėta kryptimi. Pasės netvarką, ir nė vienas iš mūsų nepajėgs jai pasipriešinti. Ši mirtis bus didžiausias

įvykis. Skausmo banga užlies mus ilgiems metams. Būsime nusiminę, prislėgti.

Mano brolis merdėja.

Sen Klemanas dė Balen – tai paskutinis miestas, esantis Rė salos vakariniame smaigalyje, pačiame jo gale, žiūrinčiame tiesiai į Ameriką. Už šio miesto nebėra daugiau nieko, nei salos, nei žemės, kiek akys užmato plyti vandenynas, beribis Atlantas. Kryptį rodo švyturio šviesa.

Sen Klemanas – tai pasaulio kraštas, kaip kitados mano vaikiškoje vaizduotėje pasaulio kraštas buvo Horno kyšulys. Tai taškas, už kurio viršų paima vandenai, kuriame atsidūrę žmonės turi sudėti ginklus. Pasakojama, jog tuose audringuose vandenyse, atvirose platybėse pasiklysdavę laivai, negelbėdavęs nė švyturys, jūreiviai paskęsdavę, o potvyniai atplukdydavę jų lavonus ir išmesdavę į krantą. Pasakojamos nepaprastos istorijos.

Čia lengvai gali pasijusti vienišas, lyg būtum paskutinis žmogus žemėje, tereikia pasiduoti nuosmukiui ir nieko daugiau nebetrokšti. Šis jausmas – tai ir poilsis, ir pasiaukojimas, ir priverstinis atsiskyrimas, ir savanoriška tremtis.

Žvilgsnis klaidžioja po tolius. Žinau, kad už manęs yra kelių, pušų, pelkių, bažnyčių, kapinių. Bet priešais mane – ničnieko, tik vandenynas. Visur. Vaikystė prabėgo čia.

Namas baltas, kai kada po vidurdienio beveik nepakenčiamo baltumo, nuo kurio turi nusukti akis, sienos nudažytos kalkėmis, kaip reikalauja salos tradicija, o langinės žalios. Tai paprastas namas, kokie dažnai būna vasarnamiai, pasižymintys veikiau patogumu, o ne žavesiu. Antrame aukšte – mano ir brolio kambariai, atskirti koridoriaus, bet vienodi. Tapetai mėlyni, veikiausiai todėl, kad mes berniukai. Sijos sudėtos pagal mansardos nuolydį. Tarp sijų įstatyti langai apšviečia mansardą laužyta šviesa. Baldai kuklūs. Nesunku atspėti, jog tai laikinas būstas. Iš kur galėjome žinoti, kad Tomas atvažiuos čia numirti?

Iš mūsų kambarių matyti jūra. Jūros mėlynė, kiek siekia žvilgsnis.

Bet svarbiausia – sodas, keletas medžių, kurių pavadinimų nežinau ir dabar, praėjus daugeliui metų, ir keletas giraičių, surūdijusios skardos stalas ir kėdės, motinos pasodintos gėlės, kurias per mirusį sezoną, beje, trunkantį triskart ilgiau (kitas sezonas, be abejonės, būna gyvas), prižiūri kaimynė, sodas, kuris atrodė milžiniškas, kai man buvo penkeri metai, ir vis mažėjo augant, kol pasidarė toks, koks iš tikrųjų yra, – kvepiantis sodas, nuožulniu šlaitu nusidriekęs paplūdimio link. Iš namo vos įžvelgi smėlio juostą, kopos linkį kairėje pusėje, todėl gali pamanyti, kad sodas nusileidžia tiesiai į jūrą. Žaluma susilieja su mėlyne. Už lango dabar ir matau tą sumišusią žalumą ir mėlynę, tas akinamai žėrinčias spalvas, kurios man atrodo subtilios ir švelnios.

Jūra – tai riba ir drauge bet kokios ribos paneigimas, ji horizontas, tačiau akys vis tiek krypsta į tolumas ieškodamos jo linijos, ji gairė, ji plyti visur. Taip, jūra plyti visur. Kai pagalvoju apie praėjusius metus, pirmiausia prisimenu ją, ji mane supa, lanko, ramina, ji man niekad neatsibosta, ji yra ta, kuri mane nuolat lydi. Daugiausia laiko praleidau žiūrėdamas į jūrą. Manau, žiūriu į ją ir tada, kai jos nėra šalia. Reikia būti taip stebuklingai apsėstam jūros, kad suprastum, ką aš pasakoju. Tai visai kas kita negu istorijos, sekamos jūrininkų arba saliečių. Jie gyvena su jūra, iš jūros ir galop pradeda jos nebematyti: taip su ja susitapatina, susijungia. Jie myli ją tokia meile, apie kurią nekalbama, kuri ir taip akivaizdi, kuri virsta savotišku abejingumu. Aš – ne, aš jaučiu visai ką kita. Dažniausiai gyvenu be jūros, toli nuo jos, ji man grąžinama tik šiltomis dienomis, spindinti saulėje, ir tampa nuotykiu, nuostabiu įvykiu, nepaprasta dovana, prie kurios niekaip nepriprantu. Ji – vis atsinaujinantys kerai.

Kovo 7 d.

Kitame laido gale išgirstu Tomo balsą. Pakėlęs ragelį, iš pradžių net nesu tikras, ar tai jo balsas: jis kažkoks liūdnas ar prislopęs, kaip ką tik atsibudusio žmogaus. Bet labai greitai atsitokėju. Atpažįstu jį net persimainiusį. Tai vaikystės balsas, metai ir mutacija man jį mažai tepakeitė. Šis balsas toks pat kaip visada, toks pat, koks skambėjo mokyklų aikštelėse, kambario tamsoje ir vasaros paplūdimiuose. Tai paauglio balsas, kai jis mėgina sulaikyti juoką, lėtas balsas, kai nori atrodyti rimtas. Šįryt kitame laido gale girdėti lėtas balsas.

Tomas sako, kad rezultatai nėra geri. Nežinau, apie kokius rezultatus jis kalba. „Kraujo tyrimų, tai buvo paprasčiausias patikrinimas." Trombocitų kiekis mažas, labai mažas, nenormaliai mažas. Nesuprantu, ką tai galėtų reikšti. „Gydytojas sako, kad man gresia *nuolatinis hemoragijos pavojus.* Jis pavartojo tokį terminą." Nujaučiu, kad tai rimta. „Visko gali būti."

Iš pradžių Tomas kalba apie sankciją, atpildą, sudrausminimą, ir aš nesusigaudau, ką jis čia paisto. Įsidėmiu tik žodį „bausmė". Paskui jis papasakoja apie tęsiamą, bespalvį balsą, kuriuo kalbėjęs senas medicinos tyrimų laboratorijos darbuotojas, apie to pavargusio žmogaus ramybę, galinčią išvaryti iš proto. Pasako, kad vėliau gydytojo žvilgsnis buvęs šaltas, tarytum rausęsis po jo vidų, ieškojęs padarytos klaidos. Jis prisimena abejingą, net neužjaučiamą veidą ir lyg niekur nieko sviestą frazę: „Trombocitopenija, kuria susirgote, gali reikšti, kad jūsų serume yra antikūnių". Tomas nieko neatsakė, nieko neklausinėjo. Jauna moteris, kurią sutiko laukiamajame išėjęs iš priėmimo, pasiteiravo, ar jis gerai jaučiasi, nes atrodo visas išbalęs. Regis, jai jis taip pat nieko neatsakė. Tik kai atsidūrė gatvėje, jį suėmė paniška baimė. Jis pavartojo būtent šiuos žodžius: „paniška baimė". Prie telefono aš tyliu. Suvokiu, kad nereikia kalbėti, tik klausytis, leisti jam baigti pasakojimą. Girdžiu tokį kaip vaikystėje balsą. Prieš akis iškyla aikštelės, kambarys, paplūdimiai. Baiminuosi grėsmės, kuri vis aiškėja, rengiasi pulti vaikystę. Jis sako pirmiausia pagalvojęs apie moterį, kurią ankstyvą rytą bučiuodavo tarpdury, Klerę. Verkęs apie ją galvodamas, nepajėgęs atsispirti, tai atsitikę savaime, jis nieko negalėjęs padaryti, tai jį tiesiog užlieję. Šitai pasakodamas jis vėl pratrūksta rauda, kuri užspaudžia gerklę. Abu stovime prie telefono, prislėgti siaubingos jo ašarų tylos. Mėginu prisiminti, kada paskutinį kartą girdėjau brolį verkiant, bet taip ir neprisimenu. Nežinau,

kada tai buvo. Per daug laiko prabėgo. Atmintyje išsaugojau tik juoką, nuostabų paauglio juoką, neįtikėtinai jauną juoką. Baigdamas Tomas paklausia, ar negalėčiau pas jį atvažiuoti. Nenorįs būti vienas. Aš važiuoju. Važiuoju.

Kovo 9 d.

Mes laukiame, slenka nesibaigiančios laukimo valandos. Po naujo, išsamesnio, kraujo tyrimo laukiame, kol bus paskelbtas nuosprendis ir pasakyta, ar Tomo serume rasta antikūnių, ar ne. Nebylūs sėdime kambaryje laukdami, kol suskambės telefonas ir gydytojas tars žodį šioje baisioje tyloje. Mus kankina klaikus nerimas, nežinomybės, grėsmės nerimas. Šis nerimas gniuždantis, beveik nepakeliamas, dusinantis. Norisi rėkti, šokti pro langą. Žiūriu į Tomą, į jo veidą, giedrą galbūt paskutinį kartą, žiūriu į rankas, krečiamas vos pastebimo drebulio. Galvoju, kad visada pavydėjau jam rankų, ilgų, baltų, prakaulių rankų. Galvoju, kad namuose paauglystės laikais jis, muzikantas, išgaudavo iš pianino nuostabius garsus vienu rankų mostu, paprastu kūno kryptelėjimu ant taburetės, apmuštos raudonu aksomu. Stebėdavau tą kūną prie pianino, jo juslingą sąstingį, išdidžią laikyseną, tiesią nugarą. Norėdavau, kad tas kūnas būtų mano. Šiandien jis jau atrodo lyg sužeistas. Kūnas laukia nuosprendžio.

Sutartą valandą suskamba telefonas. Tomas atsisako kalbėti su gydytoju: prašo, kad aš pakelčiau ragelį. Mėginu jį peršnekėti, bet veltui. Tas mėginimas užtrunka taip ilgai, kad bijau, jog gydytojas padės ragelį. Galiausiai prisistatau. „Lukas Andrjė, jo brolis." Štai kas aš esu: jo brolis. Jo brolis esu daugiau nei dvidešimt penkerius metus. Neprisimenu tik vienų savo gyvenimo metų, pirmųjų, kai juo ir nebuvau. Nepamenu, kad būčiau buvęs kas nors kitas, tik jo brolis. Nepamenu vienturčio vaiko vienatvės. Man dar prieš pradedant suvokti save, jis buvo jau čia. Čia jis yra ir šiandien, sėdi ant lovos krašto priešais mane mažumėlę išbalęs, mažumėlę pavargęs ir laukia, kol bus paskelbtas orakulas. Gydytojas beveik iškart ištaria taip lauktus žodžius: „Jūsų brolio kraujuje antikūnių nerasta". Aš su palengvėjimu atsidūstu. Tomas atspėja, kas buvo pasakyta. Jo veide nušvinta šypsena, bet ji tučtuojau dingsta, nes mano veidas vėl surimtėja. Gydytojas pageidauja pamatyti Tomą kuo greičiau. Primena *nuolatinį hemoragijos pavojų*. Ir sako: „Jūsų brolis taip lengvai neišsisuko. Mes atmetėme vieną hipotezę. Bet liko daugybė kitų. Šiaip ar taip, liga niekur nedingo, anaiptol". Palengvėjimo žymes Tomui nuo veido kaip vėjas nupūtė.

Rugpjūčio 3 d.

Vaikščioti pradėjau Sen Klemano name. Taip sakė tėvai. Neryškių spalvų fotografijose matau stovintį kūdikį ir atpažįstu virtuvės grindų plyteles: tai iš tiesų vasarnamio grindų plytelės, kurios taip ir nebuvo pakeistos, ir tai dar kartą patvirtina, kad tokiuose namuose remontas beveik niekada nedaromas. Kūdikio aš nepažįstu, nežinau, kas jis. Sutinku su teiginiu, kad tai aš. Ir vis dėlto žiūriu į būtybę, kurios visiškai neprisimenu, kurios veidas putliais žandais nepranašauja šiandienos liesumo, mėlynos akys prieštarauja juodam šiandienos žvilgsniui, šviesios garbanos nė kiek nesiderina su trumpais tamsiais šiandienos plaukais. Sutinku su fotografijos tiesa, nes negaliu jos nuginčyti, tačiau šis vaikas man absoliučiai svetimas.

Kai žengiau pirmuosius žingsnius, Tomo nebuvo. Tomo negalėjo būti nuotraukoje. Tomas buvo dar negimęs.

Aš vyresnėlis. Aš esu Lukas, Andrjė vyresnėlis. Nedaug trūko, ir būčiau nebuvęs vyresnėlis. Prieš mane buvo dar vienas vaikas, kuris augo motinos pilve, bet taip ir neišvydo dienos šviesos.

Motina niekada nepasakoja šitos istorijos. Todėl kiti pasistengia už ją. Jie sako, tai būtų buvęs berniukas, tėvai salos garbei jį būtų pavadinę Klemanu, šis vardas man nebuvo duotas tik todėl, kad bijota prakeiksmo ir kad motinos sąmonėje jis buvo susijęs su kitu, taigi negalėjo priklausyti man. Persileidimas įvyko vėlai, beveik penktą mėnesį. Motina spėjo priprasti prie vaiko, pradėjo jį įsivaizduoti. Jo netektį išgyveno kaip mirtį, kaip praradimą. Šis įvykis ją baisiai sukrėtė, tik ji niekada to nepasisakė. Mano gimimas nepadėjo užmiršti pirmosios dramos. Niekas nepadės jos užmiršti. Visiems aš esu vyresnėlis, tik motina, nors ir neprisipažįsta, laiko mane jaunesniuoju Klemano broliu. Motina nešiojasi savyje mirusį vaiką, šio pasaulio neišvydusį vaiką. Ji nešioja gedulą, kuris niekada nesibaigs.

Tomas gimė 1973 metų spalio 19 dieną. Tada man buvo beveik penkiolika mėnesių. Jau buvau pradėjęs vaikščioti vasarnamyje. Aš neprisimenu jo atsiradimo. Visos pastangos įtempti atmintį baigiasi nesėkme. Tiksliai negalėčiau pasakyti, kokie mano pirmieji prisiminimai, bet, šiaip ar taip, ne Tomo gimimas. Anot tėvų, pravirkau pirmąkart jį pamatęs, ir aš linkęs jais tikėti. Tačiau nesu tikras, ar tos

ašaros susijusios su jaunesniojo brolio atsiradimu. Man tai veikiausiai nebuvo joks įvykis. Tik vėliau Tomas pradėjo darytis svarbus mano gyvenime. 1973 metų spalio 19 dieną jis dar buvo niekas.

Šiandien jis visas pasaulis.

Kovo 10 d.

Pranešti šitai tėvams – sunkus išbandymas. Motina pakvaišusi iš nerimo. Tėvas stengiasi išsaugoti sveiką protą, bet veltui. Jiems tai tikras pragaras. Jie galvoja: mes neteksime sūnaus. Klaikus vaizdas, jų neviltis tokia, tarsi žemė slystų iš po kojų, tarsi juos visiškai apleistų jėgos, tarsi jie būtų praradę pusiausvyrą. Jų senstantys kūnai linguoja, akys nevalingai mirksi, per odą bėgioja virpuliukai, jie trina sudrėkusias rankas, kalba kapotomis frazėmis. Šis reginys man kelia siaubą, gailestį. Žiūriu į Tomą, sėdintį priešais tėvus: jis laikosi tiesiai, lyg išpažindamas kaltę, balsas dreba, lyg maldaudamas atleidimo, akys nudurtos žemyn, lyg to atleidimo būtų neįmanoma gauti, Tomas nugalėtas, iš anksto atsiprašinėjantis už skausmą, kurį pats turės iškęsti. Norėčiau, kad tėvai parodytų jam bent lašelį užuojautos, surastų padrąsinimų, nors ir nevykusių, nors ir melagingų, bet tai vis geriau, negu šis apgailėtinas vaizdas, kai žmonės mato tik savo sielvartą, tik savo

būsimą širdgėlą. Aš nieko nesakau. Mane drasko liūdesys ir pasibjaurėjimas.

Prisimenu kitus prisipažinimus, kitokiomis aplinkybėmis, savo prisipažinimus. Argi jų veidai buvo kitokie, argi ne gedulingi? O juk niekas nebuvo miręs. Šiandien taip pat niekas nemiręs. Ne, niekas nemiręs.

Kovo 11 d.

Dabar Klerės eilė. Spindulingosios ir sopulingosios Klerės, „gražuolės Klerės gražiomis šviesiomis akimis“, kuriai ši žinia trenkia kaip antausis, perkreipiantis veidą, pravirkdantis, išmušantis iš vėžių, apkvaitinantis. Ji žiūri į Tomą gražiomis vandens žalumo akimis. Akyse matyti nesupratimas, baimė, liūdesys. Akyse matyti viskas. Norėtųsi ją apkabinti, apglėbti šį merginos kūną, glėbesčiuoti, stipriai spausti prie savęs, spausti tol, kol liausis konvulsijos, kol ji nurims, bet nieko panašaus neįvyksta: leidžiame keroti nusiminimui, augti nerimui, suprantame, kad reikia šitai iškęsti, kad skausmas ir išgąstis turi išsiveržti dabar, tuojau pat. Paskui reikia atsikratyti dramatizmo, gailesčio, reikia sutelkti jėgas, elgtis oriai, gal net didingai, parodyti kitiems, kad ketini laimėti mūšį, būti tam mūšiui pasirengusiam, laikytis tvirtai, tiesiai. Tomas neapkabina Klerės. Stovi tiesus priešais palūžusią merginą. Žvilgsnis įsmeigtas kitur, aukštyn, į dangaus mėlynę. Jo oda virpčioja. Jis atgauna kvapą.

Kovo 12 d.

Senelė tvirtina, kad anūkas negali mirti anksčiau už ją, kad taip neturi būti.

Kovo 13 d.

Tylu kaip bažnyčioje, ir toje tyloje gydytojas praneša paskutinio kraujo tyrimo rezultatus. Devyniolika tūkstančių. Devyniolika tūkstančių trombocitų. Dešimt kartų mažiau už normalų kiekį. Dar blogiau nei praeitą sykį. Bet atrodo, kad pasiekus tam tikrą lygį, keletas tūkstančių nelabai svarbu. Šis skirtumas nepadidina rizikos. Rizika jau ir taip maksimali. Tomas sako: „Mano kraujuje siaubingu greičiu nyksta gyvybinė medžiaga, o jie mane prašo nesijaudinti". Žiūriu į jį. Paskui užsimerkiu. Aš neverkiu. Neverkiu.

Kovo 14 d.

Kiekvienas tyrimas blogesnis už ankstesnįjį. Trombocitų kiekis nesulaikomai mažėja. Nors pavojinga riba seniai peržengta, šis nuolatinis mažėjimas kelia dar didesnį nerimą. Gydytojas informuoja, kad nuo šiol kažkas privalo imtis atsakomybės, kad Tomą būtina guldyti į ligoninę, pavojinga ilgiau palikti jį be nuolatinės medikų priežiūros, rizika pernelyg didelė, prie jo visąlaik turi budėti kvalifikuotas personalas. Taip jis parodo savo bejėgiškumą, nekompetentingumą. Stengdamasis mus

nuraminti pasako, kad ligoninėje atliekami tyrimai gali būti veiksmingiausi, kad tenai bus nustatytos ligos priežastys ir paskirti tinkamiausi vaistai. Bet jo balsas toks monotoniškas ir neguodžiantis, kad juo iš tiesų sunku patikėti. Paskui gydytojas priduria, jog greitosios pagalbos automobilis jau iškviestas ir atvažiuos paimti Tomo po trijų valandų, per tą laiką jis kaip tik spės susiruošti. Aš žiūriu į savo šeimą, į išblyškusį, pradurta ranka brolį, skausmo sustingdytą motinos veidą, suakmenėjusį tėvą. Ir galvoju: ši šeima išgyvena didžiausią išbandymą, koks tik gali būti. Be nuostolių ji neapsieis.

Rugpjūčio 7 d.

Motina apie tai niekada neužsiminė. Pro žaliuzes prasiskverbia šviesa iš lauko, o iš jos niekada neprasiskverbė nė šešėlis abejonės ar nuovargio. Ji prisivertė visada būti pavyzdinga, elegantiška, nuostabi (vis dėlto reikia pripažinti, kad jos gimtojoje Vandėjoje, kur įtarimas tolygus pasmerkimui, moteris dažniausiai yra žmona ir motina ir privalo būti nepriekaištinga). Ji stengėsi, ir jai pavyko, susitvardyti bet kokiomis aplinkybėmis. Tie, kurie matė ją ilgus metus ir tebemato dabar, niekada nieko neįtarė. Gal todėl, kad iš tiesų ir nebuvo ko įtarti. Gal ji tikrai niekada neturėjo ketinimų, kuriuos jai priskiriu. Tačiau esu įsitikinęs: ji svajojo išeiti, palikti jį. Veikiausiai svajojo. Kitaip nė būti negali. Veikiausiai norėjo su juo išsiskirti, išardyti jųdviejų santuoką, sudarytą taip anksti jos gyvenime, anksčiau, nei galėjo ja *pasinaudoti,* vestuvės įvyko, kai ji buvo dar visai jaunutė, neturėjo nė aštuoniolikos, o jis jau anaiptol nebe vaikėzas (šiaip ar taip,

perkopęs per trisdešimt), ir kai *kitur,* ne toje siaubingoje provincijoje, po teisybei, jau buvo diskutuojama apie „seksualinį išsilaisvinimą“. Ji veikiausiai norėjo gyventi skyrium nuo to žmogaus, mano tėvo, su kuriuo buvo tokie nepanašūs: jis namisėda, o ji mėgstanti keliones, jis griežtas, o ji atlaidi beveik viskam, jis santūrus, o jos spontaniškumas pridarydavo daugybę žalos ir daugybę stebuklų, jis jau pasenęs, o ji dar tokia jaunatviška. Ji veikiausiai norėjo išeiti, bet pasiliko. Dabar jau prabėgo daugiau nei trisdešimt metų. Trylika juos skiriančių metų, pirmojo vaiko netektis įsčiose, nelaimė, šiandien užgriuvusi jos jaunėlį sūnų, nepadarė galo šiai nuostabiai santuokai. Matyt, reikėjo tų skirtumų, to atstumo, kad jų ryšys nenutrūktų.

Kai buvome vaikai, į salą reikėdavo plaukti keltu. Prisimenu vieną išvyką: iš namų išėjome paryčiais, dar užsimiegoję. Tėvas, kaip mums atrodė, pažadino mus vidury nakties. Sakė, verčiau važiuoti, kol „nepradėjo šutinti“ ir nesusidarė kamščiai. Be to, juo anksčiau pasieksime La Palisą, juo labiau tikėtina, kad pavyks išvengti nesibaigiančių eilių, kurios nutįsta rugpjūčio mėnesį. Be abejonės, jis samprotavo teisingai, tačiau tokie samprotavimai nieko neverti, kai esi vaikas ir nori miego. Tokiomis valandėlėmis labiausiai jausdavau tai, kas moksliškai (bet aš nebuvau mokslininkas) vadinama biologinio laikrodžio sutrikdymu. Atrodo, dar ir dabar prisimenu, jog prireikė keleto dienų, kol atsigavau nuo to katastrofiško

pažadinimo su fanfaromis ketvirtą ar penktą valandą ryto, nuo virtuvės tamsos, šleikštaus skrudinamos duonos kvapo ir erzinamo tėvo nekantrumo: iš pradžių jis maldavo, paskui paliepė truputį paskubėti. Į automobilį ne lipome, o braklinomės. Visur buvo kimšte prikimšta daiktų. Dar teko palikti vietos šuniui, kuris nuo pat pirmųjų kilometrų ėmė seilėtis mums ant šlaunų. Tiktas Medūzos plaustas.

Po keleto valandų kelionės pagaliau pasiekėme La Palisą ir ten pamatėme, kad visiems žemės tėčiams tuo pat metu kilo tokia pati mintis kaip ir mūsiškiui, taigi mums teks laukti ištisas valandas, kol pasieksime išsvajotąją salą. Eilės buvo milžiniškos. Judėjome vėžlio žingsniu, su pertrūkiais, pasistūmėdavome tiek, kiek žmonių sulipdavo į keltą, kurio iš pradžių nė nematėme, – taip toli buvome nuo prieplaukos. Tėvas nepaliaudamas keiksnojo salos gyventojus, „septyniolikukus“, turinčius pirmenybę ir dar labiau vilkinančius mūsų eilę: jis užmiršo, kad visai tam neprieštarautų, jei pats turėtų pirmenybę. Atmintis, be abejonės, tirština spalvas, tačiau dabar man atrodo, jog tos laukimo valandos buvo nesibaigiančios. Kiek mes pralaukėme? Šešias, aštuonias valandas? Šiandien negalėčiau tiksliai pasakyti. Ir virš tos apokalipsės beveik ištisai kepino kaitri saulė. Tais laikais automobiliai neturėjo kondicionierių, todėl mums reikėjo kęsti tikrai nepakeliamą karštį, kuris alino mūsų gležnus organizmus. Reikėjo saugotis seilių, su pavyzdingu reguliarumu bliaukiančių šuniui iš nasrų mums ant plikų kojų. Reikėjo plėšte atsiplėšti nuo dermatino

sėdynių, kai jos imdavo deginti. Reikėjo nuleisti galvą, kai įtampa padidėdavo tiek, kad tėvų susierzinimas išsiliedavo žodžiais. Turėjome vienintelį troškimą: kad tas košmaras greičiau pasibaigtų.

Galop atėjo mūsų eilė, bet prieš tai dar, žinoma, teko ištverti paskutinę nesėkmę: mūsų automobilis, jau beįriedantis, buvo neįleistas, pirmasis neįleistas į keltą, kuris rengėsi išplaukti mums iš panosės, atseit jis jau pilnas. Gavome laukti dar dvidešimt minučių, ir tos dvidešimt minučių slėgė tėvą daugybės valandų svoriu, neteisybės svoriu. Man tai buvo maloniausios minutės. Aš išlipau iš automobilio ir nuėjau pasisukinėti prie lynų, prie įlaipinimo punkto, pažiūrėti, kaip dirba uosto darbininkai. Instinktyviai mylėjau tą jūros pasaulį, žmones, gyvenančius prie jūros, prie laivų. Svajojau apie jūreivius, išplaukiančius laivus, susimeistrautas valteles, žvejybą, trunkančią ištisus mėnesius šėlstančioje jūroje, ir dar apie bala žino ką. Iš visos širdies troškau priklausyti tam pasauliui, būti su tais žmonėmis. Jutau, kad išmokčiau švartuoti laivus, klausyti garsiai šūkaujamų įsakymų, kad norėčiau turėti vėjų nugairintą veidą, saulės nurudintas raukšles, nešioti nudrengtus drabužius. Pirmosios mano vaikystės svajonės buvo susijusios su jūreivyste.

Tomas užsispyręs tebesėdėjo automobilyje. Jis neužsikrėtė mano susižavėjimu. Bet, svarbiausia, norėjo parodyti tėvui pykstąs dėl mūsų kvailumo, giežiąs apmaudą dėl to, kad taip nuobodžiavome įstrigę kamštyje, viliąsis, kad kitais metais

nepadarysime tokios pat klaidos, ir iš anksto bijąs, kad tai nebūtų tik geri ketinimai (jis bijojo ne be reikalo...). Galiausiai įriedėjome į plaustą. Automobilis pervažiavo per asilo nugarą, padarytą iš laivo borto, kuris atsidarė, įleisdamas transporto priemones. Man užvis labiau patiko šis jausmas: jausmas, kad kabarojamės per asilo nugarą. Atostogos prasidėjo.

Rė salos keltas, be abejonės, buvo pirmasis laivas, kuriuo man teko plaukti. Vėliau likimas lėmė plaukioti daugeliu. Prisimenu tą, kuriuo keliavau į Uato salą Morbihane žiemą su karščiuojančiu jaunuoliu, ir kitą, gabenusį mane į Brea su kitu jaunuoliu, mano gyvenimo draugu, prisimenu plaustą, kuriuo keldavausi į La Valetą, kai gyvenau Maltos saloje, ir kitą plaustą, ankstų rytą plukdydavusį būrius verslininkų į Honkongą, ir tą, kuris vežiodavo pulkus turistų iš arti pasižiūrėti Laisvės statulos Elis Ailende (aš vykdavau pasižiūrėti vietos, kur suvažiuoja emigrantai, tie pavargę žmonės, puoselėjantys naujas viltis), prisimenu garlaivį, kursuojantį tarp Kalė ir Doverio, kai tekdavo dažnai keliauti į Londoną, kol dar nebuvo povandeninių tunelių ir traukinių, palaikes valtis Luizianoje, Misisipės atšakose, kur dedešvomis šerdavau krokodilus, keistą eldiją baloje, knibždančioje turistų bei vabzdžių ir pompastiškai, bet nepagrįstai vadinamą plaukiojančiais Čočimilko sodais Meksiko šiaurėje, prisimenu Buenos Aires su Montevidėju jungiantį laivą, kuris tą rugsėjo rytą buvo beveik tuščias, o kiek būta kitų laivų, kuriuos jau ir užmiršau, nes vos atvykęs į kokią nors vieto-

vę, pirmiausia puolu ieškoti jūros ar įlankos, upės, žiočių, ežero, kuriuo galėčiau plaukti, daryti nuostabiausią pasaulyje dalyką: būti ant vandens.

Ši aistra amžiams įsižiebė būtent čia, Rė salos kelte, esu tuo visiškai tikras. Iškart užlipau į viršutinius aukštus, nuėjau į denį, į kelto pirmagalį, susiieškojau geriausią vietelę, troškau būti pirmosiose eilėse ir nė už ką pasaulyje nenorėjau praleisti spektaklio, kurį iš pradžių nujaučiau būsiant fantastišką, o paskui jau žinojau, kad jis turi būti fantastiškas. Stovėjau tenai, atstatęs krūtinę vėjui. Atsukęs nugarą žemynui, plaukiau į savo salą, kurios kontūrai jau ryškėjo. Žvilgsnis klaidžiojo nuo jūros į žemę, nuo putotų bangų į krantą. Tykštantys vandens purslai smarkiai atsidavė benzinu. Gyvenau santarvėje su savimi. Buvau savo teritorijoje. Kelionė netruko nė dvidešimties minučių. Mes prisišvartavome prie Sablanso. Tai purvinas paplūdimys ir, kiek prisimenu, ten dažniau būdavo atoslūgis negu potvynis. Medžiai palinkę nuo ištisai pučiančių vėjų. Pirmąkart išvydęs Sablanso (noriu pasakyti, pirmąkart, kai atmintin įsirėžė atvykimas į Sablanso) supratau, kad aš jį pamilsiu. Tądien Tomas uždėjo ranką ant manosios. To jis paprastai nedarydavo. Tuo švelniu prisilietimu mėgino pasakyti, kad abu jaučiame tą patį. Tada supratau, jog Tomas myli salą taip pat, kaip ir aš. Vėliau jis man prisipažino būtent tą akimirką nusprendęs, kad bus palaidotas čia. Keista mintis šovė į galvą tokiam mažam vaikui, kuris nieko nežinojo apie mirtį, juo labiau

apie savo mirtį, bet jau iš anksto įsivaizdavo salą kaip amžinojo poilsio vietą.

Ir štai dabar mes esame Rė, čia jis laukia mirties. Nuo to laiko prabėgo tiek nedaug metų.

Aš netapau jūreiviu.

Kovo 15 d.

Štai ir ligoninė – prie įėjimo sucypia ant žvyro užvažiavusio greitosios pagalbos automobilio padangos, automatiškai atsidaro dvivėrės durys, stiklo ir aliuminio kubas atstoja priimamąjį, sienos nudažytos neryškia balta spalva, linoleumas žvilga, koridoriai kaip vamzdžiai, laukiamajame, kur mėtosi kelių mėnesių senumo žurnalai, žaliuoja augalai, tvyro eterio tvaikas, sumišęs su šilto maisto kvapu, visi garsai prislopinti, sunkios durys su grotuotais langeliais pažymėtos numeriais, neaiškaus amžiaus moterys vilki baltais chalatais, kurių atlapuose įsegtos kortelės su nurodytomis pareigomis, tik niekas nesusiprotėjo ten užrašyti ir pavardę, neįtikėtinai lėtai slankioja ligoniai.

Štai ir ligoninės palata. Aplink Tomą, apvilktą gelsvomis įkapėmis, lyg šokdami įmantrų baletą slysčioja siluetai: seselės kloja lovą. Atėjus vyriausiajam gydytojui, baletas baigiasi, oras pasidaro sunkus, jį prislegia mokslo svoris. Vyras

žilstelėjusiais smilkiniais įninka į paduotą ligos istoriją kaip į trofėjų, kurio nusipelnė už nežinia kokią pergalę. Už pergalę prieš kitų nemokšiškumą, o tie kiti – tai tikriausiai mes. Į jį žiūrėdamas negalėtum pasakyti, ar jis susirūpinęs, ar pavargęs, ar tiesiog abejingas, ir visa tai, žinoma, atmiešta mokslingumo doze (šio žmogaus viskas moksliška). Laukiame, kada gi jis ištars pirmąjį žodį (mat įėjęs į palatą, gydytojas su niekuo nepasisveikino): tam čia ir esame, kad nubyrėtų koks trupinėlis. Pagaliau jis prabyla. Duoda keletą klausimų, ir Tomas į juos atsako. Ne, jis nepastebėjo mėlynių ant kūno, ant rankų, nebent kai smarkiai susitrenkdavo. Taip, kai įsipjauna skusdamasis rytais, kraujas nustoja tekėti tik po keleto minučių, kai žaizda užsitraukia. Ne, jis nesityrė kraujo, nes kažko baiminosi, bet paprašytas Klerės, kuri nerimavo dėl dažno jo nuovargio, sutiko atlikti tyrimą. Ne, ne, neturi pasakyti nieko ypatingo. Na taip, jis jaučiasi gerai, kaip normalus žmogus, beje, jis ir gyvena normaliai. Tada gydytojas vėl klausia praktiškai to paties, tarsi pirmieji atsakymai jam netiktų, tarsi galėtų gauti kitus, kurie nuo jo buvo nuslėpti. Jo tonas kaip inkvizitoriaus: mat reikia ne tik nustatyti ligą, sužinoti jos simptomus, bet ir surasti nusižengimą, lengvą nuodėmę, eretišką poelgį, tai, kas galėjo atvesti čia šitą Tomą Andrję, vargu ar nenusikaltusį. Brolis atsako taip pat. Iš mandarino veido grimasos matyti, kad atsakymai jo vis tiek nepatenkina. Kaip tai? Jokių seksualinių santykių be apsaugos priemonių? Jokios kelionės į egzotiškas šalis? Jokios žaizdos?

Jokių ankstesnių įvykių šioje ištvirkėlių šeimoje? Nė menkiausių paaiškinimų, pėdsakų, ženklų? Jokių smerktinų klaidų? Ką gi, jei jis nenori pasisakyti, jei nesutinka prisipažinti savo begėdiškumo, už jį kalbės kraujas. Kraujas nemeluoja: jis atskleis tai, ką jo šeimininkas mėgina nuslėpti. Priešintis neverta. Bet to dar negana. Kraujo tyrimo negana. Bus paimta ir kaulų čiulpų. Gydytojas duoda įsakymą: nedelsiant atlikti krūtinkaulio punkciją. Pastebiu nieko nesusigaudantį Tomo žvilgsnį. Mokslininkas teikiasi trumpai paaiškinti neišmanėliui: jam į krūtinkaulį bus įsmeigta adata ir padaryta čiulpų punkcija. Ar jis suprato? Ar reikia paaiškinti plačiau? Ne? Tai gerai, nes jo laukia ligoniai, ir tie ligoniai sutinka bendradarbiauti, tikrai mirštantys, pasmerkti seniai, kurie parodo, kad jiems skauda, ir gargaliuodami maldauja juos gydyti ar bent palengvinti kančias. Daktaras dingsta.

Mažiau nei po minutės į palatą vėl suguža seselės. Rankose jos laiko instrumentus, labai jau panašius į kankinimo įrankius. Tuoj bus atliekama krūtinkaulio punkcija. Pirmiausia seselės paprašo mus išeiti iš palatos, bet Tomas pareikalauja, kad aš pasilikčiau su juo. Jos susižvalgo ir nusprendžia, kad galiu dalyvauti šioje procedūroje. Tėvai palieka mus su jomis. Man pasidingoja, jog motinos akys sklidinos ašarų. Stoviu nuošalyje. Dvi seselės atsistoja abipus lovos. Jos suima Tomą už riešų ir švelniu balsu paaiškina neleisiančios jam judėti, nes jis, be abejonės, mėgins tai daryti, o pageidautina, kad nesimuistytų. Norėtume įsiminti tik jų švelnų balsą,

tačiau teišgirstame žiaurų ketinimą, baisią informaciją, kurią jos mums pateikia. Trečia seselė prieina prie Tomo. Ji pasako tuoj dursianti, bet jam neskaudėsią, nereikią bijoti (aš jaučiu, kad šiuos žodžius jis girdės dešimtis, šimtus kartų), injekcija nuskausminsianti zoną aplink krūtinkaulį. Ji šypsosi, atrodo rami, jos akys šviesios: norisi ja pasitikėti, beveik galėtum paslėpti siaubą. Bet vos ji nutyla, vos įsmeigia švirkštą, švelnumo kerai išsisklaido, lieka tik baimė, klaikas ir skausmas, tikras ar įsivaizduotas. Norėdama nustatyti, ar anestezinis skystis pradėjo veikti, ji adatos galu ima gremžti kaulą. Tas adatos skrebenimas į kaulą lygiai toks, koks būna skerdyklose nuo gyvulių griaučių skutant paskutines mėsos draiskanas. Žiūriu į Tomą: jo akys užmerktos. Mėginu įsivaizduoti, apie ką jis galvoja, bet veltui. Matau, kad oda nedreba: turbūt anestetikai pradėjo veikti. Tada seselė pasiima ilgesnę adatą, tokią kaip senelės virbalas. Pagalvoju apie moteris, kurios baigiantis Antrajam pasauliniam karui darydavo abortus, apie tas pagyvenusias kaimietes, kurios paslapčia nutraukdavo nėštumą merginoms, kišdamos joms į pilvą mezgimo virbalus, kad ištaisytų jų klaidas. Pagalvoju, kad niekas nepasikeitė, kankinimo ir medicinos įrankiai liko tokie patys. Noriu, kad Tomas nieko nematytų, kad ir toliau būtų užsimerkęs. Manau, jis galėtų gintis arba apalpti. Seselė beda virbalą į krūtinės vidurį, į sveiką odą, į lygų torsą. Suprantu, kad ji jį deformuos, sugadins, kad jis niekada nebebus toks kaip anksčiau, kad Tomas neteks šios tobulos krūtinės, kad ji dings, kad

tokią matau paskutinį kartą. Kilsteliu ranką prie savo liemens. Jiems pavyks padaryti mus skirtingus, panaikinti mūsų panašumą. Seselė truputį spusteli smeigdama adatą. Kūno svorį perkelia į priekį, kad ji įsmigtų. Staiga adata, sausai caktelėjusi, tikrai įsminga, ir man pasirodo, kad ji pervers visą kūną, kad nugalėjo pasipriešinimą, kliūtį ir niekas jos nesustabdys, ji perdurs Tomą kiaurai. Kūnas sutrūkčioja, tarsi gavęs elektros smūgį. Akimirką man pasivaidena, kad Tomas miręs, kad ši moteris jį nužudė, kad ji blogai atliko savo darbą ir jį nužudė. Tačiau Tomo vokai suvirpčioja toje vietoje, kur oda ploniausia: jis dar gyvas. Seselė sako, kad tai ilgai netruksią, mėginį ji paimsianti greitai ir jis nieko nejausiąs. Ji nemeluoja: labai greit ištraukia virbalą, ir aš pamatau, kaip krūtinė pasikelia nuo paklodės tarsi įkvėpdama. Klausiu savęs, kaip galima išgyventi po tokio kankinimo. Manau, komplikacijos turi būti baisios. Kūnas vėl susmenga: punkcija baigta. Dabar belieka laukti čiulpų tyrimo rezultatų. Seselės abipus lovos paleidžia Tomo rankas. Jis nejuda. Praeina nemaža laiko, kol atmerkia akis. Tada brolis pažvelgia mano pusėn. Iš jo išraiškos suprantu, kad mano veidas perkreiptas siaubo. Jis silpnai nusišypso. Ir sako: „Viskas bus gerai“. O aš jau žinau, kad gerai nebus.

Po trijų valandų gydytojas praneša, kad kaulų čiulpų punkcija parodė, jog Tomo organizmas pagamina normalų trombocitų kiekį (tai gera naujiena), bet kažkas juos ardo

(tai bloga naujiena). Jo nuomone, verčiau jau taip. Jam nuo to palengvėję, bet privalu ir toliau ieškoti trombocitų naikinimo priežasčių. Mes jaučiame tą patį: džiaugsmą ir nerimą. Be to, negaliu nežiūrėti į Tomo krūtinę, kur likusi adatos žymė. Svarstau, kiek reikės jį luošinti, kol bus surasta tiesa, kiek tyrimų jam teks iškentėti, viliantis pagaliau sužinoti, kas nutiko ir kodėl nutiko. Gerai pagalvojus, kažin ar mums ne lengvesnės šios valandėlės, kai dar nežinome nieko, už tas, kai jau žinosime viską. Svarstau, kad išgirdę tiesą, galbūt gailėsimės tų laikų, kai jos nežinojome.

Viena seselė paima mane už rankos ir pasivedėja į šalį. Pirmiausia ji paklausia, ar gali manimi pasitikėti, tarytum rengdama sąmokslą. Paklausia, ar gali man pranešti dar kai ką. Atsakau, kad nieko nereikia slėpti nuo Tomo, kad jam viskas turi būti atskleista, kad jei ji man suteiks slaptos informacijos, aš jam ją perduosiu. Ji žiūri į mane nusivylusi ir net pasibaisėjusi, lyg būčiau pavojingas pamišėlis. Ir sako, kad esama dalykų, kurių ligoniai neturį žinoti, kad jie slepiami jų pačių labui, kad dvasinės jėgos nulemiančios pasveikimą ir mūsų svarbiausia pareiga nedaryti nieko, kas tas jėgas galėtų sumenkinti, kad tai moralinė priedermė ir medicininis priesakas. Ji apeliuojanti į mano atsakomybę, kuri turinti būti didesnė už meilę broliui. Aš ir toliau reiškiu abejones, ar melas gali pasitarnauti kokiam nors tikslui. Ji supyksta, išvadina mane idealistu, sunerimsta, kad šalia Tomo tokie netikę žmonės,

pareiškia, jog mums visiems reikėsią drąsos ir ryžto, o ne švelnių jausmų ir dorovinių principų, mums reikėsią stoti į karą, o karą kariauti – tai ne gėlytes skinti, prisižiūrėjusi ji tokių, kurie iš pradžių įsikandę laikėsi teisybės, o paskui pradėjo meluoti be jokios gėdos, norėdami apsaugoti savo artimuosius, nes visokios priemonės geros, kai priešas stovi prie vartų. Aš ir toliau atkakliai tvirtinu nemeluosiąs. Galiausiai ji pasiunčia mane velniop ir nesuteikia jokios turimos informacijos. Žvilgsniu palydžiu nueinančią seselę: ji linguoja galva, reikšdama savo nepritarimą. Nemėginu net įsivaizduoti, kokia ta paslaptis, kurią ji norėjo atskleisti.

Kita seselė praneša, kad Tomas išbus ligoninėje ilgiau negu numatyta. Nežinojau, jog buvimo laikas nustatomas iš anksto. Turbūt tyrimai nepadeda pasistūmėti į priekį ir rasti ligos priežasčių. Ta pati seselė pasako, kad gydymas bus pradėtas nedelsiant. Nors ligos priežastys ir nenustatytos, gydytojai žino jos pobūdį ir vaistus, reikalingus jai sustabdyti, bent jau laikinai. Tomui reikėsią nuolat leisti imunoglobulinus. Man prieš akis tučtuojau iškyla svetimkūnių invazijos vaizdas. Seselė, nieko nelaukusi, įsmeigia Tomui į ranką kateterį, ant stovo pakabina vamzdelį, ir nepraėjus nė dešimčiai minučių, balkšvas skystis pradeda tekėti Tomui į venas. Jis nieko nesako, net nesusiraukia, atrodo keistai pasyvus, net truputį abejingas, lyg visa tai būtų daroma ne jam, o kam nors kitam, lyg jis būtų nusprendęs visiškai pasikliauti tais,

kurie tariasi žiną. Norėčiau, kad jis nors truputėlį kovotų, kad išspaustų nors keletą žodžių, netylėtų tokia kraupia tyla. Žiūriu į jį, gulintį ant ligoninės lovos su vamzdeliu, įkištu į kairę ranką. Jis jau ne visai žmogiška būtybė.

Rugpjūčio 11 d.

Aš tai prisimenu. Man buvo septyneri metai. Brolis žaidė sode, besileidžiančiame iki pat jūros. Niekas nekreipė į jį dėmesio. Tik išgirdę riksmą susizgribome jį pamiršę. Pamačiau bėgančią, skubančią motiną. Po valandėlės išvydau tarsi negyvą Tomo kūną, prigludusį prie jos tabaluojančiomis rankomis, nukarusiomis kojomis, kruvinu skruostu. Mane pribloškė motinos išraiška, jos pamišimas, išgąstis, pasibaisėjimas. Iš pradžių nesupratau, kad ten vyksta motinos ir sūnaus drama, kad juos siejančio ryšio su niekuo negalima palyginti, kad tai kūniškas, amžinas ryšys. Nesupratau, kad jei motina praranda sūnų, jei praranda dar vieną sūnų, jos gyvenimas sustoja. Mačiau tik paklaikimą, sąmyšį. Brolis atsipirko rausvu randu, kuris ilgainiui virto rumbu virš kairės akies, baltu brūkšniu Rė vasaros saulės nurudintame veide. Nejausdamas nė menkiausios gėdos, iškart pagalvojau: šis randas bent jau padės mus atskirti.

Mat mes pritrenkiamai panašūs, ir, atrodo, tai krinta į akis. Prieš keletą metų pagrindiniame kelyje į Banginių švyturį kartą išvydau pagyvenusią moterį, tokią, apie kurią jos net nepažinodami sakome: „Tai sena moteris“. Tą moterį pastebėjau iš tolo ir išsyk atkreipiau į ją dėmesį, nes aiškiai mačiau, kad ji eina prie manęs, dešine ranka mojuodama virš galvos: tučtuojau supratau, jog moteris eina prie manęs, nori mane susitikti ir energingai mojuoja man. Tačiau jos siluetas nieko nepriminė. Vis dėlto aš nepasitraukiau nuo tako, kuriuo ji ėjo prie manęs, nepasikreipiau į šoną. Aš jos laukiau. Užuot nustebęs ar sumišęs dėl šito susitikimo, ūmai panorau, kad moteris neišsuktų iš kelio ir prieitų prie manęs. Senutei prisiartinus pamačiau, jog ji nedidukė, aukšta kakta, pražilusiais plaukais, kumpa nosimi, raukšlių išvagota oda, liesa, apsivilkusi juoda medvilnine suknele, kokias nešioja našlės. Moteris man nusišypsojo. Ir tarė: „Jūs manęs neatpažįstat, ar ne?“ Paskui, man dar nespėjus atsakyti, pridūrė: „O aš jus iškart pažinau. Pažinau už kelių dešimčių metrų. Nedvejodama atspėjau, kas jūs. Jūsų siluetą atskirtum iš tūkstančio. Tai Andrjė siluetas. Jūs – Tomas Andrjė“. Pažvelgiau į žilaplaukę moterį. Ir atsakiau: „Aš vardu Lukas. Tomas mano brolis“.

Aš to panašumo niekada nepastebėjau. Girdėjau žmones apie jį šnekant, stebintis, kartais reiškiant susižavėjimą, sakant, jog mes dvyniai. Žinau, kad visų nuomonė apie mudviejų panašumą beveik vieninga. Tačiau aš atkakliai tvirtinu niekada to panašumo nepastebėjęs. Tikrai nesuprantu, apie

ką jie kalba. Dar ir dabar, vartydamas vaikystės nuotraukų albumus ar atsitiktinai suradęs besimėtančią fotografiją, arba žiūrėdamas į miegantį brolį, kaip šią valandėlę, jo veide neįžvelgiu savo veido, matau tik skirtumus, nesutapimus ir visiškai nemanau, jog mes panašūs.

Užtat pamačiau, kad jis mėgstamas labiau negu aš. Pamačiau labai greitai. Žmonės labiau mėgo Tomą, jam skyrė dėmesį, kai buvome vaikai, paskui paaugliai, jis juos labiau traukė. Aš nesupratau, kodėl taip yra, jei jau mudu tokie panašūs. Kodėl jis, o ne aš? Kodėl visada jis? Aš laužiau galvą. Ir galop susivokiau: jo žvilgsnis guvesnis, šypsena nuoširdesnė, elgesys sunkiai nusakomas ir iškart sužadinantis simpatiją, galbūt siūbuojantys klubai, skambus netramdomas juokas, taip ir nepranykusi vaikiška veido išraiška – tartum nekaltybės pažadas. Neginčijau, kad mano žvilgsnis tamsesnis, šypsena ne tokia natūrali, laikysena dažnai byloja apie atsitraukimą, nepasitikėjimą, ironija gali būti suprasta kaip niekšybė. Šie skirtumai menki, vos pastebimi, tačiau būtent jie vieną paverčia lepinamu vaiku, žavingu paaugliu, o kitą – vienišu berniuku, melancholišku jaunuoliu.

Ar aš dėl to kentėjau? Be abejonės, labiau, nei tada drįsau prisipažinti. Aš taip pat geidavau, kad žmonės prie manęs linktų, į mane žiūrėtų, norėtų su manimi bendrauti. Troškau linksmybių, vėjavaikiškumo, troškau draugų rato. Tikriausiai pavydėjau, baisiai pavydėjau, matydamas tokią, kaip man atrodė, neteisybę.

Šiandien, regis, pulčiau ant kelių, kad tik kas nors dar kartą užsimintų apie mudviejų panašumą. Ir nejausčiau nuoskaudos, kad nesu labiau mėgstamas. Bet veikiausiai jau per vėlu. Veikiausiai per vėlu buvo nuo pat pradžių.

Vis dėlto reikia pripažinti štai ką: galų gale laimėsiu aš.

Kovo 17 d.

Tomas susikviečia mus prie savęs. „Nežinau, kur tai mane nuves, kur tai nuves mus visus, bet žinau štai ką: nenoriu liūdnų veidų, gailesčio, išvedžiojimų. Noriu, kad viskas būtų kaip anksčiau, kad valdytume šią ligą kaip suaugę žmonės, žinantys, ko gali tikėtis vieni iš kitų, kad nepasakotume istorijų ir jų nekurtume. Nenoriu fantazijų, nereikalingų baimių. Ir reikalauju saugoti paslaptį, reikalauju, kad kiti, svetimi žmonės, nieko nežinotų apie mano ligą iki pat atomazgos, nesvarbu kokia ji būtų. Atsisakau būti ligonis, kurio gailimasi, kuris nuo visko saugomas." Tiek tepasakęs Tomas nutyla. Jo žodžiai skambėjo pamaldžioje tyloje, bažnyčios tyloje. Jam baigus kalbėti, niekas nedrįsta nė žioptelti, tyla darosi nejauki. Tada jis nusišypso, tiesiog nusišypso: ir ta šypsena spindi beribiu švelnumu, joje matyti kažkas panašaus į nuovargį, kažkas nenusakoma. Mes žiūrime į tą kerinčią šypseną ir galvojame, kad nieko nenutiks. Aš taip pat nusišypsau ir spėju,

kad tėvus ir Klerę pritrenkia mūsų išraiškų panašumas, iš vieno persiduodantis kitam. Jie žiūri į mudviejų veidus, nušviestus tokios pat šypsenos, ir per keletą akimirkų atgauna pasitikėjimą. Šypsenai dingus, jie taria sau, jog nuo šiol privalo pasirengti meluoti, slapukauti, laikytis narsiai, nors nesinorės nieko daugiau, tik nuleisti rankas, neprarasti vilties, nors jokios vilties nebebus, juoktis, kad nuslopintų raudą, galvoti apie ką kita, o ne apie blogiausius dalykus, nors tai niekada nepavyks, plepėti niekus ir vaidinti, kad pokalbiai dar gali būti žaismingi. Jie žino, jog Tomo prašymų negalės patenkinti kitaip, kaip tik apsimetinėdami ir vangstydamiesi.

Kai pasilieku su Tomu vienas, jis sako: „Aiškiai jaučiu, kad prasideda negrįžtamas procesas, ima suktis pragariška mašina, kurios mes nesustabdysime. Numanau, kad gyvas iš šios nelaimės neišsisuksiu. Taip man kužda nuojauta, ir ji ne laikinos depresijos padarinys, o vidinis įsitikinimas, beveik mokslinio samprotavimo vaisius. Apie tai kalbu labai ramiai, nes suprantu, kad kovoti beprasmiška, kad neįmanoma pasipriešinti lemčiai, kuri man skirta“. Žiūriu į jį pasibaisėjęs: keista, žiauru, bet širdies gilumoje kirba toks pat jausmas. Kito kelio nebus, tik mirtis. Ši išvada, padaryta beveik nemaištaujant, sustingdo man kraują. Taip, staiga labai aiškiai suvokiu: mes prarasime Tomą, šitai nutiks, mes jo neteksime, nesutrukdysime tam, negalėsime sutrukdyti. Jie veltui tvirtins, kad yra didesnė tikimybė išgyventi, negu numirti, veltui bus, bent

jau iš pradžių, teisūs ir įrodinės savo, – jie nesustabdys mirties. Mes žinome tai, ko jie nežino, mus apėmusi stebuklinga intuicija, visiška, gryna neviltis. To, be abejonės, neįmanoma paaiškinti. Mums nepavyks perteikti jiems savo įsitikinimo. Jie bergždžiai mėgins atvesti mus į protą. Norėdami palaužti mūsų įsitikinimą, vartos tokius būdvardžius kaip „makabriškas“, „absurdiškas“, „nereikalingas“.

Tiesą pasakius, argi šita mirtis bus kas nors kita, o ne ilga, lėta, paties pasirinkta savižudybė?

Kovo 19 d.

Visi klusniai vykdo įsakymą tylėti, nerodyti liūdnų veidų. Tomui niekas nieko nesako. Su juo elgiamės taip, tarsi viskas būtų absoliučiai normalu. Tame elgesyje yra kažkas nenatūralaus, visi tai pastebi, bet pavyzdingai laikosi nustatytų taisyklių. Ir todėl paskui kiekvienas ateina pas mane išlieti širdies, pasiguosti. Tūkstantąjį kartą savo gyvenime vaidinu Tomo pavaduotoją. Tūkstantąjį kartą klausau išpažinčių, lyg tai būtų mano darbas, lyg būčiau nulipdytas iš kitokio molio, lyg visiems laikams būtų nuspręsta, kad aš esu tas, kuris gali viską išklausyti, viską užsikrauti, galbūt viską suprasti. Kiekvieną sykį man maga pabėgti nuo šios apgavystės, pasakyti: „Aš ne tas, kuo mane laikote, aš nenoriu jūsų klausytis, nežinau, kaip kovoti su jūsų neviltim“. Aš taip pat meilyčiau, kad mane kas nors išklausytų, kad suteiktų tokią malonę,

teisybė, nepaprastą. Bet, savaime suprantama, nieko nesakau. Ir *juos* išklausau.

Klerė teigia nežinanti, ką reikėtų daryti, jaučianti tartum stovėtų nuošaly, tartum būtų pavėlavusi, ir esanti tikra, kad Tomas tai pastebi. Ji sako, jog, be abejonės, yra žmonių, kurie puikiai moka elgtis tokioje situacijoje, randa žodžių. Bet ji ne iš tų išmintingųjų. Ji save laiko kvaila, nenaudinga. Bijo neišlaikysianti šito išbandymo, visi pamatysią, kokia ji, mano brolis tikrai suprasiąs, kad ji ne tokia mergina, kokios jam reikia, kad nemoka plaukti per audrą, kad ji sukurta laimingoms ir nerūpestingoms dienoms, kad negandos – ne jai. Beje, ji tvirtai tiki, kad yra lengvabūdė, tuščia moteris, kad rimtumas jai svetimas. Ji nėra įsitikinusi, ar jos vieta šalia mirštančiojo, jeigu jau Tomas staiga toks tapo. Aš pataisau: „Šalia pašauktojo, ne šalia mirštančiojo. Malonėk sakyti pašauktojo". Ji mažumėlę pakvaišusi, sutrikusi, it išgąsdintas žvėrelis. Žiūriu į ją su gailesčiu. Klerė tikrai gali neišlaikyti šio išbandymo. Pamatysime. Aš jai nieko neatsakau. Po teisybei, nė nemanau, kad ji lauktų mano atsakymų. Mes greit išsiskiriame. Galvoje šmėsteli Tomo žodžiai: „Gražuolė Klerė gražiomis šviesiomis akimis". Taip, gerai pasakyta: galbūt ji tik dailutė moteris lakstančiu žvilgsniu, ir niekas daugiau.

Rugpjūčio 15 d.

Tomas nori pasivaikščioti. Jis nori patraukti išilgai Didžiosios Kriauklės paplūdimio, vildamasis pamatyti jūrų kiaulių, nes banginiai, davę Sen Klemanui* paskutinę pavadinimo dalį, seniai išnyko, jei jų išvis čia kada nors buvo. Bet reikia pripažinti akivaizdžią tiesą: jūrų kiaulių mes nepamatysime. Užtat būsime apsupti turistų, kurių antplūdis didėja kiekvienais metais. Todėl Tomas pasiūlo pabėgti nuo triukšmo, nuo minios, nuo perpildyto paplūdimio chaoso ir pasukti keliu, vedančiu į Lizė girią: jis sako norįs užuosti nuostabų pušų aromatą, nuo to aromato pradedąs dar labiau mylėti gyvenimą, jo užtenką, kad pasijustų laimingas, mat nuo šiol didžiausią malonumą jam teikią kvapai. Ilgai slinkiname per pušyną ir pagaliau pasiekiame Vartus, tą susirietusią salos dalį, o tada

---

* Saint-Clément-des-Baleines – išvertus iš prancūzų kalbos, reiškia Banginių Šventasis Klemensas. (*Vert. pastaba.*)

patraukiame į Marškinių Ryšulio mišką. Čia taip tyku, ramu. Tik pušų spygliai šiugžda, traška po kojomis. Matau, kad Tomas jaučiasi gerai. Nors ir nerealu, bet vis tiek svajoju, kad jis galėtų pasveikti, galėtų gyventi. Kai pagaliau išeiname į kelią, viską vėl užgožia netolimos jo mirties vaizdas.

Vasarą kai kurie kūnai paplūdimiuose būna tiesiog nepadoriai gražūs. Iš pradžių pamatai juos neaiškiai, bet nespėji nė mirktelėti, ir jie patraukia, prikausto žvilgsnį, nors ir iš tolo. Tada nusprendi įsižiūrėti geriau, sutelkti dėmesį, įtempti akis. Ir kaipgi nesutiksi, kad nedaug yra tokių jaudinančių, žavių, geidulingų reginių, kaip beveik nuogi kūnai vasaros paplūdimiuose? Mėgstu saulės nuauksintą, lygią, glotnią odą, saulė tarytum šokinėja jos paviršiumi, ta oda it prinokęs vaisius, stangri, įžūli oda. Mėgstu liaunus, kone liesus liemenis, beplaukes, neagresyvias krūtines, tokias, kokias turėjome, kai buvome dar paaugliai ir kokias praradome patys to nepastebėdami ir nesuprasdami, kodėl. Mėgstu liekną stotą, pailgus raumenis, plaukioti sukurtus kūnus, per kuriuos sruvena vanduo. Mėgstu baltą ruoželį prie kirkšnies, ten, kur neuždengia glaudės, tą, kuris įdegusią vietą skiria nuo paslėptos. Tomo kūnas toks ir buvo, kol gydytojai jo nesužalojo. Tiesą sakant, aš ir rašau tik norėdamas vėl išvysti tą gražią viziją, kai besibaigiant rugpjūčiui saulė švytėjo tarp menčių berniukui, išsitiesusiam ant pilvo ir veidu įsikniaubusiam į smėlį.

Čia, ant jūros kranto, šviečiant saulei, ir pajutau potraukį prie berniukų. Čia pirmą kartą apžiūrinėjau kūnus, formas, linijas, odą. Kai esi paauglys, tik paplūdimiuose ir gali paspoksoti į nuogą odą. Kitaip jos niekada nepamatysi. O čia staiga ją išvysti, ji išnyra, pasirodo šviesoje, stoja tau prieš akis šviesos nutvieksta. Pirmasis seksualinis geismas, kurį prisimenu, buvo tą odą paliesti. Ir pirmasis suvokimas, kad noriu liesti tik berniukų odą. Išsyk ėmiau ieškoti švelnumo ir tvirtumo. Išsyk visa tai radau berniukų odoje ir, be abejonės, buvau neteisus. Mergaičių oda man atrodė per daug elastinga, per daug gležna. O berniukų – stamantri, lygi. Todėl mano rankos ir žvilgsnis pirmiausia instinktyviai užkliuvo už jų odos. Nežinau, kokį vaidmenį čia suvaidino atsitiktinumas. Jei tą vasarą, kai pabudo geismas, paplūdimiuose būtų buvę gražesnių mergaičių, ne tokiomis sunkiomis krūtimis, ir nedailių, pablyškusių berniukų, gal reikalai būtų pakrypę kita linkme? Negaliu atsakyti į šį klausimą ir dėl to nesijaučiu blogai. Kai supratau turįs polinkį į berniukus, ši naujiena nepribloškė manęs kaip katastrofa. Priešingai, ji mane pradžiugino, pakerėjo. Susižavėjimas kūnais, kurį vėliau išliejau rašydamas knygas, mane apėmė 1986 metų vidurvasarį, sulaukus keturiolikos, kai viską buvo užliejusi geltona šviesa. Tas susižavėjimas taip ir neišnyko. Jis mane apibūdina geriausiai.

Tomas tvirtina iškart tai supratęs. Teigia tuoj pat pajutęs tą geismą. Prisimena atspėjęs mano seksualinę orientaciją vos jai pasireiškus. Nors buvo jaunesnis už mane, nors *a priori* apie tuos dalykus nutuokė mažiau ir, be abejonės, nemokėjo tiksliai jų įvardyti, buvo tuo įsitikinęs. Metams bėgant, kad ir kokie būtų buvę jo pašnekovai, kalbėdamasis jis niekada neneigė šio fakto. Jis galvojo: mano brolis myli vaikinus. Štai ir viskas. Jam tai taip pat nebuvo katastrofa, ir šito jis su manim niekada neaptarinėjo. Taip jau atsitiko. Bet jam tai nesutrukdė mylėti merginų, nepriekaištauti man ir nesistebėti. Viskas pamažu atsistojo į savo vietas, nebuvo jokių kliūčių, ir mūsų brolybė, užuot susilpnėjusi, dar labiau sustiprėjo, išryškėjus pirmajam tikram skirtumui. Tada, kai pirmąkart kiekvienas pasukome savo keliu, abu galutinai supratome, kad niekas niekada mūsų neišskirs, kad mus jungiantis ryšys atlaikys viską, kad tik mirtis gali jį nutraukti.

Ar kada nors buvau jam toks artimas kaip dabar? Nesvarbu, kad nuo pat pirmos dienos mus siejo tvirti saitai, kurie niekada nesusilpnėjo, kuriuose ir slypi visa žodžio *brolybė* reikšmė, man atrodo, jog niekada nebuvome tokie artimi, kaip šiomis valandėlėmis, jausdami artėjančią pabaigą.

Kovo 20 d.

Pavasaris. Brolis žiūri į prasidedantį pavasarį pro ligoninės langą. Kiek dar pavasarių jis matys?

Ligoninės darbuotojai jam praneša, kaip bausmės atlikimo vietos administracija praneštų kalinčiam nusikaltėliui, kad jam leidžiama išeiti iš palatos ir šiek tiek pasivaikščioti *lauke*. Jis slankioja, ridendamas kairėje pusėje esantį stovą, ant kurio kabo butelis, sujungtas su kateteriu, įsmeigtu į ranką. Jam ir toliau leidžiami imunoglobulinai – taip mėginama padidinti trombocitų kiekį. Jis čiūžina tokiu pat tempu kaip senis, kuris kretena dvilinkas, seilėtais lūpų kampučiais, su balta barzda ant išdžiūvusio veido. Išvydus tokį jųdviejų žingsnių sinchroniškumą, akys pritvinksta ašarų. Aš nieko nesakau. Apsidairau po žiemos sodą, užveistą centriniame pastato kieme, kur dabar esame. Žinau, kad šis vaizdas padės man atgauti dvasią. Tomas nekalba. Nuo tada, kai atsigulė į ligoninę, jis beveik nekalba. Vaikštome gaubiami slegiančios tylos.

Vėliau, dieną, atsitiktinai sutinku vyriausiąjį gydytoją. Išdrįstu jį užkalbinti ir kai ko paklausti. Jis tik kažką mykia. Matyt, skuba lankyti ligonius, o aš jam trukdau. Bet vis tiek neatstoju. Noriu sužinoti šiek tiek daugiau. Galop duodu vienintelį klausimą, kurį verta duoti ir kuriame slypi visi kiti: „Ar Tomo liga labai sunki?" Gydytojas liaujasi su apsimestiniu dėmesiu skaitęs medicinines korteles ir atsako: „Ji galėtų būti išgydoma". Nežinau, ar įmanoma duoti blogesnį atsakymą.

Kovo 31 d.

Trombocitų kiekis pasiekė beveik normalų lygį. Po dvi savaites trukusių lašinimų Tomui laikinai nebegresia pavojus. Hemoragijos rizika atitolinta. Nuo tada, kai buvo nustatyta liga, pirmąkart atslūgo įtampa, pirmąkart gavome atokvėpį. Tomas šypsosi. Aš žiūriu į jo kerinčią šypseną. Svajoju apie tai, kas galbūt įmanoma. Svajoju, kad Tomas galbūt galėtų gyventi normaliai, išeiti iš ligoninės, būti nerūpestingas, koks moka būti, nekankinamas skausmų. Svajoju, kad galėtų vėl grįžti prie muzikos, skambinti pianinu, pagroti tą Bacho preliudą, kuris spaudžia man iš akių palaimingas ašaras. Svajoju, kad galėtume pasimėgauti prasidedančiu pavasariu ir keletą dienų praleisti Sen Klemano name, pasilepinti pačiuose pirmuosiuose saulės spinduliuose, kurie vos šildo odos paviršių, bet užlieja mus tokia gražia šviesa. Svajoju, kad vėl galėtume būti ramūs, kad aš galėčiau sėsti toliau rašyti knygos.

Bet medicinos profesorius sužlugdo mano viltis. „Dabar, – pareiškia jis, – išmušė tiesos valanda. Nustosime gydę imunoglobulinais ir pažiūrėsime, ar trombocitų lygis liks toks pat, koks pasiektas, ar ne. Jeigu liks, galėsime lengviau atsikvėpti, bet tai dar nebus pabaiga, nes mums reikės toliau ieškoti, kas naikina jūsų trombocitus. O jei jų mažės, turėsime imtis kitokio gydymo.“ Jis nepasako, kokio, nes teigia tikįs, jog rezultatai būsią geri. „Imunoglobulinai veiksmingi keturiais atvejais iš penkių.“ Aš grįžtu į tikrovę. Bacho preliudą užgožia sausas ligoninės palatos durų trinktelėjimas.

Balandžio 2 d.

Mažiau nei per keturiasdešimt aštuonias valandas trombocitų kiekis sumažėjo ir pasidarė toks, koks buvo prieš imunoglobulinų perfuzijas. Viską reikia pradėti iš naujo. Tėvus vėl užgula pragariška kančia. Klerė praneša man nepajėgianti viso to ištverti, ji nusprendusi pasitraukti, nes nemokanti būti galimo pasmerktojo draugė, ji apgailestaujanti, tai nesąs galutinis išsiskyrimas. Klerė padėkoja, kad šitai pasakysiu Tomui, ji pati neįstengianti to padaryti, be to, nenorinti suteikti jam nereikalingo skausmo, mananti, jog visada reikia vengti atsisveikinimo ceremonijų; ji nemėgstanti lieti jausmų. Klausausi jos tylėdamas. Nei pritariu, nei priekaištauju. Manau, kad nėra ką sakyti, nėra ką daryti, tegul ji sau eina, jei jau taip nusprendė, aš nemoku ir nenoriu jos sulaikyti. Neturiu

nuomonės apie tai, kas gerai ir kas blogai. Tik po kruopelę renku informaciją, kuri mane pasiekia. Tomas taip pat neprataria nė žodžio, kai pasakau, kad Klerė jį paliko. Jis paima mano ranką, tarsi guosti reikėtų ne jį, o mane, ir suspaudžia. Man atrodo, jo žvilgsnis apsiniaukia: jis užmerkia akis. Jo ranka guli manojoje.

Paskui jis sako: „Vis dėlto tai sunkus išbandymas. Pabaigoje, pamatysi, liksi tik tu“.

Balandžio 3 d.

Na štai. Mus vėl sukausto siaubas, su kuriuo dabar jau beveik apsipratome. Reikia su juo gyventi, reikia gyventi su baime, kad per minutę viskas sustos, kad prasidės hemoragija ir jį pribaigs. Mane persekioja mintis, kad bet kurią akimirką jo galva gali atkragti susprogdinta kraujo, tarsi kliudyta kulkos, paleistos iš toli. Niekaip negaliu atsikratyti vieno neįprasto vaizdo: prieš akis vis iškyla prezidentas Kenedis Dalase 1963 metų lapkričio 22 dieną, sėdintis galinėje savo atviro Linkolno sėdynėje. Matau, kaip atkranga jo galva, suvarpyta kulkų, kaip susmenga kūnas. Matau tą klaikumą ir galvoju, kad mums taip pat gali būti lemta šitai patirti. Veltui tikinu save, jog tai absurdiška, be abejonės, liguista vizija, bet niekaip negaliu jos nuvyti. Tokioje nežinioje, kokia gaubia mus, knibždėte knibžda visokių baubų, visokių košmarų. Ar prasidės staigūs traukuliai, ar kūnas ūmai sustings, ar jį ištiks stabas, ims tam-

pyti mėšlungis, akys iššoks ant kaktos, ar jam suparalyžiuos veidą? Iš ko suprasime, kad atėjo paskutinioji? O po šių reiškinių ar stos ramybė, kažkas, kas bus panašu į nusigiedrijimą, poilsį? Ar išsiklaipęs kūnas atsipalaiduos, atitirps, taps bežadis? Ar žvilgsnis užgęsta paskutinis, ar jame ilgiausiai rusena gyvybė? O mes, ką darysime mes su jo krauju, džiūstančiu mums ant rankų? Ar laikysime jo galvą, suėmę delnais? Pirmosios minutės bus baltos, paskui ūmai užklups tamsa, ir likusio laiko neužteks sugrįžti į šviesą, nėra ko nė tikėtis.

Rugpjūčio 17 d.

Šiandien viena tokių dienų, kokių kartais pasitaiko vasaros pabaigoje, kai dangus ima pranašauti audrą. Ta dangaus pilkuma visada nukelia mane į vaikystę.

Rytą vos pakirdę iš patalo pamatėme, kad diena nebus gera. Šviesa buvo negraži, lyg truputį murzina, užuot spindėjusi geltonai ir mėlynai. Ties horizonto linija kaupėsi debesys: vos įžiūrėjai jūrą. Debesys driekėsi ištisus kilometrus, ir mes supratome, kad jie neišsisklaidys. Kai buvome vaikai, tokios dienos mums būdavo tikra nelaimė. Tai reiškė, kad negalėsime bėgti į paplūdimį, maudytis jūroje, kad turėsime kiurksoti namuose. Prarasta diena, perniek nuėjusi diena, teks nuobodžiauti. Nenoromis nusigriebdavome šiokių tokių darbelių, suplaudavome indus, sutvarkydavome kambarius laukdami, kol oras pagerės. Širdies gilumoje jausdavome, kad jis nepagerės, nes galop išmokome pažinti dangaus spalvas ir žinojome, ko galime tikėtis ir ko ne. Tokiomis dienomis motina pasisiūlydavo

iškepti pyragaičių ar blynų, kad lengviau būtų ištverti sėdėjimą namuose. Ji žinojo, jog mums rūpi tik viena: išlėkti laukan ir dūkti sode, bet žemei grasindavo juodi debesys, netrukus pasigirsdavo vėjo staugimas, ir mūsų noras negalėdavo išsipildyti, tai būdavo absoliučiai aišku. Tėvo įjungtas radijas traškėdavo. Būdavo kalbama apie sportą. Prisimenu ištisus *Tour de France* lenktynių etapus, transliuojamus per mažą juodą imtuvą, ir olimpinių žaidynių aistras, verdančias tiesiog virtuvėje. Audra tada jau būdavo bepratrūkstanti. Mes vėl imdavome skaityti knygą ar žiūrinėti komiksus, numestus prieš keletą dienų, ir tylomis laukdavome prapliumpant liūties. Lietus dažnai prasidėdavo su pertrūkiais, papurkšdavo dulksna, tada dar truputį pakrapnodavo, arba į langų stiklus subarbendavo keletas sunkių lašų, ir viskas. Paskui staiga kad pasipila – kaip iš kibiro. Dideli tamsūs debesys praplyšta ir ūžteli tikras tvanas, mūsų namą užlieja vandens banga, visai kaip tos rykštės, kurios plaka Egiptą, vėjas pasiunta draskytis šuorais. Lauke sutemsta, tarsi pirma laiko atėjus nakčiai. Tada pasklinda gardus blynų ir ant jų tepamos uogienės kvapas. Radijo traškėjimas maloniai glosto ausis, dėmesį prikausto olimpinių žaidynių rungtys. Jei liūtis ilgai nesiliauja, aš nueinu į savo kambarį ir, atitraukęs užuolaidą, priploju nosį prie lango stiklo. Žiūriu į sodą ir jūrą merkiantį lietų, kuris, rodos, niekada nesibaigs. Lašų šnarėjimas monotoniškas, aš į jį įsiklausau, apsiprantu su pajuodusiu dangumi ir įsivaizduoju esąs laive. Kai pagaliau nustoja lyti ir saulė nušviečia sodą, jūrą, pasijuntu beveik nusivylęs.

Lietui be paliovos čaižant salą, jūrą, Sen Klemaną, mūsų tykius namus, jis ūmai prabyla ir pareiškia norįs kapo, kažko, kas jungtų su žeme, kas į ją grąžintų. Žinoma, kai miršti saloje, tikiesi, jog palaikai bus sudeginti ir pelenai išbarstyti jūroje. Tačiau jis užsispiria: pageidauja būti palaidotas, turėti nuolatinę vietą, paminklą, prie kurio būtų rymoma. Sako norįs marmuro, ant to marmuro išgraviruoto savo vardo, – tai būtų tartum įspaustas pėdsakas, palikimas, ryšys su tais, kurie pasilieka. Sako, kad po vardu reikią užrašyti gimimo ir mirties datas, tarsi gaires nurodyti dienas. Šito nevalia užmiršti. Jis sako nepuoselėjąs iliuzijų apie didybę ar atminimą būsimosioms kartoms, tiesiog tikįs, kad žmogus prisimenamas tyliai rymant prie paminklinio akmens, kai išsiblaškęs ar susijaudinęs susikaupi prie kapo. Sako norįs atgulti šalia tų, kurie mirė anksčiau už jį, šalia jaunuolių, pačiame amžiaus žydėjime kritusių mūšio laukuose ir vaikiškais veidais žiūrinčių į jį iš nespalvotų fotografijų, šalia aštuoniasdešimtmečių našlių, be galo ilgai šmėžavusių gedulingais siluetais, šalia žmonių, kuriuos nusinešė liga, kurie susižalojo per nelaimingą atsitikimą. Jis sako, kad tai šalies istorija, amžiaus istorija, pasakojama Prancūzijos kapinėse, kad jis norįs toje istorijoje dalyvauti, kad pelenų išbarstymas jūroje palei numylėtus krantus to negalįs atstoti. Sako, kad kapas, savaime suprantama, būsiąs saloje, tai akivaizdu, dėl to turbūt net klausimas nekyla, tačiau jis verčiau į jį atsakysiąs, kad neliktų jokių abejonių. Sako, jog paskutinio poilsio atgulsiąs šitoje žemėje, apsupto-

je vandens, esančioje vidur okeano, ir tai visiškai atitiksią jo pageidavimus. Jis sako norįs gėlių, vainikų, tų vulgarokų puošmenų, to pabrėžtino gedulo, kuris rodomas, demonstruojamas, kad žmogus nelaikytų jo savyje, išstumtų, tikrai išgyventų. Jis sako, kad reikėsią ašarų, galbūt alpimo, akį traukiančių reginių, kad skausmą derėsią išlieti, o ne užgniaužti, sutramdyti. Sako, jog tai būsianti graži ceremonija: jis pasikliaująs manimi.

Aš galvoju: kai numirs ir tėvai, Sen Klemano namas atiteks man, priklausys man. Jo nereikės dalytis.

Balandžio 15 d.

Trisdešimta diena ligoninėje. Jau mėnesį Tomas guli čia, šitoje palatoje, negalėdamas iš jos išeiti. Jau mėnesį jis gydomas imunoglobulinais, nors mes ir žinome, kad jie nepadeda, tik palaiko gyvybę, nuveja galimą hemoragijos pavojų. Jau mėnesį gydytojai ieško ir nieko neranda. Jau mėnesį dvejoja ir niekaip nesiryžta jo išleisti, lyg bijotų, kad jis gali pabėgti, pasinaudojęs sąlygine laisve pasprukti (lyg dar galėtų pasprukti nuo giltinės) ir niekada nebegrįžti, lyg juo nepasitikėtų, įtarinėtų trokštant mirties, turint savižudiškų ketinimų. Arba būgštautų, kad jį ištiks kokia nelaimė, priepuolis, o jų ten nebus ir jie negalės jo išgelbėti. Jau mėnesį jis uždarytas šitoje aseptiškoje baltumoje, šitoje senelių prieglaudoje (kraujo ligomis dažniausiai serga seniai), kur nieko nevyksta, tik laukiama, laukiama nežinia ko, mirštama iš nuobodulio. Jau mėnesį kasdien tris kartus imamas kraujas, maitinama neįtikėtinu laiku, iš mandagumo vaikšto lankytojai, šmėžuoja

vis tie patys šeimynykščių veidai, spragsi televizorius, koridoriuose čiūžuoja žingsniai, pavargusiomis šypsenomis šypsosi naktinės seselės, į venas teka balkšvas skystis, gurgžda paklodės, lyg būtų plastmasinės. Mėnuo kaip metinės. Čin, čin! Vos nepasakiau: „Į sveikatą!“

Balandžio 17 d.

Žiūrėdamas, kaip jis prisigėręs raminamųjų vartosi per miegus, atrodo, pagaliau pastebiu mudviejų panašumą, pagaliau jį įžvelgiu. Taip, staiga pasidingoja, kad to panašumo tikrai esama, kad galiu visą jį pamatyti. Atrodo, kad prie smilkinių prilipę jo plaukai tokie kaip mano, kad užmerktos akys, kokias regime lavonų nuotraukose, tokios kaip mano, kad liaunas baltas liemuo, išsitiesęs ant drėgnų paklodžių, toks kaip mano, kad šis kūnas, nuolat rodomas abejingiems medicinos studentams, toks kaip mano. Ir todėl, kai tie studentai be perspėjimo staiga suguža į palatą it kokie įsilaužėliai, aš instinktyviai apsikloju.

Balandžio 21 d.

Šįryt Tomui pasidarė bloga. Jis papasakoja, kad seselei atliekant įprastinį kraujo ėmimo ritualą, ūmai pajuto, jog ji nepataikė, pradūrė pro šalį ir adata įsmigo į tokią vietą, kurios, be abejonės, nereikėjo liesti. Jam aptemo akys. Ėmė

dilgčioti po oda. Tomas sako, kad seselės veidas iškart persimainė, jame pasirodė nerimas, išgąstis. Jis prisimena, kad jauna moteris pasišaukė padėjėjų taip, kaip šaukiamasi pagalbos, paprašė padėti jai paguldyti Tomą ant lovos (imant kraują, jis sėdėjo ligonio vežimėlyje). Pastiprinimas atėjo greitai, tarsi jie būtų pasirengę tokioms pratyboms, tokiems netikėtiems scenarijams. Vis dėlto kilo baisus bruzdesys, kažkokia erzelynė. Anot Tomo, „aplinkui lakstė ištisa ruja". Jis sako, kad viskas pamažu ėmė drumstis, tavaruoti, jam pasivaideno, kad palata juda, deformuojasi, kaip kartais būna neramiuose sapnuose. Balsai taip pat atrodė nerealūs, tolimi. Jis jautė tik medikus apėmusią sumaištį, kone beviltišką mėginimą jį atgaivinti. Viena seselė tarė: „Neužčiuopiu pulso". Tačiau jis aiškiai suvokė, kad nemirė, nors ir nėra visai gyvas, bet dar nemirė. Manė, kad mirtis neturėtų būti šitas minkštas, beskausmis glebumas, šitas sūpavimas. Bet kai nepajėgė pajudinti kairės rankos, nors ir labai stengėsi, jis išsigando. Kai suprato, kad kūnas į nieką nereaguoja, neklauso jo įsakymų, nors ir nėra paralyžiuotas, jį apėmė siaubas. Jei bent būtų sustingusios galūnės, ištikęs stabas, o čia toks švelnumas, toks leipėjimas, tokia apatija – tai buvo visai kas kita, ir dėl to jį suėmė nerimas. Kažkuri seselė tarė: „Arterinis spaudimas nesiekia šešių". Tomas prisimena, kad jam buvo duodama uostyti aštraus kvapo druskų, tokių, nuo kurių nusuki veidą, buvo prarydytas cukrus, pagirtinai mikliai, turint galvoje tokį skubėjimą, atlikta perfuzija. Bet visas šokinėjimas, visos

pastangos buvo veltui: jis aiškiai pajuto, kad moterys baltais chalatais bijo jo netekti, bijo, jog joms nepavyks grąžinti jo į gyvenimą. Jis tai suvokė kaip fantastišką, gniuždančią tiesą. Buvo tuo tikras. Jų veidų išraiška bylojo apie baisų, galbūt neįveikiamą bejėgiškumą, nusiminimą. Jis sako, kad tą valandėlę nustojo bijojęs, pajuto nuolankumą, atsižadėjimą. Jis susitaikė su mirtimi. Paskui staiga viskas sugrįžo: šviesa pasidarė normali, palata nustojo siūbavusi, galūnės atitirpo, atsirado pulsas, arterijomis ėmė tekėti kraujas. Klajoklio nervo sukeltas blogumas staiga praėjo. Seselių veidai nušvito šypsena. Jų akyse buvo matyti palengvėjimas, ir jis pastebėjo, kad tą palengvėjimą lėmė atsitiktinumas, stebuklas, kažkokie nepaaiškinami dalykai. Baigdamas jis pasakė, kad apsiverkė, kai viskas sugrįžo.

Koridoriuje nugirstu dviejų gydytojų pokalbio nuotrupas. „Dar ne šį kartą." Apie ką jie kalbėjo? Ką turėjo galvoje?

Namo parsirandu jau sutemus. Čia manęs laukia Vensanas. Štai jau keletą dienų jis nepraveria burnos, taip reikšdamas nepasitenkinimą. Aš tai žinau, nes gerai jį pažįstu, esu perkandęs jo įpročius ir todėl neabejoju, kad toks tylėjimas visada baigiasi audringais pasiaiškinimais. Vos uždaręs paskui save buto duris, iš niūraus žvilgsnio, kurį jis man sviedžia, suprantu, kad audra kils šiąnakt. Ir tikrai Vensanas tuojau paklausia, ar aš nesirengiąs pasidomėti ir juo, ne vien

Tomu, tik Tomu, amžinai Tomu. Jis teigia suprantąs mano rūpinimąsi broliu, pagalbą ligoje, bet juk yra ribos, kurių negalima peržengti. Jo nuomone, tos ribos peržengtos. Jis mano, kad ne visas laikas turįs būti skirtas Tomui, kad jo reikią palikti ir kitiems, jam. Sako, kad aš negalvojąs apie nieką kitą, tik apie Tomą, kad jam mano širdyje nebelikę vietos, kad man rūpįs tik sergantis brolis. Jam atrodo, kad aš lyg apsėstas. Jis primena gyvenąs su manim po vienu stogu jau daugiau nei metus. Būnąs čia, bute, lovoje, tarp šių baldų, bet kartais suabejojąs šia paprasčiausia tikrove. Jis nekelia balso. Tai tyli audra, dangų raižo žaibai, bet lietus nelyja, debesys šįvakar nepratrūks. Baigdamas jis pasako mane mylįs, ir aš juo tikiu. Jis kalba pavargusiu, kone nuolankiu balsu, tarsi tai būtų beviltiškas mūšis. Aš jo klausausi. Ir šypsausi jam vos pastebima šypsena. Nesakau nieko. Žinau, kad Vensanas mane paliks, nors jis to dar nežino.

Rugpjūčio 19 d.

Tomui buvo dešimt metų. Tai nutiko gražią rugpjūčio mėnesio dieną, tokią kaip šiandien. Švietė geltona saulė, mėlynavo dangus. Iš esmės tai galėjo būti gimtadienis. Po pietų Tomas išėjo vienas. Sakė trauksiąs į laukinę pakrantę. Mes jo nesiklausėme. Turbūt net negirdėjome, kaip jis išėjo. Tik prie namų sugirgždėjo varteliai. Kiek sykių motina kartojo, kad juos reikėtų sutepti? Tą dieną tėvai iškilmingai priiminėjo dvi poras draugų, atėjusių jų aplankyti. Vaišės vis nesibaigė. Prie stalo sėdome labai vėlai, ir po ketvirtos desertas vis dar nebuvo patiektas. Aš norėjau deserto. Kai Tomas pasiūlė kilti nuo stalo ir bėgti į paplūdimį, aš nesutikau. Norėjau deserto. Juk šitiek pralaukiau ne tam, kad atsisakyčiau vienintelio malonumo, kuris man rūpėjo: šokoladinio pudingo. Tada Tomas paklausė, ar gali kilti nuo stalo. Jis, pudingas... Motina sutiko iš karto, nesiginčydama, net keista. Mat ji niekur neleisdavo vaikų, drausdavo kur nors eiti be jos, nuolat sekdavo

juos akies kampučiu. Be to, buvo iš tų motinų, kurios mano, jog vaikai, sėdintys prie stalo iki pat pabaigos, gerai išauklėti. Turėjome sunerimti. Turėjau pasinaudoti šia netikėta proga. Bet to nepadariau. Dėl pudingo.

Manau, ji net neišgirdo Tomo sakant (tiesa, labai jau tyliu balseliu), kad jis užsimaus maudymosi kelnaites ir pasiims didelį rankšluostį. Ji nė už ką nebūtų leidusi jam maudytis vos pakilus nuo stalo. Reikia palaukti tris valandas, kol maistas bus suvirškintas. Trijų valandų diktatūra neturėjo jokių išimčių. Todėl pietų paprastai prašydavome labai anksti: apie pusė keturių norėdavome būti prie jūros, nes vanduo tada maloniausias, o saulė pakilusi aukščiausiai. Tas trijų valandų įstatymas, kuris mums tada atrodė kaip fizikos dėsnis ar medicinos taisyklė, buvo tikra kančia. Žiūrėdavome, kaip kiti berniukai ir mergaitės taškosi jūroje, o mes turėdavome drybsoti ant kranto, smėlyje, ir laukti. Ginčydavomės dėl tokios neteisybės, tačiau motina būdavo neperkalbama. Trys valandos, ir baigta. Kiti gali daryti, kas šauna į galvą, jie ne jos vaikai. Be to, kas mums sakė, kad ir jie nepalaukė tų trijų valandų? Ką mes apie tai žinome, ar turime įrodymų? A? Paskutines minutes, prieš pat paskelbiant išlaisvinimo nuosprendį, tapdavome tiesiog nepakenčiami: kas akimirką klausinėdavome, kiek valandų, aiškiai rodydavome blogą valią, tikėdamiesi palenkti negailestingą motiną, kietaširdę gimdytoją, nepalaužiamą moterį... bet visada veltui. Atrodo, ji nė karto nepasidavė. Tėvas į visa tai nesikišo, nes suprato,

kad jam nieko daugiau nelieka, tik nesikišti į šį reikalą. Jis visada siųsdavo mus pas motiną, kai paprašydavome jo užtarimo, gailestingumo, kai kreipdavomės į jo gerą širdį. Jis likdavo nuošalyje, kaskart nepriekaištingai pademonstruodamas puikų bailumo numerį. Kai signalas pagaliau būdavo duotas, puldavome į jūrą, kaip vargas puola pasaulį. Mums iš po šonų trykšdavo sūraus vandens čiurkšlės. Skambėdavo laisvės šūkiai. Mažieji Andrjė tapdavo normaliais berniukais, įsijungdavo į gyvųjų ratą, iš kurio tris valandas, tris nesibaigiančias valandas, traumavusias juos iki gyvenimo pabaigos, būdavo išstumti. Tad nėra ko nė sakyti, kaip mus nustebino toks motinos išsiblaškymas, toks staigus ir neįtikėtinas gerumas. Mat ji privalėjo svečiams daug ką įrodyti. Jos pietūs turėjo būti nusisekę labiau už visų. Ji negalėjo leisti, kad kas nors jai trukdytų: visą dėmesį reikėjo skirti būsimam neišvengiamam triumfui.

Tomas nudrožė tiesiai į paplūdimį. Kepinant saulei, perėjo krūmyną, priaugusį laukinių gvazdikų bei šlamučių, aplenkė druskos džiovyklas ir dumblynus, prie kurių dabar stovi tuščios prieplaukos, nužingsniavo per kopas ir dumbliais apsidriekusius, tik per atoslūgį iš vandens išnyrančius žemės plotelius, vos kyšančius tarp sąsiaurių, ir pamatė tamarindus – tai reiškė, jog tikslas pagaliau pasiektas. Jis pasiklojo rankšluostį tarp gausybės kitų, per daug nesidomėdamas, kas jo kaimynai. Tada nuėjo prie jūros ir tuoj pat įbrido į vandenį. Jį išgelbėję žmonės sakė, kad jis beveik iškart pradėjęs vemti, atrodęs lyg be sąmonės, kad jo mažą kūnelį ridinėjusios bangos, kurios

tą dieną ir tą valandą buvusios didžiulės, nes „šiaip ar taip, tai Atlantas“. Jie sakė, kad pagalba atvykusi labai greitai, gydytojas tinkamai juo pasirūpinęs, bet „vis dėlto“ neatsargu leisti dešimtmečiui berniukui maudytis vienam, be priežiūros, ir dar, matyt, prisivalgiusiam sunkaus maisto, jei tikėsime šnekomis. Mums buvo paskambinta apie penktą valandą. Motina nesusilaukė triumfo.

Atmintis tikrai keistas daiktas. Joje pinasi brolio vaikystės ir agonijos vaizdai. Vasarnamis yra ta vieta, kur vaikystė ir agonija susijungia, susikerta. Anksčiau apie tai nepagalvojau.

Balandžio 29 d.

Gydytojas praneša, kad nuo šiol Tomą reikia pradėti gydyti kortikosteroidais. Jis aiškina, esą kortizonas galėtų padėti apsaugoti trombocitus, kuriuos, be abejonės, naikina blužnis arba kepenys. Pirmiausia vaistus reikės gerti gydytojo prižiūrimam. Pirmosiomis dienomis bus stebima, kaip Tomas į juos reaguoja. Tai parodys kraujo tyrimai. Paskui, jei reikės, gydymas ir dozės bus pakoreguotos. Gydytojas kartoja pasitikįs tokiomis priemonėmis. Tikriausiai neprisimena šią frazę jau sakęs.

Tomas žiūri į mane netardamas nė žodžio. Po ilgai trukusios tylos galop išspaudžia: „Man ligi šiol kortizonas buvo vaistas vėžininkams. Kitaip sakant, nepagydomiems ligoniams“. Aš nieko neatsakau. Žinau, kad matome tuos pačius vaizdus. Žinau, kad per tą laiką, kol tylėjo, jis tuos vaizdus atkūrė. Mes matome senelio kūną, kuriam nupjauta kairė koja,

bet nupjauta per vėlai, nupjauta per žemai, kad sustabdytų plintančius ganglijus. Matome nuo kortizono išpurtusią odą, blyškų veidą, ir įspūdis toks, tarsi žiūrėtume į besiformuojančias metastazes ir žinotume, kad joks gydymas, jokia chemoterapija jau nebepadės, joks lazeris jų neįveiks. Matome tikrą skeletą, išsikišusius griaučius, odą bepraduriančius kaulus. Matome, kaip tvirtas vyras per keletą savaičių virsta paliegusiu, skausmų kamuojamu seniu, reikalaujančiu morfino kančioms palengvinti. Matome, kaip darbuojasi mirtis, kurios pergalė nekelia jokių abejonių. Matome tą bergždžią kovą, tą nuo pat pradžios pralaimėtą mūšį, orą graibančią ranką, kai smegenys, rodos, jau niekam nebevadovauja. Matome penkiasdešimt kilogramų susirietusios žmogiškos masės, pačioje pabaigoje tarsi sugrįžusios į gemalo būvį. Matome pagaliau nutykusį, pagaliau nurimusį kūną mirties patale Tomo vienuoliktojo gimtadienio rytą. Šie vaizdai įsirėžė amžiams, jie niekada neišsitrins, lydės mus ligi paskutinio atodūsio. Prisimename, kad iš pradžių, pirmosiomis dienomis, gydytojas liepė jam vartoti kortikosteroidus.

Vyriausioji medicinos seselė, mano paklausta, atsako, kad gydymas kortizonu dažniausiai nebūna toks sėkmingas kaip imunoglobulinais. Ji pasveria: „Penkiasdešimt prieš penkiasdešimt“. Iš jos balso, iš dvejonės, iš noro užgniaužti bet kokią optimistinę gaidelę aiškiai suprantu, kad svarstyklės tikriausiai krypsta į blogąją pusę. Ji neslepia, kad kortizonas kenkia

organizmui, kad tai nėra neutralus medikamentas, kad Tomui skirtos didelės dozės panašios į vaistus arkliui. Norėdama mane nuraminti, ji priduria: „Jie privalo išmėginti viską, kad nereikėtų šalinti blužnies, jeigu čia ji kalta. Ši operacija ne tokia jau paprasta“. Aš klausiu: „O jei trombocitus naikina kepenys?“ Ji nieko neatsako. Nusprendžia verčiau patylėti. Jos akyse šmėsteli švelnumas ir skausmas. Aš tramdau ašaras. Atspėju, kokie kančių keliai laukia mano brolio. Tada duodu paskutinį klausimą: „Jeigu viskas nepasiseks, jei visoks gydymas, visos operacijos bus nesėkmingos, kas liks? Ar jis turės gyventi kaip ligonis, vengti bet kokios rizikos, bet kokių kontaktų, tūnoti savo kokone, kęsti nesibaigiančias perfuzijas, saugotis bet kokio sukrėtimo, kad neprasidėtų kraujoplūdis? Ar jo laukia luošio gyvaliojimas? Juk jam tik dvidešimt šešeri metai“. Seselė atsako: „Tokios hipotezės nereikėtų atmesti“. Žinau, kad kita hipotezė – mirtis.

Balandžio 30 d.

Na štai. Viskas. Jis prarijo pirmąsias kortizono tabletes. Jos jau jo viduje. Dabar jis kitoks žmogus nei aš.

Tomas pareiškia nusprendęs laikytis dar griežtesnės dietos, negu jam liepta, visiškai atsisakyti maisto produktų, kuriuose yra druskos, nes nenorįs matyti išpurtusio, kortizono deformuoto kūno, jis susitaikęs su liga (o kaipgi kitaip?), bet ne su

bjaurumu. Sako valgysiąs tik kiaušinius ir varškę, nieko daugiau. Žinau, kokia stipri jo valia. Žinau, kad jis laikysis sprendimo. Iš anksto įsivaizduoju, koks pasidarys liesas. Tačiau nemėginu perkalbėti.

Tomui, kuris šį vakarą pasiteirauja, kaip laikosi mano „pora“, atsakau, kad mudu su Vensanu iš tikrųjų niekada nebūsime pora. Nebūsime tas nevykęs ir drauge nuostabus derinys. O Vensanas kaip tik to ir siekia, nors savo troškimo niekada neišreiškė žodžiais. Kartais man maga pasiūlyti jam grįžti pas merginas, tas, kurios buvo iki manęs ir kurios bus po manęs. Su jomis tikriausiai patirs malonią meilę, tam tikrais požiūriais lengvą, be perdėtų reikalavimų, socialiai priimtiną, sentimentaliai ramią. Galbūt toje meilėje ilgainiui bus ir užmaskuotų konfliktų, tylaus susierzinimo, nebylių karų ir susitaikymo glamonių, kurios sutaiko vis menkiau (prie kasdienės neapykantos priprantama), metai bėgs nepastebimai, toks gyvenimas. Ne, aš tikrai negaliu jam to pasiūlyti. Neturiu tiek drąsos, tiek atsižadėjimo, savęs užmiršimo, o to būtinai reikia. Pasakau Tomui, kad Vensanas garantuotai išeis.

Rugpjūčio 20 d.

Jis taip ir liko liesas. Organizmas neatsigavo po gydymo, dietų, operacijos. Mudviem vaikštant po paplūdimį, jis nenusirengia, nenusivelka sportinių marškinėlių. Suprantu, kad nenori rodyti kūno, ir žinau, kad tai ne koketiškumas, o visai kas kita. Kai susitinkame į save panašius vaikinus, jo žvilgsnis valandėlę stabteli ties tomis vietomis, kurios jų kūnuose sveikos, o jo – sužalotos. Jis žiūri į tų neliestų kūnų grynumą, į odą, nesudarkytą jokios žaizdelės. Akys pavydi jų raumenų. Jo paties raumenys ištirpo. Veide kyšo kaulai, išryškindami kampus. Nosis styro kaip ašaka. Jis mėgina užmegzti ryšį su lavonu, kuriuo greitai taps. Jam užtektų tik normaliai maitintis, ir atgautų žmogišką formą. Tačiau jis nenori. „Kuriems galams?“ Staiga mūsų sutikti gražūs vaikinai su siaubu įsispokso į jį. Pirklių kavinėje Ars an Rė uoste prie stalų sėdintys žmonės vogčiomis svaido į jį tiriamus žvilgsnius: jo išvaizda jiems kelia nerimą, jie supranta, kad jį graužia mirtis, jie jaučia gailestį ir

pasibaisėjimą. Aš nieko nesakau. Atkakliai tyliu. Elgiuosi lyg niekur nieko. Tai tiesiog neįmanoma. Virš mūsų šviečia saulė.

Rugpjūčio 21 d.

Taip ir neprisėdu prie savo antrojo romano. Nedirbau jau šešis mėnesius. Knygos žodžiai išgaravo savaime, kai mūsų gyvenimus užgriuvo liga. Staiga pasidarė nebeįmanoma toliau mėgautis rašymo kerais, išgalvotų istorijų laime. Man tai būtų atrodę nepadoru. Bet svarbiausia, viską užgožė tikrovė, nepalikdama vietos vaizduotei. Žodžiai dabar gali būti reikalingi tik tai tikrovei nusakyti, mėginti ją mažumėlę nutolinti, sustabdyti. Jau šešis mėnesius, atsisėdęs prie klaviatūros, noriu kalbėti tik apie ligą, galiu kalbėti vien apie ją. Todėl taip ir padariau: mečiau pradėtą kurti romaną ir ėmiausi rašyti apie Tomą, aš pirmąkart pasakoju teisybę, vaizduoju tikrovę. Nežinojau, kad žodžiai gali byloti apie tikrovę.

Pamenu, savo pirmąjį romaną parašiau Sen Klemane. Žinau, ką žmonės pagalvos: kad nepajėgiau atsikratyti klišių, ir jie, be abejonės, bus teisūs, bet juk reikėjo kur nors pradėti, reikėjo vietos „pirmajam kartui“. Ir tai įvyko čia, mano vaikystės vasarų kambaryje, ant siauro senelės dovanoto stalelio, pristumto prie lango su siuvinėtomis užuolaidomis, pro kurį buvo matyti vienintelis horizontas – jūra. Ir dar sode, po medžiais, ant skardos, ant skardinio stalo.

Tačiau neprisimenu, kaip man šovė į galvą rašyti. Neprisimenu, kada kilo tokia mintis, kaip atėjo pirmasis žodis. Kai kas nors manęs to paklausia, nežinau, ką atsakyti. Kartais atsakau, kad nežinau, neprisimenu. Kartais išgalvoju datą, metus. Tie metai keičiasi. Kai buvo parašyta pirmoji frazė, veikiausiai nesupratau, kad po jos seks kitos, kad prasideda nuotykis. Tik gerokai vėliau susivokiau, kokią vietą užima rašymas. Dabar jau po laiko: aš nebeprisimenu pradžios.

Užtat galėčiau pasakyti, kada išėjo pirmoji knyga. Keistas daiktas: pradėjęs ją rašyti žinojau, kad užbaigsiu, kad ji taps visuma, turės pradžią, vidurį, pabaigą. Rašyti pirmąją knygą buvo nuostabu. Tai buvo didžiausia laimė. Noriu pasakyti, neprilygstama laimė: ji į nieką nepanaši, jos nepalyginsi, pavyzdžiui, su laime mylėti kai kuriuos vaikinus. Prisimenu neregėtos palaimos valandėles, praleistas nedrumsčiamoje vienatvėje.

Gegužės 5 d.

Pirmą kartą jis puola į neviltį. Sako nepajėgiąs ištverti tų naktų ligoninėje, kur užmiegama taip vėlai, drėgnoje tvankumoje, ant šiurkščių paklodžių, klausantis dejonių, gargaliavimų, kosulio, knarkimo, riksmų susapnavus košmarą, kur pažadinama taip anksti dėl menkniekių, šlapimo, temperatūros, pulso, dėl sausainių be druskos, duodamų per skurdžius pusryčius, lyg visa tai negalėtų truputį palaukti. Jis sako negalįs pailsėti, nors ir nieko neveikia, nors kiauras dienas drybso lovoje, kaupiasi nuovargis, kuriuo žmonėms sunku patikėti, organizmas silpsta, išsekintas nuobodulio ir pernelyg trumpų naktų. Ir dar jis sako jaučiąsis uždarytas, visų apleistas, atskirtas nuo gyvųjų, atkirstas nuo išorinio pasaulio, įkalintas. Sako nesistebėtų, jei naktį panorėjęs atsikelti rastų užrakintas duris. Kartais jam vaidenasi, jog per miegus girdi žvangant raktus, kabančius prie šono žmogui, vaikštinėjančiam tuščiais koridoriais. Taip jis neprisipažindamas, jog su-

pranta daugiau nebepriklausąs sau, nori pasakyti, kad iš jo atimta judėjimo laisvė ir galimybė pačiam spręsti savo likimą. Ir dar jis sako, kad net žydriausias dangus atrodo pilkas pro palatos langus, nes pro amžinai murzinus jų stiklus šviesa skverbiasi it pro rėtį. Jis sako, kad iš dvylikos jo skyriuje gulinčių ligonių bent devyniems – jis suskaičiavo – jau daugiau nei septyniasdešimt metų, o vienas net perkopęs per devyniasdešimt. Jis sako, kad senatvė – tai katastrofa, kad tie seniai – griuvenos, kad nėra reikalo stengtis išlikti gyvam, jei paskui tampi tokiu klipata, tokia vaidinga, tūžlia, purvina žmogysta. Jis sako net lankytojų kartais negalįs pakęsti, nes jam atrodo, kad jie ateina pas jį kaip pas kalinį. Baigdamas šį padriką monologą, jis sako užvis labiau bijąs fizinio pasikeitimo. Aš suprantu, kad viskas, be abejonės, iš čia ir kyla, kad šį susinervinimą galima paaiškinti baime, kurios priežasties aš nežinau. Baime pasidaryti bjauriam, prarasti orumą. Apie šią baimę jis neprasitaria, vėl nutyla, jį vėl apima nuovargis, apatija. Stojusioje tyloje prisimenu kiekvieną jo ištartą žodį. Susiradęs kėdę, atsisėdu.

Gegužės 8 d.

Pirmieji rezultatai teikia vilties. Trombocitų truputį padaugėjo, tačiau iki minimumo, kuris užtikrintų normalų gyvenimą, dar labai toli. Kai mūsų motina, sužinojusi rezultatus, įeina į palatą, iškart pamatome, kad ji nutaisiusi šventišką

miną ir jos veidas trykšta optimizmu. Ji prisiverčia šypsotis per daug plačia šypsena, panašia į juoką, visiškai netinkantį tokioje vietoje ir tokiomis aplinkybėmis. Dėl šio išsišokimo, šio nesveiko linksmumo būtume linkę kaltinti ją draskantį skausmą. Bet ji leidžia sau skelbti pergalę, nors tam nėra nė menkiausio pagrindo. Ji vartoja posakius, kuriuos ne pati sugalvojo, o veikiausiai perskaitė kokiame nors moterų žurnale. Ji kalba apie atkariavimą, „sveikimo fazę". Tai juokingas ir nederamas sapaliojimas. Mums dėl jos nesmagu. Verčiau jau nieko nesakytų. Bet įsivažiavusi ji nesusilaiko ir lepteli kvailystę. Ištaria tokią frazę: „Sakau jums, mes pasveiksime". Po šios frazės iš pradžių stoja kone mirtina tyla, tik kažkas vos girdimai sušlama, tarsi būtų sugriuvęs kortų namelis. Tačiau visi suprantame, kad tai tyla prieš audrą, kad buvo padarytas netaktas. Visi matome, kad motinai iš lūpų išsprūdusi nesąmonė baisiausiai suerzino Tomą. Norėtume kaip nors užglaistyti šį nesusipratimą, bet jau per vėlu, taip ilgai tramdytas pyktis pagaliau turi prasiveržti. Tomas paleidžia vadžias: ne, jis nepasveiks, šiaip ar taip, šiandien to niekas negali tvirtinti. Tai kam meluoti? Meluoti sau? Ar reikia pasiguosti, nusipirkti trupinėlį sielos ramybės už netikrus pinigus? Jei ne, kam tada visa tai? Ar šis idiotiškas, šlykštus melas – tai apgailėtinas būdas pabėgti nuo nevilties? Jaučiame, kad atmosfera kaista, kad įniršis tuoj pratrūks. Jis sako draudžiąs vartoti tą „mes". Tik pamanykit! „Mes" pasveiksime? Kas? Ji? Ar ji serga? Kas per kvailystė savintis ligą, kuri ne jos, apie

kurią nieko, arba beveik nieko, nežino, nuo kurios ji nemirs? Jis nenori, kad su juo būtų kalbama kaip su vaiku ar su invalidu. Jam dar nebaigus savo tirados, motina verkdama išbėga iš palatos. Tomas liaujasi kovojęs, nes nebėra priešininko. Jam ant lūpų kampučių putoja visa vaikystės pagieža.

Gegužės 12 d.

Gydytojas praneša pirmą gerą naujieną. Jis sako, jog Tomui leidžiama išeiti, toliau jį galima gydyti kortizonu ir be daktarų priežiūros, ne ligoninėje. Pirmieji rezultatai iš tiesų pakankamai geri, kad jam būtų suteikta pusinė laisvė. (Nenoromis pagalvoju, jog jiems tikriausiai trūksta lovų: medicina taip pat turi savus rentabilumo reikalavimus.) Paprasčiausiai privalu neužmiršti praryti tablečių rytą, per pietus ir vakare. Gydytojas paskiria pasimatymą po dviejų savaičių vaistų veiksmingumui nustatyti. Vis dėlto per šį laikotarpį jis pataria būti budriam ir ilsėtis. Draudžia bet kokias pastangas, staigius judesius, keliones. Prašo paskambinti į ligoninę, jei sveikata bent truputį pablogėtų. Šitai, be abejonės, ir vadinama lygtiniu paleidimu į laisvę. Arba daliniu pasitikėjimu.

Gegužės 15 d.

Vakar vakare grįžęs namo, iškart pastebėjau, kad kažko trūksta. Pirmiausia į galvą ir šovė mintis: kažko trūksta. Įsižiūrėjau į

praretėjusius daiktus. Bet nepagalvojau, kad trūksta žmogaus. Į akis krito ne asmens dingimas: išnyko kai kurie baldai. Bute nebebuvo Vensano daiktų. Vadinasi, strazdanotas vaikinas tamsiai mėlynomis akimis pagaliau išėjo. Ir išsinešė viską, kas jam priklausė. Nepaliko nieko. Tikrai ničnieko: aš patikrinau. Tarsi būtų norėjęs, kad po jo neliktų jokio ženklo, jokių jo buvimo pėdsakų. Vensanas nepaliko ir laiško, nė mažiausio raštelio. Išėjo gaubiamas visiškos tylos. Atlaisvino vietą. Gražus išsiskyrimas.

Gegužės 20 d.

Tomas sako, kad gydymas skausmingas, jį kamuoja toks skausmas, kokio niekas negali suprasti, jei nors kartą gyvenime nepatyrė pats, nepaguodžiamas, žodžiais neišreiškiamas skausmas. Jis sako stebįs kortizono veikiamą savo organizmą, kaip stebimos kulkos, kliudančios taikinį, aiškių aiškiausiai jaučiąs deginimą skrandyje, tarpais beveik nepakeliamą, negalįs nematyti, jog kūnas suniokotas, oda sumaitota. Sako tiesiog nepajėgiąs žiūrėti į savo atvaizdą veidrodyje, į pūlinius, kraujavimus, į tokį sukriošimą. O dar tas liesumas, nors sava valia jį pasirinko, nors pats pasmerkė save drakoniškai dietai, griežtesnei, negu pataria laikytis medikai, smarkiai alinančiai organizmą. Vakare svarstyklės parodo, jog per mėnesį Tomas numetė septynis kilogramus. Jis kropina lėtais žingsniais, kaip senis. Rytą atsibunda krauju suteptoje patalynėje.

Žiūriu į jį ir neatpažįstu to žmogaus, koks jis buvo anksčiau. Net užsimerkęs nepajėgiu pagauti gražuolio Tomo paveikslo, buvusio gražuolio. Regiu klaikų vaizdą, regiu nykstantį, tirpstantį jaunuolį, vis tolstantį nuo gyvųjų. Man atrodo, jog matau progresuojančią ligą, nors tai tėra gydymo rezultatai. Matau išplitusius pūlinius, nors turėčiau manyti, jog tai tik nuspėjami padariniai, sukelti gydymo, kuris, be abejonės, yra teisingas. Keisdamas patalynę galvoju, kad šitas kraujas – tai lašelis jo gyvybės. Stengiuosi to neparodyti, bet Tomas sako įskaitąs savo paliegimą mano akyse. Sako, kad šitai įskaityti jam tiesiog nepakenčiama, kad jis taikstėsi su liga tol, kol ji neišlindo į paviršių, tačiau dabar, kai jį užpuolusi naika sunkiasi iš visos jo esybės, tai tiesiog neįmanoma. Žinau, jog tai ne apsimetinėjimas, ne užgaida, todėl į jo prastą savijautą, sąmyšį nedera numoti ranka. Aš negaliu jam meluoti. Todėl patvirtinu, kad jis pasidarė negražus, luošas, jau beveik neatpažįstamas. Šitai išgirdęs jis pareiškia tučtuojau nutraukiąs gydymą kortizonu. Tomas suvokia, į kokį pavojų save stato, nėra reikalo jam to priminti. Bet jis pats nori priminti, koks klusnus buvo ligi šiol: nė žodeliu neprieštaraudamas sutiko su visokiais tyrimais ir visokiu gydymu, tikėjo viskuo, kas jam buvo sakoma, nemėgino išsiaiškinti, kas nuo jo slepiama, jis buvo nepriekaištingas, drausmingas ligonis, mėsos gabalas, pjaustomas pagal pageidavimus. Jis sutiko mandarinų rankose būti tuo mėsos gabalu, ir niekuo daugiau, nepaisyti drovio, kartais ir orumo, sutiko, kad jie kaip mokslo tyrinėjimų

objektą rodytų jį abejingiems studentams. Todėl dabar mano turįs teisę būti lengvabūdiškas, pareikalauti laisvės. Jo sprendimas neginčytinas: aš jo ir neginčiju. Meldžiuosi, kad neprasidėtų koks nors kraujavimas.

Rugpjūčio 24 d.

Mūsų link krūpština senis. Jis visas sukumpęs, suvargęs. Sulinkęs nuo metų naštos. Jo kūnas neįtikėtinai liesas, vien oda ir kaulai, tarytum visi raumenys būtų susitraukę: jis pėslina pamažėliais ir atrodo tuoj, tuoj suduš arba nuskris. Jo plaukai baltut baltutėliai ir visai plonyčiai. Jie draikosi vėjyje, ir todėl senis panašus į beprotį ar burtininką. Kai jis pagaliau prieina arčiau ir mes jau galime įžiūrėti jo veidą, pamatome, kad jis išvagotas raukšlių ir taip pat klaikiai liesas.

Tačiau mus pritrenkia jo spindinčios akys – mėlyni deimantai. Tai ir patraukia dėmesį: tas aštrus žvilgsnis, iš jo sklindantis skvarbus protas, kažkas, kas perveria mus kiaurai ir paneigia senatvę, kas aiškiai parodo, kad šitas karkasas – tai tik apvalkalas, kad reikia žvelgti giliau. Akys kibirkščiuoja, nušviečia veidą, priverčia užmiršti kūną.

Jis atsisėda ant suolo priešais mūsų namą, kur sėdime ir mes. Senukui tai sunkus darbas, ir jis raukosi iš skausmo.

Neprašėme jo prisidėti prie mūsų, bet jis tai padarė pats, lyg būtume jo laukę, lyg jo apsilankymas būtų sutartas arba mes būtume pažįstami. Nepratariame nė žodžio. Žiūrime į senį, prisėdusį šalimais. Praeina keletas minučių, ir tik tada jis prabyla. Bet iš pradžių nesako nieko. Sėdi šalia mūsų tyliai ošiant bangoms, apgaubtas saulėtos vasaros popietės ramybės.

Pagaliau ryžęsis praverti burną ir sutrikdyti lengvą bangas ridenančios jūros šnarėjimą, karšinčius prisipažįsta stebįs mus jau keletą dienų. Sako šnipinėjęs mus daugiau nei savaitę, tam skyręs visą laiką. Jam dingojasi, tarytum visąlaik būtų žiūrėjęs į žmones, bet išėjus į pensiją, tai tapo vieninteliu jo gyvenimo tikslu. Jis neklausia, ar taip leisdamas laisvalaikį mums netrukdo. Ne, matyt, tai ne jo problema. Jam tai atrodo natūralus, normalus užsiėmimas, dėl kurio nereikia atsiprašinėti, kurio nereikia aiškinti savo stebėjimų objektams. Jis nemano, jog tai gali juos šokiruoti. Be to, kaip pats sakė, tas stebėjimas – visas jo gyvenimas: juk neatsiprašinėjama dėl to, kas sudaro gyvenimo esmę. Po teisybei, mes ant jo nė kiek nepykstame. Tikime jo nekaltumu, jo veiklos tyrumu. Ir senio žvilgsnis *a priori* nėra įžeidžiamas.

Jis iššyk pasako, kad mes broliai, kad jis tučtuojau tai supratęs. Vis dėlto iš pat pradžių pamanęs, kad galbūt mes meilužiai, tačiau tokia mintis šmėstelėjusi tik probėgšmais. Jis sako, jog meilužių elgesys būtų kitoks, jie liestų viens kitą ne taip, kaip liečiame mes. Jis turįs galvoje net ne juslingumą. Ir ne tai, kad mes nesibučiuojame. Ne, čia visai kas kita. Meilu-

žius išduoda aistra arba, priešingai, nuovargis, o mūsų santykiuose jis to nepastebėjęs. Užtat į akis kritęs mudviejų panašumas, mudviejų judesiai, papildantys vieni kitus. Iš to jis padaręs išvadą, jog mes pažįstami ištisą amžinybę. Tokią simbiozę gali pamatyti tik stebėdamas žmones, kurie bendrauja nuo pat gimimo. Jie nepadaro nė menkiausios klaidelės. Ir yra absoliučiai tikri, kad jų gestai kaip tik tokie, kokių reikia. Jie pripratę vienas prie kito, ir tas įprotis nenugalimas, neklystamas. Be to, kai jie glusteli vienas prie kito, tame glustelėjime nėra jokios dviprasmybės, ir tada galutinai įsitikini, jog tai ne kūniška trauka, o besąlygiškas, tyras švelnumas.

Mes klausomės jo netardami nė žodžio, gal kiek varžydamiesi ir, be abejonės, susijaudinę. Staiga aš ryžtuosi: „Bet mudviejų panašumas turėjo jums mažumėlę padėti, nukreipti jus teisingu keliu“. Senis klausia: „Koks panašumas? Juk ne tas, kurį galėtum pastebėti šiandien, kuris jau išnykęs“. Jis sako matąs tik įsivaizduojamą panašumą, vaikystės panašumą, kuris jau dingęs. Sako, kad turėjome būti beveik vienodi, sunkiai atskiriami, bet dabar taip jau nebėra. Sako, kad negalima neatsižvelgti į Tomo kūno sužalojimus, į žaizdas, kurios jam buvo padarytos. Jo liesumas taip pat nenatūralus: tokie liesi būna tik ligoniai arba seniai. Jis sako, kad jo kūnas tam tikra prasme artimesnis Tomo kūnui negu maniškis. Tai pažeistas, susitraukęs organizmas, kurio audiniai ir kaulai susidėvėję, o aš trykštu sveikata. Sako, kad aš spinduliuoju gyvybe, o Tomas jau alsuoja mirtimi, kad mano jaunystė veržiasi per kraštus, o

brolio kūnas visokiais būdais mėgina užmegzti ryšius su lavonu, kokiu greit neišvengiamai taps. Tomas lyg užhipnotizuotas neatitraukia nuo senio akių. Jo veide matau vos pastebimą šypseną ir suprantu, kad senio kalbos jo visai netrikdo. O man norisi verkti.

Tada stoja ilga tyla, kokia tvyro bažnyčioje po išpažinties. Girdėti tik bangų mūša, vaikų šauksmai toli pakrantėje, į uostą grįžtančio laivo sirena. Po keleto minčių senis atsistoja ir iš lėto nuklibikščiuoja Kriauklės paplūdimio link. Kelio posūkyje jis atsisuka į mus, tebesėdinčius ant suolo. Ir pasako rytoj vėl ateisiąs.

Gegužės 26 d.

Apsileidimą lyg kas būtų ranka nuėmęs. Brolis nusikirpo plaukus, atstatė veidą saulei, užsiaugino barzdą, apsirengė šviesiais, lengvais drabužiais, pradėjo beveik normaliai maitintis. Jis sugrįžo į gyvųjų pasaulį. Tačiau dabar jau aišku, kad jam vėl reikia gultis į ligoninę. Nustojus gydytis, kraujo kūnelių kiekis negailestingai sumažėjo. Matyti tik išorinis pagerėjimas. Viduje liga vėl griebėsi savo šlykštaus darbo. Neilgai trunka įtikinti Tomą, jog mano pastabos teisingos. Kaip ir kiekvieną sykį, viršų paima nuovargis, nuolankumas. Jis neginčija, kad aš teisus, ir nemėgina kovoti. Bet nekovotų net ir tada, jei klysčiau. Brolis sutinka tučtuojau grįžti į ligoninę ir atsiduoti į gydytojų rankas. Jie su juo elgiasi nemeiliai. Apipila priekaištais, užsipuola dėl neatsakingumo, reikalauja pasiaiškinimų, kurių nesiklausytų, jei duotų Tomui laiko ir progos juos išdėstyti, teigia esą apgauti, „o juk jie juo pasitikėję, manę, kad jis protingas ligonis!“ Viskas jiems užkliūva.

Aš taip pat. Ar mano užuojauta buvusi pasyvi, ar aktyvi? Ar aš toks pat kvailas, kaip ir jis, ar dar truputį kvailesnis? Mes klausomės jų nieko neatsakydami. Mūsų kaltė akivaizdi, bet nė nemanome atsiprašinėti. Esame pasiruošę pamokslams, kurie mums beriami. Klausomės jų gana abejingai. Žinome, kad neverta ką nors sakyti, kad mūsų niekas nepaisys. Žiūrime medikų korpuso vaidinamą pykčio komediją, kuri tėra dar vienas jų galios ir išmanymo pademonstravimas. Jaučiame, kad taip pasireiškia poreikis tą galią įtvirtinti. Leidžiame gydytojams rodyti savo rūsčią didybę. Tomas žiūri pro palatos langą. Jo mintys jau skrajoja kitur.

Rezultatai katastrofiški, prastesni nei kada nors. Devyni tūkstančiai trombocitų. Mano bloga nuojauta buvo pagrįsta. Seselė, pateikusi mums šią informaciją, perspėja, kad tyrimai bus pakartoti, nes jie atrodo tiesiog „neįtikėtini". Humoras beveik malonus, kai išsprūsta visai netyčia. Ūmai prisimenu pirmuosius rezultatus, kai beveik prieš tris mėnesius kraujas buvo paimtas pirmąkart: jie tikrai buvo kur kas geresni. Todėl klausiu savęs, kam reikėjo viso to laiko, visų tų kančių, tos prievartos, gydymo, nelaisvės, nuovargio ir vilčių, nuopuolių ir pakilimų, nuobodulio kupinų dienų ir bemiegių naktų, imunoglobulinų butelių ir kortizono tablečių, padrąsinimų ir priekaištų, tylos ir tramdomų ašarų. Jaučiu tik kartėlį dėl prarasto, sugaišto laiko. Galvoju ir apie Tomo žodžius, pasakytus pačioje pradžioje, apie protu nesuvokiamą,

bet tvirtą įsitikinimą, jog nepasveiks, neišsikapstys. Kol kas visi faktai akivaizdžiai liudija, kad jis buvo teisus. Kai sužinojome apie ligą, kiek dienų tikėjome, kad jis pasveiks? Dešimt, ne daugiau. Pagal statistikos skalę viltis buvo nusmukusi prie apatinių padalų. Po keleto valandų pas Tomą ateina gydytojas. Jo mina rimta, kaip žmogaus, turinčio pranešti blogą žinią. Balsas žemas, lėtas. Jis ieško žodžių. Patikslina nenorįs grįžti prie incidento, kurį išprovokavo Tomas, nutraukęs jam paskirtą gydymą, bet vis tiek įsmeigia peilį teigdamas, kad „staigus, nuostabą keliantis" trombocitų sumažėjimas – tiesioginis šio „neatsakingo ir pavojingo" veiksmo padarinys. Gydytojas pareiškia, jog dabar teks griebtis paskutinių priemonių, paskelbti „kovinę parengtį". Šis karingas svaičiojimas skamba juokingai. Tomas privalės gulėti ligoninėje iki naujo potvarkio. Nenustatoma jokia galimo išlaisvinimo data. Horizontas iškart apsiniaukia. Taip pradėjęs gydytojas lyg kirviu nukerta, tarsi nubaudžia prasikaltusį mokinį. Tučtuojau vėl bus atnaujintas gydymas kortikosteroidais, nes neįrodyta, kad jis buvo nesėkmingas. Kaukšt per pirštus! Jei būtumėte išmokęs pamokas, nebūtumėt gavęs nulio. Gydymas bus tęsiamas galbūt didelėmis dozėmis, leidžiamomis į venas. Šia proga išmokstame gražų žodį „boliusas"*. Per nugarą nubėga šiurpas įsivaizdavus, ką galėtų reikšti intraveninės kortizono injekcijos.

* Labai greitas ir trumpas vaistų arba kontrastinių medžiagų sušvirkštimas į kraujagysles.

Negana to, nuo rytojaus keturias dienas jam bus atlikinėjama scintigrafija, kitaip tariant, tyrinėjama blužnis ir kepenys. Taip nustatysime, katras organas naikina trombocitus. Jei blužnis, bus atlikta splenektomija („blužnies pašalinimas“, paaiškina jis nemokšoms, kokie mes vis dar tebesame). Nemėginame sužinoti, kas bus, jei trombocitus naikina kepenys: apie tokią hipotezę mums visiškai neužsimenama. Šiaip ar taip, visa tai kaip du vandens lašai panašu į neatidėliotiną procedūrą. A, jis vos neužmiršęs! Tuojau pat bus nuodugniai ištirta ir patikrinta, ar Tomui neprasidėjęs vidinis kraujavimas, kuris ligi šiol nebuvo aptiktas. Šita informacija turėtų būti tarsi pribaigiantis smūgis. Tačiau brolis į ją nereaguoja. Jis nusprendė paklusti. Bet iš tamsaus jo žvilgsnio, iš surakintų žandikaulių jau dabar spėju, kad neišvengiamai ateis laikas, kai jis nustos klausyti.

Pranešdamas šias žinias tėvams, Tomas kalba beveik linksmu balsu. Motinos balse taip pat nejusti nė šešėlio skausmo. Aktorių ištekliai tikrai neišsemiami.

Rugpjūčio 25 d.

Senis vėl atėjo. Atkropino tokiu pat lėtu žingsniu, toks pat sulinkęs. Bandau atspėti, į ką jis galėjo būti panašus jaunystėje. Įminti, ar išdidi buvo jo laikysena, ar tvirta eigastis. Manau, jis jau tada buvo liesas, sauso sudėjimo, smulkių kaulų. Spėju, kad oda buvo plona, gyslos iššokusios į paviršių. Įsivaizduoju, jog jis tikriausiai buvo gražus, įžūlokų manierų, žavingas ir pasitikintis savimi. Tas įžūlumas ir pasitikėjimas atsispindi akyse. Akių mėlynėje. Suprantama, gal aš ir apsirinku, bet, man rodos, šį įdėmų žvilgsnį, kurį vos galima atlaikyti, šią kilnią išraišką jau esu matęs nespalvotose tarpukario fotografijose. Tokiu nepaprastu tiesumu pasižymėjo jaunuoliai, einantys į frontą pasitikti žūties. Dabar jo balsas dreba, bet jame niekada nejusti abejonės. Jis išduoda senatvę, bet jokiu būdu ne sumažėjusias galimybes.

Ir nors mes nieko neklausėme, nors senis negalėjo neklystamai nuspėti, kaip driekiasi mano minčių gija, jis prisiminė

Istoriją, norėdamas papasakoti savąją, pašnekėti apie savo gyvenimą. Tomas iškart pažvelgia į jį labai susidomėjęs, tartum nieko nebūtų svarbiau, kaip pasiklausyti šio seno žmogaus, kalbančio apie savo praeitį. Pirmiausia jis pasisako, kad sulaukęs penkiolikos metų, kaip ir visi jo aplinkos berniukai (jis nepatikslina, kokia toji aplinka, bet mes spėjame ją buvus kuklią), pradėjęs dirbti druskos džiovyklose. Tuomet tai buvusi didžiausia salos „industrija", jos pragyvenimo šaltinis. Druska nulėmusi salos istoriją. Ji buvusi čia „nuo pradžių pradžios". Anot jo, druska yra tai, iš ko sala susikūrė. Jis sako: „Pelkės – mūsų tikrovė". Mes juo tikime, nes nieko nežinome apie tą praeitį. Mes juo tikime, nes apie tą praeitį gali papasakoti tik seniai, o jaunimas turi jais tikėti ir nėmaž neabejoti jų pasakojimais. Jis mena darbą džiovyklose, gurguoles, druskos svėrimą, krovimą į maišus. Mena valandų valandas, ištampytas rankas, tąsančias druską į pelkių pakraštį. Jis kalba apie sunkų darbą. Daugelis vyrų, kartais net pačių drūčiausių, jį mesdavę. Reikėję didelio įgudimo ir drąsos. Be to, turėjai rinktis: druskos džiovyklos arba nedarbas, druskos džiovyklos arba kai kada net tremtis. Senio balsas virpa, jame justi susijaudinimas ir pyktis. Sunku būtų pasakyti, ar jam patiko ten dirbti. Visame tame, be abejonės, esama ir meilės, ir neapykantos.

Paskui iš jo sužinome, kad prieš karą druskininkystė apmirusi. Tai įvykę labai greitai. Niekas nemanęs, jog šis verslas gali sunykti taip staiga. Daugelio žmonių gyvenimai apvirtę

aukštyn kojomis. Dingę įpročiai. Ateitis apsiniaukusi. Nutiesti keliai virtę nepraeinamais takais. Senis sako, kad apleistos druskos džiovyklos buvo jo širdies sopulys, gyva žaizda, dėl netikėtumo dar skaudesnė. Jis nutyla, kad nepradėtų raudoti. O galėtų apverkti savo prarastą jaunystę, užmarštin nugrimzdusią istoriją, pražudytų penkiolika metų. Prireikia keleto minučių, kol jis susitvardo ir pajėgia tęsti pasakojimą. Tomo veide matau išsekimą, lengvas virpčiojimas byloja apie jaudulį. Ūmai jųdviejų veidai supanašėja, ir šis panašumas mane glumina.

Tada senis pasako, kad druską jo gyvenime pakeitusi žvejyba. Saloje visada grįžtama prie jūros, prie jos siūlomų gėrybių. Žvejyba – antra salos tikrovė. Tačiau jis nenorėjęs dirbti sardinių gamykloje. Jei jau vis tiek sunkiai dirbsi, verčiau tai daryti gryname ore. Be to, jis nenorėjęs būti darbininku. Norėjęs būti žveju, o tai visai kas kita. Į gamyklą buvo siunčiamos moterys: ten reikėję mažiau pastangų, operacijos buvusios paprastesnės. Senio balse nėra nė lašelio paniekos ar neapykantos moterims. Jis net pabrėžia, kad visi gerbę „sardinių karalienes“. O pats jis iš pradžių rinkęs ir rūšiavęs austres. Nusiplūkdavęs kaip šuo, nuo tokio darbo geldavusi nugara, skilinėdavusios rankos, bet plušėdavęs, nes turėjęs šešiolika metų, tvirtus pečius ir nemokėjęs nieko daugiau. Vėliau per atoslūgius pradėjęs žvejoti plekšnes ir paltusus. Taip pat traukdavęs tinklus, kuriais gaudomi ešeriai. Rankos triūsdavusios be perstojo. Nemanykite, kad būdavę taip lengva. Vakarais parsivilkdavęs

namo išsunktas ir netrokšdavęs nieko daugiau, tik griūti į lovą ir miegoti. Pamena, rytą kartais atsibusdavęs su batais ant kojų. Ir dar jis sako, kad žuvų kvapas įsigeriąs, tampąs nuolatiniu palydovu, kad galop prie jo pripranti, nors dažniausiai vis tiek bodiesi. Bet tai buvę laimingi metai: jo jaunystės metai. Sulaukęs dvidešimties, jis pradėjęs žvejoti jūroje, laivuose. Dar menąs tas kerinčias valandėles laive, besiruošiančiame išplaukti ankstyvą rytą, dienai nepraaušus, tuščią krantinę, gaubiamą ūkų, kaip prieškariniuose filmuose, tylų bruzdesį, žmones, kurie šmėžuoja vieni pro kitus netardami nė žodžio, traukdami cigaretę ir laukdami išvykimo, pasišnibždėjimus su žmonomis ar motinomis, atėjusiomis išlydėti to, kuris išplaukia ir grįš tik po keleto dienų ar keleto savaičių, tą nenusakomą ore tvyrančią įtampą, paskutines akimirkas ant tvirtos žemės, iššokusius raumenis, susijaudinimą, kad galbūt gali negrįžti, į dangų nukreiptus žvilgsnius, mėginančius įspėti, ar jis bus gailestingas, širdyje kalbamą maldą, veidą, kurį nori išsinešti su savimi, visą ceremonialą. Senis pasakoja, kaip užkaukdavusi sirena, laivas lėtai atsiskirdavęs nuo krantinės, pasakoja apie susirinkusius žmones, žvilgsnius, kuriais jie persimesdavę vieni su kitais, apie veidą paglostančią ranką, šiltus prisilietimus. Jis sako, jog ten būdavę bedančių senių nuo metų ir miglų susiraukšlėjusia oda, žaliūkų pačiame žydėjime, nuo alkoholio paraudusiais veidais, tokių kaip jis jaunuolių, truputį išsigandusių, bebarzdžių, neįdiržusiomis rankomis. Jis prisimena bendruomenę, šykščią žodžių, tau-

pančią judesius, nuolat plušančią, ištvermingą. Jokių aimanų, tik kartais koks barnis. Jokio švelnumo, bet draugystė neišardoma. Viso labo keletas vyrų ir jūra. Keletas vyrų ir nuobodulys ramiuose vandenyse, nejudančioje plynėje. Keletas vyrų ir nematoma audringos jūros, įniršusio vandenyno baimė. Keletas vyrų, susitelkusių prie savo misijos: pargabenti žuvų. Ir numatytą dieną grįžti į uostą, pas savo draugę, į namus, į šiltą lovą. Tai buvę paprasti gyvenimai, laimingi gyvenimai.

Senis ir vėl nutraukia pasakojimą staiga, be jokio paruošimo. Šiandien – viskas. Užtenka. Jis sunkiai atsistoja, pamažiukais žengia žingsnį ir atsisveikina su mumis akies kampučiu. Jo veide lyg ir šmėsteli šypsena. Gal tai suokalbis, dėkingumas (bet už ką?), pasitenkinimo išraiška? Nė vienas iš mūsų nedrįstame nieko pasakyti apie tą šypseną. Sėdime tylėdami. Tai gilaus susikaupimo tyla, tyla žmonių, besimėgaujančių nelaukta vidine ramybe. Tomas ūmai čiumpa mane už rankos. Jo kairys delnas laiko mano dešinę plaštaką. Pajuntu švelnų spustelėjimą, paskui pirštai atsileidžia. Bet rankos tebėra susikibusios. Žiūriu tiesiai priešais save. Atrodo, jis verkia.

Gegužės 26 d., vakaras

Aš jo laukiu. Dabar nieko daugiau ir neveikiu, tik laukiu. Sėdžiu jo palatoje. Žiūriu į dubumą, kurią jo kūnas paliko ant paklodžių, į laikrodį, kurį jam padovanojau, padėtą ant balto plastiko stalelio su ratukais (nedaug trūksta, kad šis paprastas laikrodžio vaizdas išspaustų ašaras), antrą *Tyrinėjimų* tomą, atverstą ir paguldytą ant fotelio nugarėle į viršų, palatos kampe pamatau numestus marškinėlius, kuriuos pakeliu ir užuodžiu jo kvapą. Šioje aplinkoje, kur Tomo nėra, atpažįstu jo buvimą. Galvoju, kad, be abejonės, taip būna po artimų žmonių mirties, kai prasideda gedulas. Galvoju, kad lengviausiai su jais susisiekiame per jų kasdienius daiktus, jų paliktus pėdsakus. Galvoju apie tą laiką, kai Tomo jau nebelauksiu.

Iš pradžių jis turi pasėdėti ant oranžinio fotelio ilgame koridoriuje, išklotame gelsvu linoleumu. Rodos, taip jį ir matau: liemuo ištiestas į priekį, palinkęs žemyn, kojos išžergtos,

galva beveik tarp kelių, akys užmerktos kaip atleto, mėginančio susikaupti, kaip futbolininko prieš rungtynes arba girtuoklio, tampomo vėmulių. Tomas nemėgina susikaupti. Ne, jame tuštuma, jis apie nieką negalvoja, nesiruošia tam, kas tuoj nutiks. Jis tarsi atsiriboja nuo savęs. Toks jo gynybos būdas – dėtis, kad visa tai jo neliečia. Tada prisistato moteris ir paprašo sekti paskui ją. Jis negirdi, kaip ji ateina. Turbūt jos žingsnius nuslopino gelsvas linoleumas ir įpratimas. Moteris nuveda jį į tyrimų laboratoriją, esančią koridoriaus gale, kairėje pusėje. Kambarys ankštas, blogai apšviestas. Atrodo, blausi šviesa parinkta tyčia, atseit ji padedanti tyrimams, kurie turi būti atlikti. Ten sėdi kita moteris, ji ruošia reikmenis, skysčius ir su juo nepasisveikina, nepakviečia sėstis, nustemba, kai jis to nepadaro pats, paliepia pasiskubinti ir vėl įknimba į savo reikmenis, skysčius. Jau vėlu. Tikriausiai jai prisakyta pasilikti ir ištirti šį užsispyrusį pacientą, be abejonės, nekankinamą jokios patologijos, bet jį privalu vienaip ar kitaip nubausti. Jai nereikėjo patarti elgtis šaltai: ir pati susiprato. Tik pamanykite – buvo numačiusi grįžti namo šeštą valandą, o čia staiga atsiranda Tomas! Jų žvilgsniai susikryžiuoja, neapykantos taip pat. Jam skaudės.

„Vadinasi, reikia patikrinti, ar nėra vidinio kraujavimo? Puiku, patikrinsime!“ Ji pasako tirsianti akių dugną, užlašinsianti skysčio ant ragenos. Jis jausiąs šaltį. Turėsiąs stengtis neužsimerkti. Akis tučtuojau aptrauksianti migla, bet tai normalu, nereikią jaudintis. Ji įlašina skysčio, ir Tomas užsimerkia:

skystis nurieda per skruostus. Ji klausia, ką jis sau galvojąs. Nejau nesupratęs, ką ji pasakiusi? Ji pakartoja dar sykį. Lyg daugiau neturėtų ką veikti. Tada vatos gabalėliu nušluosto skruostą, išvagotą skysčio, kuris nuėjo perniek. Ji įlašina vėl. Tomas vėl užsimerkia. Skystis nuteka per šoną iki pat ausies spenelio. Jos teisybė: jis šaltas, bet ne toks kaip pirmą kartą. Moteris vos nepratrūksta, vargiai tramdo įniršį ir neapykantą. Jis atsimerkia. Įdėmiai žiūri į ją ir nieko nesako. Nė nemano atsiprašyti. Jis maištauja. Tomo maištai nebylūs. Apsiraminusi ji rengiasi mėginti trečiąsyk. Paaiškina visa tai daranti dėl jo, o ne dėl savęs, jai nusispjaut, ji turinti kitų pacientų, kurie jos laukia (kurgi ne!), jei jis nenorįs paisyti nors „šiokios tokios" tvarkos, ji jo neversianti. Jos ranka ima artėti Tomui prie veido. Jai dar nespėjus nusitaikyti į rageną, jis užsimerkia. Ji nelašina. Pareiškia rašysianti raportą. Jis galįs grįžti į savo palatą. Tomas tylėdamas atsistoja, išeina iš tamsaus kambario, uždaro paskui save duris ir grįžta ten, kur aš jo laukiu. Pastebiu išdžiūvusio skysčio vageles jam ant veido. Klausiu, ar viskas gerai. Jis atsako, kad kraujavimo nėra. Žino, kad rytoj gydytojas apie tai nė neužsimins, nes neišdrįs.

Gegužės 27 d.

Jie nusileidžia Tomo prašymui nedelsdami, net nesiginčydami, tarsi jiems staiga būtų parūpę teigiamai atsakyti pacientui, kuris sprūsta iš rankų, kurio juo toliau, juo labiau

negali suvaldyti, tarsi jo maištavimas būtų nusipelnęs dėmesio, tarsi rungiantis, kas stipresnis, jis galėtų laimėti, bet iš tiesų jie taip daro todėl, kad beveik neabejoja, jog jis žaidžia paskutinį kartą. Jam atsakoma „taip“, išsyk atsakoma „taip“, kai paprašo, kad atliekant scintigrafiją būčiau šalia. Aš nieko neprašiau, nieko nenorėjau, aš tik seku paskui jį ir seksiu iki galo, kad ir koks tas galas būtų.

Kabinetas sterilus, šaltas, technologiškas. Judesiai tikslūs, greiti, tylūs. Akimirka iškilminga. Aš stoviu atsirėmęs į sieną. Iš ten, kur esu, galiu aprėpti viską. Regiu vietą, kur jis bus paprašytas atsigulti, aparatus, kuriais bus apraizgytas, ekranus, kuriuose bus matyti vaizdai, suoliuką, kur sėdės seselės.

Tomui įėjus į kabinetą išvystu, kad jis nuogas. Jie liepė jam nusirengti. Tas nuogumas mane suglumina, nors gerai jį pažįstu: sakytum brolio kūnas, kurį taip dažnai spausdavau glėbyje, su kuriuo kovojau, prie kurio glaudžiausi, kurį metams bėgant mačiau besikeičiantį, staiga būtų tapęs svetimas, skirtas vien medicinai, atiduotas moksliniams tyrinėjimams, virtęs daiktu. Jie jį paguldo nugara į futuristinės aparatūros metalą, veidą atsuka į juodus fotografijų langelius. Matau, kaip virpa Tomo oda. Nežinau, ar ji virpa nuo šalto metalo, ar iš baimės. Žiūriu į jo varpą, gulinčią ant gaktos plaukų, pailgą formą, nusvirusią ant šono, ant kairiojo klubo, minkštą, gležnutį gumulėlį. Stebiu kvėpavimo ritmą, ženklinamą besikilnojančių šonų, nervingai judančias rankas. Jam paaiškinama, kad dabar bus nuleisti du penkiolikos centimetrų

skersmens vamzdžiai ir pridėti prie blužnies bei kepenų, kad juodu flomasteriu tiesiai ant odos bus nupiešti taškai, kurie tiksliai nurodys vietas ateinančių dienų tyrimams. Ir tikrai vamzdžiai išsilanksto ir nuslenka pilvo link. Kai jie paliečia odą, ji vėl suvirpa. Sudėliojus taškus, vamzdžiai pakyla, bet aš taip ir nepamatau, kas juos valdo. Nuo šiol ant Tomo bus šie keisti punktyrai, žymės. Kai jie įsmeigia adatą, atlikdami intraveninę injekciją, jis susiraukia iš skausmo. Viena seselė švelniu, beveik draugišku balsu perspėja, kad jodas galįs sukelti alerginę reakciją, tačiau jam nesą ko nerimauti: jie „pasirengę bet kokioms situacijoms". Skystis pasklinda po organus, kuriuos reikės nufotografuoti. Girdime vienodais tarpais spragsint klišes, kurios spausdina nuotraukas. Tomas paprašomas sulaikyti kvapą, paskui vėl pradėti kvėpuoti, apsiversti ant šono, paskui grįžti į pradinę padėtį. Jis paklūsta. Nuotraukose matau fantastiškas formas, baltas dėmes juodame fone, kurios atrodo perkeltos čia tiesiai iš raganavimo knygų. Brolis negali matyti nieko, tik langelius sau virš galvos. Tai trunka ilgai. Ištariama nedaug žodžių. Pasakoma esmė, minimumas. Pagaliau adata ištraukiama Tomui iš rankos, jam leidžiama keltis ir eiti rengtis. Rytoj jis turės čia sugrįžti. Tyrimas tikrai kartojamas keturis kartus, keturias dienas, kad jie galėtų „nustatyti, kaip vystosi liga". Eidamas pro mane, Tomas nepakelia akių, nunarinęs galvą žiūri į žemę. Tada aš net nepamąstęs žengiu prie jo, uždedu ranką jam ant pakaušio ir pabučiuoju į skruostą. Jis atsigręžia į mane. Jo lūpas tampo baisus drebulys.

Rugpjūčio 26 d.

Sutartą valandą, kurią pastarosiomis dienomis vykdavo mūsų susitikimai su seniu, nuėję atsisėdame ant suolo priešais namus. Mes jo laukiame. Viską darome mechaniškai, nesusitarę, apie tai net nepasikalbėję. Taigi atsisėdame ir imame laukti. Pasimatymas virsta ritualu, būtinybe. Be abejonės, nusiviltume, jei alėjos gale nepamatytume jo sukumpusio, nežmoniškai lieso silueto su neklusnia plaukų sruoga. Senukas iš tikrųjų vėluoja. Neateina visai. Suprantama, jis nieko nežadėjo ir nieko neprivalo daryti, bet vis tiek negalime suvokti, kad jis mūsų neaplankytų. Akimirką šauna mintis eiti jo pasitikti. Bet kur to senuko ieškoti? Nežinome jo adreso, nežinome net vardo. Ničnieko apie jį nežinome. Ničnieko nepaklausėme: visada kalbėdavo tik jis. Staiga toks nesidomėjimas man pasirodo kvailas, netaktiškas. Kaipgi nesusiprotėjome paklausti jo vardo? Pasiteirauti dar šio bei to, nesitenkinti vien tuo, ką papasakojo pats. Kaip galėjome nepaisyti elementariausių

elgesio, mandagumo taisyklių? Man begromuliuojant šiuos klausimus, Tomas ryžtasi nutraukti tylą ir į juos atsakyti, lyg būtų sekęs mano minčių giją. Jis sako: „Tuo šis susitikimas ir kerintis. Nieko nesakyti. Tik klausytis. Neišsklaidyti burtų. Išsaugoti paslaptį, nes paslapties čia esama. Leistis užklumpamam, leistis vedamam. Ir neleisti, kad viską sugadintų smulkmenos, banalybės. Pasiduoti pasakojimo apžavams, jo apžavams“. Vos jis spėja baigti sakinį, kelyje pasirodo senis. Laukimo įtampa atslūgsta, jaudulys – ne. Senis atsisėda šalimais. Įsmeigia akis į jūrą. Ir net nepasisveikinęs, pradeda pasakoti.

Pirmieji svetimšaliai atvažiavę čia prieš pat karą. Jis teigia iš pradžių jų nė nepastebėjęs: kai esi jūroje, galop iš tiesų pradedi nematyti, kas darosi žemėje. Jo dėmesį į juos atkreipę kiti. Pirštu parodę elegantiškas angles, dramblotus vokiečius, laukinius ispanus. Bet svetimšaliai būdavę ir tie, kurie atvykdavę iš žemyno. Jie jam papasakoję, kad Rė sala taip pat pasidavė jūros maudynių madai, jos paplūdimiai traukia vis gausesnius būrius turistų. Papasakoję, kad čionai plūsta žmonės iš kitur. Tada jis ėmęs stebėti ir tikrai pamatęs pirmosiomis liepos dienomis didėjantį srautą iš visos Europos ir visos Prancūzijos, pamatęs statomus ir apgyvendinamus viešbučius, drėgnu smėliu vaikštančius vasarotojus dryžuotais maudymosi kostiumėliais, lankais žaidžiančius vaikus, damas, tvirtinančias, kad Sen Martenas esąs kur kas prašmatnesnis nei Kaburas ir, svarbiausia, klimatas čia daug palankesnis. Jis supratęs, kad jo pasaulis neatpažįstamai pasikeis ir daugiau nebebus taip, kaip

buvo. Kai valdžia pranešė vietoj garlaivių paleisianti keltą, palengvinsiantį susisiekimą tarp salos ir žemyno, jis supratęs, kad rami vaikystė pasibaigė, kad suvažiavę svetimšaliai pavogs jo praeitį, norėdami susikurti ateitį, kad jų invazijos niekas negalės sustabdyti. Tai jį baisiai nuliūdinę, sako jis, pagautas nostalgijos priepuolio. Jis manęs, kad ramybė, paprastas gyvenimas truks amžinai, kad jie, saliečiai, visada bus saugūs. Senis teigia, kad tokios kalbos – ne atsilikėliškos ir bailios. Teisybė, jos mažumėlę egoistiškos, jis su tuo sutinkąs.

Apie karą jis beveik nekalba. Lyg nenorėdamas žadinti mirusiųjų, atverti žaizdų, lyg manydamas, kad šių prisiminimų nereikia judinti. Tačiau galima suprasti, kad jis išgyveno tragediją, patyrė dramų, neteko artimųjų... Tėvo? Sužadėtinės? Jis to nepasakys. Jaučiame, kad baimė buvo nuolatinė, ištikima palydovė, kad ją dar ir dabar išduoda jo atsikrenkštimai, balso tremolo. Jis tepasako nuo to laiko neberegėjęs dangaus žydrynės, vasaros saulės spindesio. Mes taip ir nesužinome, į kokias tremtis jis buvo išsiųstas, kokius išsiskyrimus ištvėrė, kokius pavojus jam teko patirti. Jis sako, kas be ko, baiminęsis dėl savo gyvybės, tačiau per karą jam pirmiausiai trūkę salos, kankinęs ilgesys, nebuvę pilnatvės. Dabar jis vaikštąs parymoti prie keleto kapų Sen Klemano kapinėse, apsodinąs juos gėlėmis, kad mirusieji nedingtų suvisai. Nenorįs kapstytis po tą praeitį, tuos penkerius niokojimų metus, bet nenorįs jų ir pamiršti. Eidamas, prisipažįsta mums senis, jis tylomis sekąs paskui velionių kortežą, kurio niekas nemato. O vakarais

knopinąs išilgai Kriauklės paplūdimio ir žiūrįs į blokhauzus, kuriuos paliko vokiečiai ir kurie pamažėliais grimzta į kopas. Ši smėlio ir laiko pergalė jam atrodanti geriausias atsakas į tai, kas išgyventa prieš daugiau nei penkiasdešimt metų. Jis manąs, kad smėlis ir jūra visada laimi, nes akmenys ir vanduo, nors ir kariauja nuolatinį karą, tebebus čia, kai mūsų jau nebus. Jis mylįs gamtos patvarumą, tai jį ramina. Mylįs stichijas, kurios buvo čia iki jo ir kurios jį pergyvens. Mėgstąs galvoti, kad žmonės, nors ir kupini tuštybės, didybės manijų, slaptų vilčių apie palikuonis, bus nugalėti. Senis primena, kad vokiečių kareivių tikėjimas savo nenugalimumu sugriuvo kaip ir jų blokhauzai, pustomi smėlio.

Štai taip. Jis ir vėl baigė. Senis nutraukia pasakojimą ir pakyla eiti. Norėčiau jį sulaikyti dar truputėlį, bet jaučiu, kad Tomas, nors ir be žodžių, man šitai draudžia. Todėl leidžiu jam traukti savo keliu. Jau žinau, kad rytoj ir vėl pasimatysime, kad istorija tęsiasi.

Gegužės 29 d.

Jis teigia iš visur gaunąs ženklų, kad jį apsupo liga, bejėgystė, mirtis.

Vyras, gulintis gretimoje palatoje, nuo pat pirmos dienos jam atrodo kaip senis. Praktiškai jis jau nebeįstengia vaikščioti. Dabar seselė vežioja jį vežimėlyje. Jo veidas nežmoniškai sukritęs, oda papilkėjusi, suvytusi, balsas drebantis, kartais vos girdimas. Vakar, kai jie persimetė keliais bereikšmiais žodžiais, vyras pasisakė amžių: jam keturiasdešimt aštuoneri metai.

Dažną naktį koridoriaus gale sena moteris (bet ką nuo šiol reiškia „sena"?) be perstojo, įkyriai kaip automatas, iš pačių pasąmonės gelmių šaukia vardą. Ji šaukia žmogų, vardu Artūrą. Gal tai jos vyras? Gal sūnus? Gal koks numirėlis? Niekas nežino. Paklausta ji nė nemirktelėjusi atsako nepažįstanti jokio Artūro. Niekas nežino, ar ji nemeluoja. Seselės jau numojo į tai ranka, jos daugiau nebežadina senutės ir neprašo

nutilti. Taigi naktimis aidi Artūro vardas ir kartkartėmis nuskamba klausimas: „Ar ateini?“ Tomas sako esąs sukrėstas.

Vienas šįryt sutiktas ligonis pasiguodė, jog per keletą mėnesių jam buvo persodintas inkstas ir širdis. Jo istorija beveik neįtikėtina: lyg kokio mitomano. Bet kaipgi pasakysi, kad abejoji? Be to, gal tai teisybė. Žmogelis tvirtina prisikėlęs iš numirusiųjų ir džiaugiąsis susigrąžinta sveikata. Jis juda tik su lašinės stovu ir plastikiniu maišeliu, sujungtu su drenu, į kurį pritekėję tamsiai rudo kraujo, ir jam prireikia gero ketvirčio valandos, kol nusigauna į žiemos sodą, esantį mažiau nei už šimto metrų. Klausydamasis jo istorijos, Tomas apsivemia ir dėl šio pykinimo instinktyviai apkaltina gydymą.

Jis įprato sveikintis su vienu ligoniu, kurį nuolat sutinka jau keletą dienų. Jie nesikalba, tik pasisveikina. Nežino net vienas kito vardo. Šiandien seselė pasako Tomui, kad praeitą naktį jis mirė nuo vidinio kraujavimo. Staigia mirtimi. Žinote, tokia, kai žmogus nesikankina, mat nespėja susivokti, kas jam darosi. Tomas mano, kad net jei artėjančią mirtį jauti tik sekundę, dešimtąją sekundės dalį, ta trumputė laiko atkarpėlė prislegia viso gyvenimo svoriu ir jos pakanka tau sugniuždyti, įstumti į juodžiausią neviltį.

Jis man prisipažįsta ilgai šito neištversiąs.

Gegužės 30 d.

Lankytojai jį sekina. Kartais jis net nekelia telefono ragelio. Ir sako, kad jam knieti pasmaugti tą gerokai nukaršusį žmogėną, kuris riaugėja, gargaliuoja, inkščia, spjaudosi gretimoje palatoje. Jaučiu vis didėjantį Tomo nuovargį ir pyktį, po kurio užplūsta abejingumas, susitaikoma su likimu.

Šiandien baigiama scintigrafija. Dabar belieka laukti rezultatų ir melstis kažkokiam dievui, kad mums nebūtų pranešta apie jokią katastrofą. Slenkant laukimo valandoms svarstau, ar jis bijo, ar galvoja apie mirtį, savo mirtį. Svarstau, ar jis tikrai numato šį įvykį. Svarstau, ar kartais iš siaubo jo neapima svaigulys pagalvojus, kad gyvenimas gali ūmai nutrūkti, kad kraujas gali išsilieti į smegenis ir viską nušluoti savo kelyje. Ar jis įsivaizduoja greitą, beveik nepastebimą mirtį, tetrunkančią minutę, ar ilgą agoniją, lėtą savęs praradimą, suvokiamą blaivia sąmone? Ar gailauja gyvenimo, kurį galbūt teks palikti, ar jaučia kartėlį, kad nepakankamai juo „pasinaudojo“, ar skaudžiai gedi to, kas galėjo būti? O gal rengiasi apimtas ramybės, giedros, atsikratęs bet kokio liūdesio? Šios temos jis niekada neliečia, nes tik jam vienam valia imtis iniciatyvos ir apie tai prabilti. Aš draudžiu sau to klausinėti. Šie klausimai liks be atsako.

Birželio 1 d.

Pagaliau sužinome bene pirmą tikrą dalyką: trombocitus naikina blužnis. Tai neabejotinai įrodo scintigrafija. Apskritai ši žinia yra bloga, bet ji mums pranešama kaip pergalė. Maga numušti gydytojų entuziazmą, priminti jiems, kad įveikus nežinią problema dar neišsisprendžia, žmogaus gyvybė tebėra pavojuje, o tai svarbiausia, svarbiau negu surasti paaiškinimai. Jų entuziazmą tikrai pavyksta numušti paklausus, ar bent jau kepenų veikla normali. Į šį klausimą sulaukiame tik miglotų atsakymų, gydytojai kalba užuolankomis, suka akis į šalį, prisipažįsta turėsią atlikti papildomus tyrimus, kad gautų visiškai patikimus rezultatus. Ir tučtuojau vėl grįžta prie blužnies, vien prie blužnies. Tačiau prieš planuodami splenektomiją, jie nori išbandyti viską, todėl Tomui reikėsią taikyti trumpą, bet labai intensyvią kortikoterapiją, garsųjį boliusą. Jam teks leisti labai dideles kortizono dozes, tai bus paskutinis mūšis dėl gydytojų garbės, dėl to, kad jų sąžinė būtų rami, kad jie galėtų pasakyti išbandę viską.

Birželio 2 d.

Tomas sako nepatirtų nemalonesnio pojūčio, net jei jam būtų švirkščiamas cianidas.

Kol lašinami vaistai, jis mėgina piešti. Žiūriu į jo pastangų rezultatus: matau pabaisiškas formas. Prisiverčiu galvoti, kad, be abejonės, nepatogu piešti, kai tau į dilbį įsmeigta kaniulė.

Tėvas, kuris sėdi su mumis, kol nuodai teka Tomo gyslomis, varinėja kalbas, nuo kurių mes pakraupstame: „Ir kodėl šita liga užpuolė ne tavo brolį?“ Mes suprantame, kad iš tikrųjų jis nori pasakyti, jog aš galbūt lengviau nei Tomas būčiau ištvėręs šį išbandymą, nes visada buvau laikomas (mano nuomone, nepelnytai) stipresniu už jį, geriau pakeliančiu smūgius. Ir vis tiek nuo šios frazės kraujas sustingsta gyslose – taip aiškiai ji parodo, kam teikiama pirmenybė, taip aiškiai pasako, kad vieno gyvybė ne tokia svarbi kaip kito. Jaučiu, Tomas tuoj pašoks, griebs jį už gerklės ir ims smaugti. Aš jį sulaikau žvilgsniu. Lėtai sumirkčiojęs vokais, prašau nieko nesakyti, nieko nedaryti. Šlykščios tėvo kalbos tarsi pakimba tvankiame ligoninės palatos ore, ir prieš mūsų veidus, liepsnojančius iš pykčio ir gėdos, stovi slogus jo bejėgiškumo paveikslas, stovi taip arti, kad tą šlykštumą galėtum pirštu paliesti.

Koridoriuje susitinku profesorių, kuris man pasako, kad pašalinus blužnį pasveikti yra vienas šansas iš trijų. Iškart pagalvoju apie rusišką ruletę: į Tomo revolverio būgnelį reikėtų įdėti dvi kulkas. Tikrai trokštu, kad ši diena greičiau pasibaigtų.

Rugpjūčio 27 d.

Senis pasakoja, kad jo gyvenimas nusėtas lavonais, kad metams bėgant tik tai ir matė: artimųjų netektis. Jis nežinąs, kodėl taip buvo, kodėl taip nutiko jam, o ne kam nors kitam. Jis netikįs jokiu velniu, kuris jam būtų užtraukęs prakeiksmą, ir jokiu dievu, kuris būtų siuntęs išbandymus. Jis nesąs religingas. Ir manąs, jog atsitiktinai buvo apsuptas žmonių, kuriuos nusinešė liga ar nelaimės. Žmonės aplink jį nespėję pasenti: mirę pačioje jaunystėje, dažniausiai pakirsti pačiame žydėjime. Kai kuriuos jis lydėjęs iki pat mirties slenksčio, iki paskutinio atodūsio, kai kūnas galiausiai pasiduoda. Likęs tik jis, visada likdavęs tik jis. Dabar jis labai pasenęs. Manąs, kad yra nedaug tokių senų žmonių kaip jis – tarytum jį būtų užgriuvę ištisi amžiai, tarytum jam būtų atiduoti iš kitų pavogti metai, tarytum jis turėtų nugyventi jų sužlugdytus gyvenimus. Šitai jis sako iš pažiūros visai nesijaudindamas, kaip žmogus, kuris atliko pareigą, kuriam nedera rodyti savo jausmų, išsekimo.

Kadangi senis vis grįžta prie jūros, kadangi išorinis pasaulis dabar tapo jo vidiniu pasauliu, jis prisimena lavonus, kuriuos rytą kartais išplukdo potvynis, tuos yrančius kūnus, randamus saulei dar nepakilus virš vandenyno, tuos skenduolius, išnyrančius į paviršių po keleto dienų ar net keleto savaičių. Jis sako, kad jūra galinti būti žiauri, kad ji ryjanti labiausiai užsigrūdinusius, labiausiai patyrusius savo vaikus, griebianti ir senus jūrų vilkus, ir neįgudusius jaunuolius, ir nieko čia nepadarysi, taip jau yra. Taip atsitinka, ir tiek. Nors tu persiplėšk. Jis visada nepasitikėjęs vandenynu, nors ir labai jį mylėjęs, visada žinojęs, kad vandenynas gali jį nusinešti, kai valandėlei praranda budrumą arba kai netikėtai įsisiautėja stichija.

Iš pradžių jus sūpuoja bangos. Paskui srovės nuneša nuo kranto ir traukia tolyn. O galiausiai atstumas iki tvirtos žemės, kurį reikia įveikti, pasidaro per didelis. Tada jau būna per vėlu: jūs negalėsite grįžti, kad ir kaip stengsitės. Panika apima greičiau negu nuovargis, siaubas sukausto pirmiau negu susitaikymas su likimu. Žmogus grumiasi, rankomis plaka orą, šokinėja prieš juodą, tirštą vandenį, padrikai mataškuoja kojomis, kūnas blaškosi it mėšlungio tampomas. Dažniausiai tada ir prasideda pirmieji traukuliai. Arba imama ilsti iš lėto, jėgos tirpsta, nyksta. Štai jau, galima sakyti, paskutinioji. Belieka grimzti į dugną. Žinoma, žmogus dar truputėlį kovoja. Giliai įkvepia, iškvepia, beviltiškai pūtuoja, mėgina atitolinti neišvengiamą lemtį. Kosti, spjaudosi, dūsta. Bet vanduo nugali jį, pasigriebia. Vanduo siūbteli ant veido, vis dažniau

užlieja galvą ir galop nugramzdina, praryja visą. Vanduo įsiskverbia į plaučius ir juos suplėšo. Nebėra išsigelbėjimo. Jis jau neįmanomas. Žmogus paskendo. Plaukikas virto skenduoliu, kūnas – lavonu. Paviršius vėl ramus. Vandenynas pasisotino. Jis gavo auką. Dangus mėlynas, spindintis, ant vandens šokinėja žydri ribuliukai.

Dažniausiai praeina keletas dienų, kol potvyniai grąžina aukas. Beveik visada jas išplukdo potvyniai. Pakrantės sargybos žvalgymai arba artimųjų surengtos paieškos jūroje beveik visada būna bevaisės. Tik vandenynas, visada vandenynas, ir niekas kitas, nusprendžia, kada paleis grobį, kada atiduos trofėjų. Kai jis pagaliau teikiasi tai padaryti, kartais pamatai pūzrą, puvėsius, užuodi smarvę. Tas vaizdas tiesiog nepakeliamas. Turi nusukti akis, užsikimšti nosį. Kai kada lavonas būna toks suiręs, kad jį sunku atpažinti. Lavoninės žmonės dirba seklių darbą, kruopštų, stulbinantį. Be abejonės, tam reikia visiško atsižadėjimo, neapsakomo cinizmo. Kitaip jie neištvertų, iššoktų pro langą.

Kai policija praneša šeimos nariams, juos ištinka priepuoliai, alpuliai. Nežinia, kas sukelia isteriją: ar netekties skausmas, ar vilties praradimas. Paskendimas – blogiausia mirtis, kokia tik gali būti, ji kerta kaip neteisybė. Senis toliau rutulioja savo monologą tokiu pat monotonišku balsu, pro kurį neprasiskverbia jokie jausmai, lyg skaitytų klinikinį pranešimą. Mes jo klausomės ir jaučiamės tartum skenduolių draugai ir – kas žino? – galbūt žuvusiųjų atminimo sergėtojai.

Štai jis ir vėl mus palieka, ir vėl klibikščiuodamas lėtai nupėdina savo keliu. Tomas labai įdėmiai ir labai ilgai žiūri į tolstantį senį. Paskui atsigręžia į mane ir sako: „Rytoj, pamatysi, senis ateis paskutinį kartą. Ateis baigti savo istorijos. Paskui bus viskas. Jis bus pasakęs tai, ką norėjo mums pasakyti". Žvelgiu broliui į akis, mėgindamas jį suprasti, mėgindamas išskaityti, iš kur toks įsitikinimas, bet veltui. Tomas taip pat atsistoja, nueina į sodą ir grįžta namo. Lieku vienas sėdėti ant suolo. Nuo jūros nedvelkia joks vėjelis.

Birželio 5 d.

Kortizono boliusas nepavyko. Trombocitų nepadaugėjo. Galvoju apie toksinus, kurie buvo suleisti Tomui į kūną, apie nuodus, kurie nutekėjo į kiekvieną arteriją, pasklido po organizmą, ir visa tai perniek. Galvoju, kad daktarai užpuolė jį tokiu metu, kai buvo labiausiai pažeidžiamas, kirto dar keletą smūgių suradę dingstį, neva jis nuo jų pasveiks, bet jis nepasveiko, tik dar labiau nusilpo. Galvoju, kad gydymas kartais būna kenksmingesnis už pačią ligą ir kad mes matome lėtą, suplanuotą žmogžudystę. Tomas sako: „Niekas nepadės. Kam to reikia? Šitos procedūros mane nužudys“. Taip, žinoma.

Birželio 8 d.

Blužnies pašalinimo operaciją numatyta atlikti rytoj. Vaikštinėdamas koridoriumi, sutinku vaikinuką. Mūsų akys įsminga

vienos į kitas ir negali atsiplėšti, abu gauname sustoti. Staiga nutinka štai kas: mes stovime vienas priešais kitą lyg įkasti ligoninės koridoriaus viduryje, stovime įnirtingai susikibę žvilgsniais, stovime apimti neįveikiamo, begėdiško, nepaaiškinamo intymumo, kuris trenkė it žaibas, stovime tylėdami, jausdami neįtikėtiną artumą. Prireikia laiko, kol atgauname žadą. Galop pirmas prabyla jis. „Aš vardu Manuelis." Lukas. Aš – Lukas. Mane iškart sužavi jo jaunystė, tyras vaikiškas veidas. Pastebiu ir neviltį tame veide, kažkokią jį slegiančią nelaimę, ir dėl to ūmai kyla noras jį apkabinti, čia, dabar pat, nieko negalvojant, apglėbti jį, priglausti prie savęs. Jam aštuoniolika metų. Man aštuoniolika buvo prieš dešimtmetį. Jis sako laukiąs gydytojų verdikto, laukiąs žinios, ar vėžinės cistos ataugo ant jo žarnyno, ar ne. Prieš šešetą mėnesių jam „perpjovę pilvą" ir išėmę viską, kas kerojo viduje. Po to ant odos likęs milžiniškas randas, rausva žaizda, einanti nuo vieno klubo ligi kito, baisus dryžis, kurio jis nesutinka parodyti. Jis sako neištversiąs naujos intervencijos, pasipriešinsiąs naujam mėsinėjimui. Galvoju apie Tomą. Galvoju apie Tomą ir apie Manuelį: vienam infekcija gadina kraują, kitam ant žarnų auga gyvūnėlis. Jie abu – pasiklydę vaikai, sutartinai šlubčiojantys kreivame pasaulyje, spinduliuojantys klipatos, bėgliai, kuriems nepavyko pabėgti nuo mirtinų ligų, pralaimėję kareiviai, pasmerktieji. Po kurio laiko nė vieno iš jų čia nebebus. Aš juos pergyvensiu. Atgalia ranka perbraukiu Manueliui per skruostą – taip pasiliekantysis paglostytų išeinantįjį.

Jis švelniai, švelniai pabučiuoja man į lūpas, ir tai jau lyg atsisveikinimo bučinys.

Birželio 9 d.

Ankstų rytą jos ateina dviese. Pasako Tomui turėsiančios jį nuskusti, „paruošti“ operacijai. Patalynė nulekia į tvankų orą. Greitais, tiksliais judesiais jos jį nurengia. Dabar jis nuogas, išstatytas parodai. Kol viena tvarko kambarį, tartum jis daugiau čia niekada nesugrįžtų, kita tepa skutimosi putomis jam liemenį, pilvą, gaktą. Jis sako, kad putos šaltos. Jos, regis, jo nesiklauso. Rengiasi būsimam darbui. Ir staiga neperspėjusios puola. Matau, kaip pirmyn atgal sušvytruoja skustuvas, kaip jis nuslysta vingiuotomis įdubusios krūtinės formomis, skersai ir išilgai palengva bėgioja plokščiu pilvu, nusileidžia į lomelę tarp klubų, kur baltos odos paviršiuje mėlynuoja venos, ir vienu brūkštelėjimu nurėžia gražią plaukų liniją, jungiančią bambą su gakta, liniją, kurią aš laikau seksualiausia vyro kūno vieta. Reguliariais, sausais krestelėjimais ji nupurto nuo skustuvo panaudotas putas ir prie jų prilipusius plaukus, tada pamakaluoja skustuvą šilto vandens inde. Pagaliau ji imasi varpos plaukelių. Geležtė priglunda, stabteli, padvejoja, vėl pajuda, pradeda naršyti. Tomas sustingsta. Mat ji įsiveržė į nelytėtą teritoriją ir turi saugotis nevikraus judesio. Galiausiai nebelieka nieko, tik tamsus šešėlis, ant kurio žvilga kraujo lašas.

Po valandos pas Tomą ateina tos pačios jaunos moterys, šįkart jo pasiimti. Jos sako, kad jau laikas, kaip būtų sakoma pasmerktajam myriop, kad dabar jos turinčios nuvežti jį į operacinę. Moterys liepia Tomui praryti chloroformu suvilgyto sukraus gabaliuką, kurį tam tikslui atsinešė. Jis paklūsta. Išvažiuojant jam per skruostą nurieda ašara.

Tomui gulint ant operacinio stalo, į brolio palatą, kur aš skaitau, nepasibeldęs įeina Manuelis. Netaręs nė žodžio, jis puola man į glėbį ir prapliumpa raudoti. Paplūsta sunkios, karštos, didelės ašaros, pasigirsta kūkčiojimas. Nereikia nė sakyti, ir taip suprantu, kad tyrimų rezultatai nepermaldaujami: cistos ataugo, vėžys atsinaujino. Jį apėmęs beribis siaubas. Tam siaubui nuramdyti nėra žodžių. Nėra žodžių paguosti dėl neišvengiamos mirties. Manuelis sako pabėgsiąs, ir aš neabejoju, kad jis taip ir padarys. Jis pabėgsiąs, ir jie jo nesurasią. Staiga suvokiu, kad amžinai kartojasi ta pati istorija, jo žvilgsnyje perskaitau baimę ir ryžtą, jausmus, kuriuos neseniai skaičiau Tomo akyse.

Rugpjūčio 28 d.

Saulė plieskia kaip pašėlusi. Dangus mėlynas, be jokios dėmelės, net akys žilpsta. Veltui dairytumeis kokio debesėlio. Gyvenimas sulėtėjęs, saulė per daug nuožmi, neregėta daga, kokia kartais būna rugpjūčio pabaigoje, karštis kepina viską, tvoskia į pavargusius kūnus, tokia kaitra, be abejonės, laikosi jau paskutines dienas, vėliau pakils vėjas, prasidės audros, viską aptrauks sūdri rugsėjo pilkuma, o dabar jūroje dar pliuškenasi vaikai, prieš grįždami į miestus, dar tęsiasi tos valandėlės prieš išsiskyrimą, atsisveikinimą, išvykimą, veidai nurudę auksiniu įdegiu, kuris bus rodomas kitiems, žmonės dar vilki lengvais drabužiais, vos dengiančiais nuogus kūnus, niekur neskuba, mėgaujasi laime, jau nuspalvinta liūdesio, gailesčio. Tai vasaros pabaiga.

Senis sunkiai kėblina prie mūsų, kamuojamas pragariško karščio. Atsisėdęs šalimais ant suolo, kur jau turi savo vietą, iš pradžių jis nekalba, mėgina atgauti kvapą, atsidusti ir pūtuoja

kaip ilgai bėgęs vaikas, lekuoja kaip šuo. Praeina keletas minučių, kol jis pagaliau įstengia prabilti. Ne taip, kaip kitomis dienomis, kai jo žvilgsnis, rodos, būdavo nukreiptas į tolius priešais save, į tuštumą, į jūrą, kai jis šnekėdavo tarsi sau, lyg mūsų čia nė nebūtų, šįkart jis atsisuka į mus, ir tada aš suprantu, kad iš tiesų jis kreipiasi tik į Tomą. Senis žiūri į mano brolį, jų veidai kone liečiasi, jų artumas stulbinantis, beveik nepadorus. Manęs nėra. Šią valandėlę manęs nėra.

Pagaliau senis vėl prabyla. Ir iškart grįžta prie savo lavonų, savo mirusiųjų, kurie jį lydi, lanko, pradeda tuo pačiu sakiniu, kuriuo vakar baigė. Kaip ir vakar, primena, kad vandenynas žudo. Paskui jo kalba pasidaro konkretesnė. Jis ima pasakoti istoriją apie jauną, vos dvidešimties metų moterį, gana dailią, kerinčią paprastu, švelniu grožiu. Jis pasakoja apie jos ilgus plaukus, tamsias akis, gležną figūrą, laukinę, baikščią laikyseną. Pasakoja apie kuklų žavesį, visai priešingą atviram, vulgarokam gundymui, apie patrauklumą, kuris vilioja akį ir apipainioja savo tinklais, nepaleidžia. Jis sako, jog „tai buvusi jauna moteris, kurios anksčiau jie čia nematę, ne užsienietė, o veikiausiai atvažiavusi iš žemyno atostogauti“. Ji atvykusi vasaros pradžioje, pirmosiomis liepos dienomis, viena. Tačiau viena vaikščiojusi neilgai. Netrukus buvusi pastebėta su jaunuoliu. Juodu dažnai sutikdavai Arso uoste apsikabinusius, įsimylėjusius vienas kitą. Niekas nekreipęs į juos didelio dėmesio. Įsimylėjėliai saloje įprastas dalykas. Visiems žinoma, kas yra vasaros meilė. Pamatę juos praeinančius, žmonės tikriausiai

šypteldavę atlaidžia, jų laimei pritariančia šypsena, o paskui užmiršdavę tuos pro šalį prašmėžavusius veidus. Tai būdavę tokie pat veidai, kaip ir visų, paprasčiausias aistros plykstelėjimas. Senis sako stebėjęs juos atidžiau, domėjęsis jų istorija, jų nekalta pora, apsigyvenusia šeimyniniame vasarnamyje, paliktame tėvų, matyt, išvažiavusių atostogauti kitur. Tada prisimenu, kad pirmą kartą į mudu su Tomu senis kreipėsi norėdamas prisipažinti, jog seka mus jau keletą dienų. Todėl nenustembu išgirdęs, jog šią „ydą“ tenkina stebėdamas ne tik mus, bet ir kitus, tenkina jau daugelį metų, nes istorija, kurią jis mums pasakoja, regis, nutiko seniai. Jis sako, kad tiedu jaunuoliai buvę labai graži pora. Vaikinas trumpaplaukis, juodaakis, lieknos, beveik moteriškos figūros, grakščios laikysenos, „lėtų savimi pasitikinčio katino“ judesių. Vis dėlto atrodę, kad jis ją įsimylėjęs ne taip smarkiai, kaip ji jį. Tai išduodavusios nereikšmingos smulkmenos: visada jam į parankę įsikibdavusi ji, o jis po kurio laiko ištraukdavęs ranką, visada ji šokdavusi jam ant kaklo ir apipildavusi bučiniais, o jis kartais lyg ir gindavęsis nuo tokio jausmų proveržio, visada su vos juntamu skandinavišku akcentu kalbėdavusi ir klausinėdavusi ji, o jis jos klausydavęsis ir tylėdavęs. Ji buvusi guvi, o jis tylenis, bet jie tikrai mylėję vienas kitą, dėl to nesą ko abejoti, tik ta meilė buvusi nevienodo stiprumo. Senis sako, kad rytais jie atrodydavę nukamuoti, lyg po audringų naktų. Jų geidulingumas taip pat krisdavęs į akis. Jis tai sako nė kiek nepasikeitusiu balsu, raukšlių išvagota sunykusio veido oda nė nevirpteli.

Kalba nėmaž nesivaržydamas. Paskui, toliau dėsto jis, vieną rugpjūčio pabaigos popietę tarp jų kilęs smarkus ginčas. Jis pamenąs šauksmus, rėkte išrėktas frazes, verksmą, tylą, skundus, aimanas, vėl šauksmus, durų trinktelėjimą, vaidingą išsiskyrimą. Jis matęs, kaip ji išėjusi, nubėgusi ir tądien nebesugrįžusi. Jaunuolis likęs vienas. Namuose ant jūros kranto šviesa degusi iki vėlumos. Tikriausiai jis jos laukęs, vylęsis, kad sugrįš. Ji negrįžusi. Senis sako daugiau niekada neregėjęs jų kartu. Tačiau sklidę gandai, neva po ginčo rytojaus dieną žmonės juos abu matę Kriauklės paplūdimyje. Jis negalįs to patvirtinti. Tikrai žinąs vienintelį dalyką: kad pirmosiomis rugsėjo dienomis potvynis išplukdęs vos atpažįstamą jaunos moters kūną. Vien jos tapatybei nustatyti reikėję kruopštaus policijos tyrimo, kaip rašęs vietinis laikraštis. Niekas nepranešęs apie jos dingimą. Be to, ji buvusi nevietinė. Sužinojusi jos vardą, policija beveik iškart padarė išvadą, kad ji nuskendo: čia skęstama taip dažnai. Išsiaiškinta, kad ji gyvenusi Prancūzijos šiaurėje, ten studijavusi, o jos tėvai gyveną Danijoje, taigi kūnas ten ir nugabentas. Kiek jam žinoma, žandarai niekada neapklausę jaunuolio, o jis apie tą istoriją niekam nieko nepasakojęs: kuriems galams? Moteris juk negyva. „Tikriausiai buvo svarbių priežasčių, kad ji mirtų. Be to, vandenyno valiai nepasipriešinsi." Taip jis pasako baigdamas. „Vandenyno valiai nepasipriešinsi." Mes pašiurpstame šitai išgirdę, bet susilaikome ir nieko nesakome, neištariame nė žodžio. Nėra ko sakyti. Senis nusigręžia nuo Tomo ir vėl įsmeigia akis į jūrą, vėl į ją

įsistebeilija. Paskui pakyla. Ir kurį laiką nejudėdamas stovi priešais mūsų suolą. Šis sąstingis trunka gal kokią minutę. Prieš nueidamas jis atsisuka paskutinį kartą ir pasako, kaip Tomas ir buvo numatęs, jog daugiau neateis, niekada nebeateis. Palinki drąsiai sutikti tai, kas mūsų laukia. Jis suprato, kad Tomas mirs, kad jo jau nebepamatys, kad viskas baigta. Kai senis dingsta už posūkio, mes pajuntame baisią vienatvę, tokią, kokia prislegia po išsiskyrimo. Abu tylime. Tomo veidas ramus, stulbinamai ramus, nusigiedrijęs. Jo veidas nušviestas saulės.

Birželio 9 d.

Prieš eidamas į intensyviosios terapijos palatą, kur Tomas buvo nuvežtas po operacijos, turiu užsivilkti žalią chalatą, kokį vilki chirurgai televizijoje sekmadienio vakarais, ir užsirišti už ausų kaukę, kad paslėpčiau burną ir nosį. Nežinau, į ką aš panašus su tokiu apdaru. Bijau išgąsdinti Tomą, vegetuojantį pusiau sąmoningos būsenos. Dar nepriėjęs prie jo lovos, apsidairau aplinkui: pamatau sterilią patalpą, kurioje, regis, paskelbtas karas mikrobams, ir išgirstu kapų tylą, tokią, kokia būna lavoninėse. Esu paprašomas prisėlinti prie jo tyliai, tačiau man norisi rėkti. Kai pagaliau išvystu miegančio brolio veidą, su nuostaba pamatau, kad jo bruožai paženklinti nuovargio, arba veikiau senatvės. Taip ir yra: veidas susenęs, sunykęs, truputėlį sukritęs. Visai kaip senio, kokiu jis galėjo tapti. Be to, ir kūnas nusilpęs, suglebęs. Bejėgis, neįgalus kūnas, virtęs mėsos ir kaulų krūva, žmogienos gabalu. Tas bejėgiškumas mane išgąsdina, kaip išgąsdintų už durų pasislėpęs

vaikas, kuris mus užklumpa iš netyčių. Žiūriu į visą susitraukusį, sumenkusį Tomą ir verkiu. Jis miega dirbtiniu miegu, o aš plūstu tyliomis ašaromis. Jos rieda per skruostus. Nė nepagalvoju jų nusibraukti atgalia ranka. Suprantu, kad liūdesys turi išsilieti, skausmas turi išsiveržti į paviršių. Man siūloma ateiti tada, kai jis atsibus. Atsakau, kad verčiau liksiu prie jo. Aš netriukšmausiu. Seselė perspėja, jog tai draudžia taisyklės. Paskui pastebi mano ašaras. Tada pasako, kad galiu pasilikti, jei jau taip noriu. Aš jai padėkoju. Mane slegia juoda neviltis.

Esu čia.

Žiūriu į milžinišką tvarstį, uždėtą jam ant pilvo: jo kraštai persigėrę krauju. Įsivaizduoju baisionišką žaizdą, žiojinčią skylę, ilgą, kraupų rėžį, dryksnį. Įsivaizduoju sumaitotą odą, kuri daugiau niekada nebus lygi. Įsivaizduoju violetinį pjūvį, raudonas, paskubomis sukabintas lūpas, siūlės dygsnius, panašius į batų raištelius.

Žiūriu į kaniulę, įbestą į kairės rankos riešą, nenusakomą plastikinio maišelio turinį, kuris jam leidžiamas, į lėtai, atkakliai kapsinčius lašus, į mėlynę ir pabrinkimą toje vietoje, kur teka tirpalas. Įsivaizduoju, kad tik jis ir palaiko jo gyvybę.

Žiūriu į maišelį, kur varva juosvas skystis, tikriausiai prisodrintas nešvarumų, į vamzdelį, jungiantį maišelį su klubu. Atrodo, Tomui į šoną įstatytas, įleistas drenas, kuris valo užterštą kraują, šalina kenksmingas medžiagas. Matau į varpą įkištą

kateterį, kad šlapintųsi. Galvoju, kaip klaikiai jam skaudės, kai reikės ištraukti visus šiuos įrenginius.

Žiūriu į sfigmometrą, įsijungiantį kas trisdešimt sekundžių (toks reguliarumas gali išvaryti iš proto, taip ir knieti ištraukti laidus), rodantį, kad gyvybė nenutrūko, kad ji dar tebecirkuliuoja arterijose. Žiūriu į rodyklę, matuojančią apatiją, silpnumą.

Jau verčiau Tomas būtų miręs negu šitoks – luošas, leisgyvis. Jau verčiau budėčiau prie velionio.

Valandėlei išeinu iš intensyviosios terapijos palatos įkvėpti gryno oro, išnerti į paviršių. Bevaikštantį po žiemos sodą, mane užkalbina nusiminusi seselė, kuriai jaučiu simpatiją. Ji sako: „Atsitiko didelė nelaimė. Nusižudė vaikinukas, tas, kuris turi vėžinių cistų ir kurį mačiau su jumis. Iššoko pro langą. Jis jums paliko raštelį, radau jį ant naktinio staliuko. Aš tą raštelį paėmiau niekam nepastebint. Pats nuspręsite, ar reikia jį rodyti policijai. Žinote, jie pradės tyrimą, tokiais atvejais visada taip daro“. Ir priduria: „Man labai gaila, tikrai. Taip liūdna dėl jo, dėl jūsų. Mūsų darbas sunkus. Būna dienų, kai norisi viską mesti“. Paėmusi mane už rankos, seselė ilgai ją laiko, bet aš toks apkvaišęs, nustėręs, kad stoviu kaip nebylys, surakintas bežadės tylos. Nepajėgiu ištarti nė žodžio. Prireikia keleto minučių, kol vėl pradedu susivokti. Perskaitau sakinius, brūkštelėtus ant mokyklinio sąsiuvinio lapo, sulenkto keturlinkai: „Nenoriu netikrumo ir nesutinku, kad jie dar kartą

mane liestų. Sakiau tau, kad išeisiu. Tai štai: aš išeinu. Neketinu laukti mirties, pats einu jos pasitikti. Neverk. Aš žinau, ką darau. Ir kodėl nesutikau tavęs anksčiau? Bučiuoju". Tai štai: vaikas išėjo. Aštuoniolikmetis vaikas iššoko pro langą iš penkto aukšto ir išsitėškė į ligoninės kiemo bitumą. Manoma, kad jis žuvo vietoje ir nesikankino. Kas man rūpi, kad jis nesikankino? Jis mirė, viskas baigta. Jis mirė, nes jo tykojo baisus žvėris ir niekas negalėjo tiksliai jam pasakyti, ar jis jį suės, ar ne. O aš nesupratau, kad jis galvojo apie mirtį, kai sakė išeisiąs. Mėginu atgauti kvapą. Stoviu pačiame griuvėsių lauko viduryje. Ir laukiu kitų katastrofų, kurios jau artėja.

Grįžęs į intensyviosios terapijos palatą, Tomą randu jau atsibudusį. Jis silpnai nusišypso, išvydęs, kad aš nežmoniškai pažaliavęs. Jo balsas vos girdimas, žodžiai beveik nesuprantami. Vis dėlto įsidėmiu vieną posakį: „Beprotiškas jausmas, kad nebepriklausau sau". Elgiuosi taip, lyg nieko nebūčiau girdėjęs. Apie Manuelį net neužsimenu. Aš jam taip pat nusišypsau.

Rugpjūčio 30 d.

Jis sako iš pradžių nieko nepastebėjęs. Nerimauti pradėjo pajutęs kraują, tekantį iš trūkusių nosies sienelių gyslų. Pakėlęs ranką prie veido, aptiko kraujuojančią vietą: pirštai, prikišti prie suglumusių akių, iš tiesų buvo kruvini. Paskui jis išvydo didelę kraujo dėmę ant baltų sportinių marškinėlių, kuriais buvo apsivilkęs. Ir suprato, kad prasidėjo kraujavimas. Tada prisiminė pačioje pradžioje girdėtus žodžius, prisiminė pirmą dieną gydytojo ištartą frazę: ***nuolatinis hemoragijos pavojus.*** Ir pagalvojo: tai įvyks čia, čia ir dabar. Jis apsidairė aplinkui, pirmiausia prie pat savęs: vingiuotas takas, einantis palei krantą, piliarožės šalikelėje prie apleistos lūšnos, vėjelio sukeltos kelio dulkės. Paskui jo žvilgsnis nuslydo tolyn, į keistą pelkių kraštovaizdį, ir nesėkmingai pamėgino įžiūrėti paplūdimio smėlį. Galiausiai jis atsigręžė į Sen Klemaną ir jo akys iškart užkliuvo už dviejų bokštų ir švyturio, iškilusių virš kranto kaip pažįstami kelrodžiai ženklai. Jis sako, kad šis vaizdas

jį nuramino, pakėlė nuotaiką. Kraujas tebetekėjo per veidą. Jis prisimena šilumą, švelnumą. Tomas ramiai, bet visai ne laiku, pats sutinka, pamėgino prisiminti tikslią šio įvykio datą. Rugpjūčio 30-oji. Jis pagalvojo: vadinasi, aš mirsiu rugpjūčio 30 dieną. Jis nepatikslina, ar tai jam pasirodė *gera diena* mirti. Šią informaciją suvokė kaip faktą, nieko daugiau. Tada ir pamatė priešpriešiais keliu ateinančią mergaitę. Išvydusi kraują, ji suriko, be abejonės, truputį išsigandusi. Mergaitė pamanė, kad Tomas buvo užpultas, sužeistas, kad gavo kumščiu į veidą. Ir iškart nubėgo perspėti mamos. Tomas tuo metu sukniubo šalikelėje. Jis sako laukęs pagalbos, bet nebuvęs tikras, ar ji suspės ateiti laiku: kraujas pliaupė upeliais, negelbėjo nei šluostymas nosine, nei galvos atkraginimas. Neliko nieko daugiau, tik laukti. Kai po keleto minučių atskubėjo mergaitės motina, kraujavimas lyg per stebuklą liovėsi. Ji ėmėsi priemonių taip pat greitai, kaip ir atbėgo, be jokių aiškinimų. Moteris pasakė, kad Tomo veidas jai pasirodė stulbinamai ramus, o lūpų kampučiuose juodavo išdžiūvęs kraujas.

Kai Tomas man pasakoja šį įvykį, jo veidas tebėra ramus. Mat jis kalba apie kitą žmogų. Kalba apie tą kitą žmogų, kuris yra jis pats, apie žmogų, kuriuo tapo, apie išorinę, bet vis dėlto tos pačios substancijos būtybę. Jo kalbėsena monotoniška, lėta, jis labai sulėtėjo, galbūt tai bendro nusilpimo ženklas. Ilgainiui galėčiau priprasti prie šito kasdienio siaubo,

prie šitos šeimyninės tragedijos. Ilgainiui galėčiau patikėti, kad čia ne mano brolis, ne mano kūnas, ne artimiausias žmogus, ne originalo kopija, ir drauge galėčiau kaip akivaizdžią, priimtiną tiesą suvokti, kad tai tikrai jis ir kad toks dalykas, be abejonės, įmanomas. Aš taip pat galėčiau žiūrėti į šį kūną kaip į svetimą, o po valandėlės apkabinti jį ir atrasti vaikystės žymes, amžinybės prisilietimą. Prisiekiu, kad nuo šiol mano išraiškoje niekas negalės įžvelgti nuostabos pėdsakų, surasti išgąsčio ženklų. Tomo ramybė persiduoda ir man.

Baigęs pasakoti, jis eina į dušą nusiprausti, nusiplauti kraujavimo stigmų, likusių ant veido, krūtinės, nes vėl nori pasijusti švarus. Ir tikrai, kai grįžta į sodą, jo oda šviesi, plaukai varvantys, šilto vandens lašai tykšta ant pečių, jis gyvas. Jam nepastebint aš šmurkšteliu į vonios kambarį ir viską išvalau po jo maudynių. Paskutinės kraujo žymės dingsta, sūkuriuodamos su dušo srovėmis.

Jis sako norįs eiti prie jūros, pabūti tuščio paplūdimio vienumoje, saulėje, ant smėlio. Sako, kol dar laikas, norįs vėl pajusti šilumą, norįs įrudusios, sūrios odos. Norįs putų, besiplakančių aplink kulkšnis, žvilgsnio, nuklydusio į tolumas, rankų, įsisprendusių į klubus. Jis sako, kad svarbiausios yra smulkmenos, kad gyvenimas susideda iš smulkmenų, bent jau jo gyvenimas. Tada nusileidžiame prie jūros, ir viskas vyksta taip, kaip jis buvo numatęs: vanduo teliūskuoja aplink

kulkšnis, ant jo tvieskia šviesa. Paskui išsitiesiame ant didelių rankšluosčių ir gulime tylėdami. Girdžiu tik šnarančius knygos lapus, kuriuos jis verčia vienodais laiko tarpais, ir tas šnarėjimas tartum alsavimas. Kai lapų šnarėjimas nutyla, suprantu, kad jis liovėsi skaitęs. Atsikeliu ir pažvelgiu į jį. Už jo plieskia saulė: aš prisidedu prie akių ranką. Tomas žiūri į mane. Sako jau keletą minučių mane stebįs. Sako, kad aš jam atrodau gražus, kad visada atrodžiau gražus, kad tas grožis metams bėgant, žinoma, pasikeitė, bet liko nepaliestas, neišnyko. Sako visada to grožio pavydėjęs, visada manęs, kad aš už jį gražesnis. Dažnai galvojęs apie vaikinų rankas, uždėtas man ant kūno, apie mylėjimąsi, kurį dažnai įsivaizduodavęs. Ji suprantąs vaikinus, kurie su manim mylėjosi. Pats niekada tokio geismo nejautęs, bet jį suprantąs. Suprantąs geriau nei kada nors, teigia jis. Ir sako didžiuojąsis, kad yra mano brolis.

Šį vakarą jis atsisėda prie pianino ir pradeda skambinti Bacho preliudą. Jo sprandas sustingęs, nugara tiesi: taip, jis pastebimai įsitempęs, bet drauge kupinas švelnumo, kuris užlieja jį visą, pamažu atitirpdo, nušviečia ir galop nusineša.

Birželio 17 d.

Štai jau trečią dieną jis mėgina po keletą minučių pavaikščioti, sulinkęs kone ligi žemės, su kraujo maišeliu rankoje. Jam aštuoniasdešimt metų.

Kas keturias valandas Tomui tebeleidžiami raminamieji vaistai, padedantys ištverti skausmą. Jo šlaunys nubertos mažais violetiniais taškeliais, tarytum ant kūno žymes būtų palikęs dailininkas puantilistas.

Tomo gaktiplaukiai pamažėliais atauginėja, kieti kaip šepečio šeriai. Jis sako: „Kažin, jei kokia moteris pasitrintų į mano varpą arba uždėtų ranką ant supjaustytos odos, ar parodytų švelnumą ir užuojautą žmogui, sugrįžusiam iš toli, ar pabėgtų, suimta šleikštulio, pasibjaurėjusi?"

Ir pats atsako: „Žinoma, pabėgtų. Kaipgi kitaip?"

Per televizorių jis atidžiai stebi nespalvotą glaudžių reklamą. Matau, kad šio modelio visiškai nenori. Jis pavydi: ašaras jam išspaudžia kitas dalykas.

Jau daugiau nei savaitę jis maitinamas vien leidžiamu tirpalu. Šįryt svarstyklių rodyklė sustojo ties keturiasdešimt devyniais kilogramais.

Gydytojai atkakliai nesutinka pranešti jam bent menkiausius kraujo tyrimų rezultatus. Jis sako: „Jie dar nežino, kaip prisipažinti savo pralaimėjimą".

Birželio 19 d.

Seselė perspėja, kad šitai teks kartoti tris sykius, kad drenas bus traukiamas tris dienas iš eilės. Pasivedėjęs ją į šalį paklausiu, ar ši procedūra skausminga. Ji atsako, kad Tomas nesusilaikys nerėkęs, kad visi pacientai rėkia, nes iš jų kūno be jokios anestezijos reikia ištraukti kažką panašaus į penkiolikos centimetrų ilgio peilio ašmenis, aplink kuriuos užsivėrė audiniai. Ji mano, jog tai sunkiausiai ištveriama kančia, net jai pačiai baisu daryti šį darbą. Aš galvoju: jam iš tiesų nieko nepavyks išvengti.

Tuo metu, kai jam traukiamas drenas, aš nusprendžiu pastovėti koridoriuje, nugara atsirėmęs į jo palatos duris. Iš pradžių išgirstu brolio aimanas, lėtą, duslią dejonę, paskui nuaidi šauksmai, kurių jis nepajėgia sulaikyti, užgniaužti, kuriuos turi išstumti iš savęs, protestai, plūdimasis, paskui, pabaigoje, vėl ilgos aimanos ir rauda. Įsivaizduoju maištą, kuris pasibaigia išsekimu. Galvoju apie žudomus arklius.

Rugpjūčio 31 d.

„Jaunuolis, žinoma, buvau aš.“ Iš pradžių Tomas tepasako tik tiek. Pagaliau prisipažįsta. Paskui stoja ilga tyla. Jo žvilgsnis stiklinis, veido išraiška kaip žmogaus, kurio mintys skrajoja kitur, balsas sklinda kaip iš po žemių, kaip per sunkią išpažintį, nuoširdų prisipažinimą. Jaunuolis, žinoma, buvęs jis. Aš žiūriu į jį, grężte gręžiu žvilgsniu, visas mano dėmesys prikaustytas prie jo. Matau trumpus plaukus, juodas akis, paauglišką liesumą, prie kurio jį privedė liga. Matau tą, kurį savo pasakojime nupiešė senis, tą, kurį jis pažino ir kurio neįskundė. Matau vasaros įsimylėjėlį, lydimą jaunos, lengvutės, grakščios, linksmos moters. Laukiu, kada jis papasakos savo istoriją.

Ji buvusi vardu Anetė. Staiga ta jauna moteris, kilusi iš Danijos, Sen Klemano skenduolė, įgyja vardą. Staiga virsta kūniška, realia būtybe. Ji jau nebėra ta abstrakti, neįsivaizduojama, nesuvokiama asmenybė, nors senis savo pasakojime ir

nurodė jos žymes. Ji čia su savo paprastu, sveiku, per daug sveiku grožiu, ilgais plaukais ir išvaizda, be žodžių sakančia vaikinui: „Eikš, eikš į mano glėbį, prisiglausk prie manęs". Ir vaikinas, tik to telaukęs, prisiglaudžia prie jos. Tas vaikinas – tai Tomas, mano brolis. Istorija prasideda.

Jis pamena, kad jie buvę linksmi, viskas jiems teikę džiaugsmo, kaip visada esti istorijoms prasidedant. Meilė – gal kiek per stiprus žodis. Taip, jie įsimylėję vienas kitą, džiaugęsi vienas kitą suradę, jiems patikę būti drauge. Be to, kurstęs smalsumas pažinti viens kito kūną, iki išsekimo mėgautis pašėlusiais geiduliais. Jie kas valandėlę mylėjęsi tą vasarą tuščiame tėvų name. O aš tada buvęs kitur, kitame žemyne, su jaunuoliu, vardu Žiuliu. Skambindavęs jam abonento sąskaita ir sakydavęs, kad jaučiuosi laimingas. Mielai tikiu Tomu: tokiems dalykams jo atmintis geresnė negu manoji. Taigi jie mylėjęsi be jokių kliūčių, turėję absoliučią laisvę. Jis prisimena smagų jųdviejų nuovargį.

Vis dėlto vieną dieną jis supratęs, kad ji jį brangina labiau, negu jis ją. Senis teisingai atspėjo. Beveik nepastebimai sutrikusi pusiausvyra, tarytum jo lengvabūdiškumas būtų nesiderinęs su jos pastovumo troškimu, tarytum jo noras pažaisti būtų neatitikęs jos vilčių kažką sukurti. Jis tik norėjęs pasinaudoti šia akimirka, be reikalo nesukti galvos, o ji mąsčiusi apie ateitį, apie bendro gyvenimo galimybę pasibaigus nuostabiai vasarai. Iš pradžių jis neteikęs didelės reikšmės tam menkam skirtumui. Bet diena po dienos jautęs, kad tarp jų gilėja praraja.

Jautęs, kad ji tikisi iš jo daugiau, negu jis pasirengęs duoti. Žinoma, tai jį mažumėlę išgąsdinę, tačiau jis nedrįsęs nieko sakyti: vaikinai tokie bailiai, o ji mylėjosi taip gerai.

Apskritai drama įvykusi dėl vieno nesusipratimo.

Prisispyręs tebežiūriu į Tomą: matau, kad jam stinga drąsos, kad jis gali meluoti, dumti akis, išsisukinėti. Žinau išvirkščiąją jo žavesio pusę. Viską apie jį žinau.

Vieną dieną ji jam pasakiusi, kad vaistinėje pirktas testas teigiamas. Kas be ko, reikėję padaryti patikimesnius tyrimus, bet *a priori* nekilę jokių abejonių: ji buvusi nėščia. Jis sako, kad jam sustingęs kraujas. Pojūtis buvęs kaip tik toks: šaltis gyslose, lyg speigui spustelėjus. Jam neaptemusi sąmonė, nesulinkusios kojos, neužėmę kvapo, neatsitikę dar ko nors. Ne, jį sukaustęs poliarinis šaltis.

Jam tai tebuvęs nelaimingas atsitikimas, klaida, įvykusi dėl to, kad pritrūkę sėkmės. Bet kaip jis galėjęs būti toks neatsargus? Žinoma, jis ir veblenęs kažką panašaus, bet jau beveik tikėjęs ta nesėkmės istorija. Kad nereikėtų klausytis, ką ji nori jam pasakyti, ką būtinai pasakys, jis išsyk pareiškė, kad, suprantama, palydėsiąs ją ir būsiąs šalia, kai jai darysią abortą. Ir tučtuojau, vien iš jos žvilgsnio, supratęs, kad viskas nebus taip paprasta, kad reikalai taip sklandžiai nesiklostys. Anetė iškart perspėjo nusprendusi pasilikti vaiką ir nieku gyvu nedarysianti aborto. Jis kažko panašaus ir tikėjęsis, todėl labai net nenustebęs, tik išsigandęs, klaikiai išsigandęs. Jis nedavęs klausimo, į kurį nė nenorėjęs gauti atsakymo: ar ji taip pasielgusi tyčia, ar

iš anksto viską apgalvojusi? Būtų buvę nepakeliama ir tiesiog nesuvokiama, kad leidosi taip apmulkinamas. Jis sako mėginęs atvesti ją į protą. Paskui tonas pakilęs, užvirusios aistros. Galiausiai ji pareiškusi, kad gimdys šį kūdikį, net jei jis atsisakys būti jo tėvu. Ji išbėgo iš namų apsipylusi ašaromis. Jis liko apimtas transo.

Viskas įvykę labai greitai: išpažintis, sąmyšis, kivirčas, išsiskyrimas. Jis nespėjęs apsiprasti su savo tėvyste, ji jam iškart pasirodžiusi nederama, neįtikėtina, nepriimtina. Jis nenorėjęs vaikų. *A fortiori* nenorėjęs su ja. Tačiau ta tėvystė jos vienos sprendimu, jos vienos pasirinkimu, nepaliekant net teisės pasiginčyti, tapusi neįveikiama kliūtimi, likimu, kurio niekaip nepermaldausi, spąstais, iš kurių neištrūksi, nelaime, galinčia išvaryti iš proto. Staiga jis kreipiasi į mane, kviesdamas būti liudininku: „O kaip tu išsikapstytum iš tokios balos?“

Visai ne laiku pagalvoju: kai myli vaikinus, nekyla bent jau toks pavojus. Į jo klausimą nieko neatsakau.

Rytojaus dieną jie vėl susitikę. Ji atėjusi pas jį. Regis, jam svarbu šitai pabrėžti, lyg iš anksto mėgintų nusimesti atsakomybę dėl neišvengiamos katastrofos. Ji nepakeitusi nuomonės, bet pajutusi būtinybę pasišnekėti su juo, galbūt įtikinti. Jis pasiūlęs neliesti šios temos, kad vėl įsigalėtų taika. Ji sutikusi, manydama, kad jis prašo tik laiko, kad jam reikia tik laiko. Jie patraukę į Šv. Išganytojo įlankėlę. Ten buvę tuščia. Ji panorusi išsimaudyti, bet neturėjusi maudymosi kostiumėlio. Todėl nuėjusi maudytis nuoga. Jis prisimena jos gražų

kūną, kurį taip dažnai glamonėjo, šypseną, kai brido į vandenį. Žiūrėjęs į ją tolstančią, sėdėdamas ant smėlio, susikryžiavęs rankas, pasidėjęs smakrą ant sulenktų kelių. Po valandėlės pastebėjęs, kad ten, kur atsidūrė, ji negali kojomis pasiekti dugno. Ji riktelėjusi jo vardą šaukdamasi pagalbos, sumosavusi rankomis, kad ateitų jai padėti, bet jis iš pradžių net nepajudėjęs, tebesėdėjęs ant smėlio lyg suparalyžiuotas, lyg nesusigaudydamas, ir nenuleidęs nuo jos akių. Kiek trukęs tas paralyžius? Tiksliai pasakyti jis negalįs. Esąs tikras tik dėl vieno dalyko: staiga, nežinia iš kur pasisėmęs jėgų, jis pašoko ir nubėgo prie jūros. Brido per vandenį, kiek įmanoma aukščiau kilnodamas kojas, bet čiurkšlės, trykštančios jam iš šonų, smarkiai sulėtino žingsnius. Jis sako dėjęs nežmoniškas pastangas, jo manymu, net per dideles tokiam trumpam atstumui, kurį pagaliau šiaip taip įveikė. Sako, kad ji buvusi ne toliau kaip už dvidešimties metrų ir tada dingusi po vandeniu. Jis nežinąs, ar tų akimirkų, kurias sugaišo iš pat pradžių, būtų pakakę dvidešimties metrų atstumui nuplaukti. Tik žinąs, kad šauksmas ūmai nutilo, vandens paviršius vėl pasidarė lygus, – viskas buvę taip, kaip pasakojo senis. Anetės lavoną po savaitės žmonės suradę už keturių kilometrų nuo Šv. Išganytojo įlankėlės.

Jo balsas nepakito per visą pasakojimą. Veidas liko ramus. Tai senio balsas, senio veidas.

Baigęs Tomas ima ieškoti mano žvilgsnio ir, rodos, laukia mano nuosprendžio. Aš tyliu. Neturiu ką pasakyti. Ką čia bepasakysi?

Paskui jis prisipažįsta, kad visus tuos metus jam reikėję gyventi su šiuo slogučiu, su šiais sunkiais prisiminimais, nepraeinančiu mauduliu, savotiška kalte. Sako, kad veikiausiai nebūtų galėjęs jos išgelbėti: dvidešimt metrų – tai taip toli. Sako, kad jam patogu taip galvoti, suprantama. Bet nejudrumas, sukaustęs jį tą akimirką, kai ji pradėjo skęsti, vis tiek kaltas, jis tai pripažįsta. Ir tikina tikrai, tikrai negalėjęs atsistoti, kojos buvusios kaip švininės, o tas nejudrumas – it koks stabas. Teisybė, jis tuoj pat pagalvojęs, kad jos mirtis jam paranki, kad ji galutinai išsprendžia tą keblų tėvystės klausimą. Bet jis tos mirties netroškęs, niekada nebūtų Anetės į ją stūmęs. Ir pacituoja senio žodžius: „Vandenynu visada reikia nepasitikėti“. Ir ji turėjo juo nepasitikėti.

O jis taip ir netapo tėvu.

Aš galvoju apie kitus žodžius, irgi pasakytus senio: „Tikriausiai buvo svarbių priežasčių, kad ji mirtų“.

Birželio 21 d.

Gydytojas sušaukė savotišką šeimos tarybą, ir mes supratome, kad naujienos, kurias jis turi mums pranešti, blogos. Ratu sustojame aplink Tomo lovą ir, atsigręžę į gydytoją, įsmeigiame akis jam į lūpas. Valanda sunki ir iškilminga. Nekantraujame sužinoti, kokią formą įgis nuosprendis, kuris neišvengiamai bus mums paskelbtas. Ilgai laukti neprireikia: „Splenektomija nepateisino lūkesčių *(jų lūkesčių galbūt, bet ne mūsų)* ir nedavė tokių rezultatų, kokių tikėjomės. Jūsų organizmas ir toliau naikina trombocitus dėl priežasties, kurios mes, deja, nežinome *(lašelis užuojautos išpažįstant savo nekompetentingumą turbūt niekada nekenkia)*. Trombocitų labai sumažėjo, jų kiekis tiesiog dramatiškas. Žinokite, mes tyrinėjame toliau ir esame pasiryžę kautis, tačiau negalime numatyti, kaip baigsis šis mūšis *(kodėl neprisipažinus, kad jis pralaimėtas?)* ir kiek laiko jis truks. Dabar turime pakankamo pagrindo manyti, kad kaltos kepenys *(ir tai baisiausia, ko galėjome*

tikėtis). Kaip jūs, be abejonės, žinote, kepenys – jautrus organas, su kuriuo reikia elgtis atsargiai. Šio organo negalima pašalinti. Todėl ketiname gydyti alternatyviais būdais *(bet kaip pagydyti nepagydomą ligą?).* Daugiau pasakysiu, kai sužinosime mano paskirtų įvairių tyrimų rezultatus". Jis išrėžė tikrą prakalbą, be užrašų, nesijaudindamas. Vyrukas tikras profesionalas. Išmano savo amatą. Spėju, kad net rimtas tonas, lėtas balsas, pauzės tarp kai kurių frazių, išdžiūvusi gerklė – vaidinimo dalis. Vertėtų paploti, jei nebūtume tokie sugniuždyti. Nors gydytojas aiškiai ir nepasakė, visi suprantame, kad Tomui galas. Net motina tai suvokia, jai pakerta kojas, ir ji apalpsta. Krisdama į lovos kraštą susidaužia seną vargšę galvą. Ją tenka išnešti. Mudu su Tomu liekame vieni tuščioje palatoje. Nepratariame nė žodžio. Tyla slegia daugelio tonų svoriu. Šįsyk abejonių nėra: virš jo sklando mirtis. Ji jo nepaleis.

Vos neužmiršau: dabar vasara.
Paskutinė.

Birželio 23 d.

Vėl buvo griebtasi imunoglobulinų terapijos. Tai vienintelė priemonė, kurią jie rado jo gyvybei palaikyti. Jų veiduose matyti sumišimas ir bejėgiškumas, nes jiems prieš akis kankinasi, merdėja jaunuolis, subadytas adatų, gyvastį velkantis tik su laidais, vamzdeliais ir buteliais, klaikiai perkaręs jaunuolis,

vaikštantis su dviejų seselių pagalba, prausiamas su tualetine pirštine ir vartaliojamas kankinimų lovoje. Galiausiai jie turės pripažinti, kad jis nebepasveiks.

Birželio 28 d.

Iš pažiūros jis atrodo visai neblogai. Vėl gali valgyti, vaikščioti niekieno neprilaikomas, skustis, praustis, keletą valandų sėdėti ant suolo žiemos sode. Jei ne lašinės stovas, kurį nuolat turi tampytis su savimi, nepastebėtum nieko nenormalaus. Nebent nežmonišką liesumą. Bet jei pakeltum marškinius, siaubą įvarytų randas, pagaliau neslepiamas tvarsčių, bjauri žaizda, verčianti vemti ir bėgti kuo toliau. O jei paklaustum gydytojų, iš šalin sukamų akių, iš aptakių atsakymų suprastum, kad blogiausi dalykai dar laukia ateityje.

Rugsėjo 1 d.

Tomo nebėra.

Tomo, be abejonės, daugiau čia nebus.

Šį rytą atsibudęs pašaukiau jį namuose, keletą sykių pakartojau jo vardą. Virtuvėje išvydau geltonos šviesos ruožą, iš lauko atskriejusio vėjo pakeltą užuolaidą, ant lentynos pamačiau tuščią kavos puodelį, cigaretės nuorūką peleninėje. Basas perėjau per šiltas virtuvės grindis, kyštelėjau galvą pro visų kambarių duris, palaukiau atsisėdęs ant skardinės sodo kėdės, pasiklausiau tolimos tylos, tvyrančios Sen Klemane, kuris, išsivažinėjus atostogautojams, pamažu atgavo ramybę. Grįžau į atdaro namo vidų, nuėjau į Tomo kambarį, kur stovėjo nepaklota lova: jo neradau nė pėdsako, bet neradau ir jokių pabėgimo, skubėjimo žymių. Nepagalvojau, kad galėjo kas nors atsitikti. Virtuvėje užsikaičiau kavos: ten tebešvytėjo geltonos šviesos ruožas, kuris mirguliavo ant indų. Po geros valandos nusprendžiau paieškoti kokio nors ženklo, užuominos apie įvykį, kuris galėjo atsitikti. Bet nėra nieko, ničnieko, jo-

kio laiškelio, jokios žymės. Tik jo nebuvimas. Jau vakaras, o Tomas vis neparsiranda. Saulė pasislėpė už medžių, aš sunešiau į pavėsinę skardines kėdes, nes šiąnakt numatomas lietus, ir uždariau įstiklintas duris, nes pakilo vėjas ir vakaras žada būti vėsus. Jis nepaskambino. Jis nepaskambins. Jis negrįš.

Rugsėjo 2 d.

Prisimenu jo absurdišką prasimanymą apie bausmę, apie kaltę, kurią reikia išpirkti, nuodėmę, kurią privalu nusiplauti, tą kvailą mintį, kad jo liga tam tikru požiūriu yra sudrausminimas, savotiškas pasmerkimas. Galvoju ir apie paskutinių dienų seką, apie sąsajas, jungiančias aplinkybes ir įvykius prieš jo dingimą. Galvoju, kad jis galėjo nuspręsti visame tame ieškoti logikos, ir vien nuo šios minties mane nukrečia šiurpas – tokia teisinga ji man atrodo.

Rugsėjo 3 d.

Šį rytą pranešu policijai. Pagaliau ryžtuosi tai padaryti. Žinoma, jie nesusilaiko nepapriekaištavę už tokį delsimą, pramanytas atidėliojimo priežastis. Jie pažėrė man dešimtis klausimų, iš kurių nė vienas neturėjo prasmės, nė vienas nepriartėjo prie tiesos, kurią derėtų žinoti: Tomas dingo todėl, kad pats taip panorėjo. Tomas mirs, o gal jau ir mirė, nes mirtis jį pasigavo, vaikiusis ištisus mėnesius.

Negana to, žandarai per apklausą davė suprasti, kad galbūt aš nužudžiau brolį. Nieko neatsakiau į tokius baisius kaltinimus. Nesivarginau aiškinti. Nieko nepasakojau apie dviejų brolių meilę, apie tą tyrą, viską pasiglemžiantį ryšį, kuriame jokiam kitam nėra vietos, kuris į jokį kitą nepanašus, apie tą artumą, kur jokia klasta tiesiog neįmanoma, kur esama geismo ir juslingumo, nes vienas kitą pažįstame kaip pats save. Apie visa tai net neužsimenu: bene jie suprastų?

Argi brolžudystė nebūtų tolygi savižudybei?

Liepos 1 d.

„Stebuklų nebūna. Aš jų ir nelaukiu. Esu pasirengęs tam, kas įvyks." Tomas pabrėžia sakinius, kurie aidi baltos palatos tyloje.

Jis sako, kad negalima būti nepagydomam ligoniui, negalima susitaikyti, jog esi nepagydomas. Gana to apsimetinėjimo, gana to svyravimo į vieną ar į kitą pusę, tos netikrumo teritorijos, kur pasiklysta tiesa. Gana pasikliauti kitais, medikais, gana ligoninės naktų, nesibaigiančio gydymo, juokingos mokslo burbulo globos. Gana vis sugrįžtančios baimės, trumpučių, tuoj pat žlungančių vilčių, vargano daržovės gyvaliojimo. Gana galimų kančių, būsimų žalojimų, nuolatinio organizmo alinimo, skendėjimo nerealybėje.

Jis žino, kad nepasveiks. Po teisybei, žino tai nuo pirmos dienos, nuo pat pirmos valandos, praleistos šaltoje, sterilioje medicinos tyrimų laboratorijoje, tas žinojimas neklystamas, ir nuo šiol jis neketina pasiduoti beprotiškam terapiniam įkarščiui,

daugiau negali pakęsti to nuolatinio blaškymosi tarp pasveikimo ir pasmerkimo hipotezių.

Jis sako: arba gyveni, arba miršti.

Kito pasirinkimo nėra.

Negalima pabėgti nuo šios paprastos, savo paprastumu gąsdinančios lygties, nuo šios mokslo tiesos. Jis netiki į jokį dievą, kuris išgelbėtų kūną ar užtikrintų sielos išganymą.

Kadangi jo gyvybė senka ir jis atsisako mėginti žūtbūt ją išsaugoti dirbtiniais būdais, jei vis tiek niekada nėra tikras, ar ji nenutrūks, ir niekas negalės tam sukliudyti, jis sutinka mirti. Tomas susitaikė su mirtimi. Ši komedija trunka jau per ilgai. Dabar atėjo laikas ją baigti.

Gydytojas vaizdžiai demonstruoja rūstybę, reiškia nepritarimą, nes visa tai tėra vaidinimas: tikriausiai jis mano, kad parodęs valdžią gali padaryti mano broliui įspūdį ir priversti pakeisti sprendimą, kurį šis jam pranešė. Tomas jo argumentus atremia tylėjimu, įsitikinimu žmogaus, kuris pasirinko kelią ir iš jo nebeišsuks, nesvarbu, ar jis teisingas, ar klaidingas. Jis lengvabūdiškas kaip pasmerktieji, nerūpestingas kaip tie, kurie prarado net menkiausią viltį, kupinas triumfuojančios ironijos kaip tie, kurie nebeturi ko laukti, nebeturi kam paklusti, nebeturi jokių priedermių, kurias reikėtų vykdyti. Manau, jis šypsosi, kol gydytojas mala liežuviu, svaidydamas grasinimus, ragindamas atsitokėti, žadindamas gerus jausmus, kurstydamas apgaulingas viltis ir tikras iliuzijas. Tomas jau kitur, ten, kur niekas negali jo pasiekti.

Tėvai šito nesupranta ir springsta skausmu. Matau juos draskomus gyvus, matau kraujuojančias žaizdas. Jų laukia pragaras. Motina veikiausiai galvoja apie Klemaną, savo mirusį pirmagimį. Galvoja, kad neišvengs prakeiksmo, likimo, kuris ją traiško. Ji pasiduoda be riksmų. Ji jau mirusi. Tėvas yra šalia jos, jis bus šalia jos iki galo, o kaipgi kitaip? Mūsų šeima skęsta, bet tėvai, nors taip ir neatrodė, liks drauge tol, kol nugrims į dugną.

Ligoninėje jis pradeda tikrą atsisveikinimų maratoną, tarsi palikdamas namus, gimtąjį miestą ir artimiausius draugus. Be abejonės, savo išėjimui jis norėtų suteikti šiek tiek blizgesio, tačiau jam atsakančiųjų veidai tokie, lyg žiūrėtų į žmogų, skubantį pasitikti mirties, ir nematytų nieko daugiau, tik tai. Toks atsisveikinimas šiek tiek patetiškas, šiek tiek liūdnas. Jis mėgina taisyti padėtį pokštu: „Jei policininkai mane sulaikys, pamatę taip subadytas rankas pamanys, kad aš narkomanas". Niekas neturi ūpo šypsotis. Tik Manuelis ten, kur dabar yra, tikriausiai nusikvatoja.

Išėjęs už vartų ir po keleto mėnesių pagaliau pirmąkart atsidūręs gatvėje, šiltame, užterštame gatvės ore, Tomas ištaria žodį, gražų ir liūdną žodį *išsilaisvinimas*.

Rugsėjo 4 d.

Jo nėra. Kaip šitai išreikšti: jo nėra? Kaip papasakoti apie tuščius namus, neproporcingai didelius, pritvinkusius grėsmingos tylos? Kaip susitaikyti su jo pabėgimu, jo dingimu? Kaip pakelti nepakeliamą akmenį ir klaikų ilgesį? Kaip gyventi toliau be jo, jo netekus?

Goglinėju po dabar jau nusiaubtas vaikystės vietas, nesusivokdamas kambarių erdvėje. Kartkartėmis atsitrenkiu į sieną ar numetu kokį daiktą. Smūgis ar bumbtelėjimas grąžina mane į tikrovę.

Ištisas valandas stypsau prie lininių užuolaidų, kurias iš sodo atskriejęs vėjas priplaka prie mano nejudančio kūno, stoviu prieš baltą saulę, kurios šilumos nejaučiu.

Lauke žiūriu į jūrą, bet jos nematau. Nejau galop būčiau tapęs tikru saliečiu? Nejau turi patirti artimųjų netektį, kad įžengtum į salos gyventojų pasaulį, vienijamą to paties gedulo?

Kaip pakliuvo atsakinėju į klausimus, kuriuos žandarai nesiliauja davinėję, lyg klausimai dar turėtų kokią nors prasmę, lyg būtų įmanoma ką nors paaiškinti.

Ir dar štai kas: aš neprisimenu savo veiksmų. Negalėčiau tiksliai pasakyti, ką dariau vakar, prieš porą valandų, prieš dešimt minučių. Galėčiau pameluoti pats to nepastebėdamas. Nebesuvokiu daiktų, neprisimenu jų, neapčiuopiu.

Aš tarsi praradęs sąmonę. Pats virstu tuštuma, vakuumu, vakancija. Virstu jo nebūtimi. Jo išnykimu.

Rugsėjo 7 d.

Mes nesame pasirengę netekčiai, artimo žmogaus mirčiai. Šito negalima išmokti. Prie mirties negalima priprasti. Kito žmogaus mirtis užklumpa mus netikėtai, nuginkluoja, sutrikdo, net jei ir būna numatyta, numatyta aiškiausiai iš visų įvykių. Ji yra absoliučiai tikras, bet vis tiek praktiškai nesuvokiamas dalykas, nuo kurio keistai apkvaištame.

Mes mokame ją įvardinti, apie ją kalbėti, o kai ji ateina, kai ji jau čia, kai pakerta artimą žmogų, kai atima draugą, brolį, įpuolame į juodą neviltį, nežinome ko griebtis, ką sakyti, būname pritrenkti – visai kaip boksininkas, kuris matė gausiąs smūgį, tačiau nustebo dėl jo stiprumo, susvyravo ir griuvo, nepajėgdamas prieš jį atsilaikyti. To kritimo negalima išvengti.

Skausmas kerta ten, kur jo nesitikime, kai jo nelaukiame. Jis grynas kaip kai kurie deimantai, ryškus, be jokios dėmelės.

Mes liekame vienui vieni su tuo grynumu, su tuo nepakeliamu skausmo baltumu. Nusigręžiame, užsimerkiame, tyliai liejame ašaras net ir tada, kai aplinkui tvyro didžiausia sumaištis.

Mes skendime patirto skausmo vienatvėje, užsisklendžiame nesutramdomų ašarų nebylystėje.

Ir jei nieko nesakome, tai tik todėl, kad nežinome ką pasakyti, nemokame kalbėti apie mirtį.

Vis dėlto kai kada galiausiai prašnenkame, vartojame klinikinius terminus, medicininius posakius arba dėstome tikrus faktus, kaip žandarmerijos protokole, nurodome tikslų laiką, vietą, aplinkybes, visa tai darome mechaniškai, nes kalbėti – daug geriau negu nieko neveikti, nieko nesakyti, tylėti, taip elgiamės norėdami nuvyti širdgėlą, valandėlę ją užmiršti, truputį nuo jos nutolti, neprisileisti artyn, bet kalbėti apie mirtį nereiškia apie ją papasakoti.

Papasakoti apie mirtį neįmanoma. Mes nemokame papasakoti, kas tai yra, ką jaučiame, kas nutinka, kas mus graužia. Neverta net mėginti. Toks mėginimas, pasmerktas nesėkmei, tai tragiška iliuzija.

Mirtis – labiausiai tikėtinas, labiausiai neišvengiamas dalykas, tačiau ją priimti, su ja susitaikyti sunkiausia. Svarstau, kad mano mirtis tam tikrais atžvilgiais gal būtų pribloškusi ne taip kaip Tomo.

Rugsėjo 8 d.

Potvynis išplukdė jo kūną iš pat ankstyvo ryto. Jis buvo rastas Šv. Išganytojo paplūdimyje, kaip tik toje vietoje, kur jauna moteris iš Danijos leidosi nunešama bangų, srovės, neapdairumo ar per didelio pasitikėjimo savimi. O gal nevilties.

Senis tikrai visais požiūriais buvo teisus: lavoninės tarnautojai dirba puikiai. Jie nuvalė nuo palaikų dumblius, panaikino grobuonių žuvų antpuolių pėdsakus, nuplovė druską, puvėsius. Kūną man parodė švarutėlį, baltutėlį, beveik nepaliestą.

Labai liesą kūną, ant kurio išvydau randą, lemtingą žaizdą.

Jo akys buvo persivertusios, bet kai tarnautojai tyliais, mikliais judesiais užmerkė vokus, jo bruožai pasidarė neregėtai švelnūs. Pamačiau Tomą miegantį. Pamačiau jį ramų, giedrą.

Pasilenkiau jam prie pat veido. Šiltas mano alsavimas padvelkė į lavono stingulį. Lūpos palietė skruostą. Jo oda suskeldėjo nuo mano bučinio.

Besson, Philippe

Be365 Jo brolis : romanas / Philippe Besson ; iš prancūzų kalbos vertė Stasė Banionytė. - Vilnius : Žara, 2005. - 152 p.

ISBN 9986-34-135-3

Šis romanas – tragiška dviejų brolių istorija. Jaunesnysis, Tomas, laukia mirties jųdviejų vaikystės namuose Rė saloje. Vyresnysis, Lukas, nesitraukia nuo jo iki pat galo. Tai jis pasakoja apie brolio agoniją, prisimena jųdviejų paauglystę ir nuotykius, skausmingai stebi ir dienoraščio forma aprašinėja, kaip gęsta artimiausia būtybė, „originalo kopija", mat juodu panašūs kaip du vandens lašai.

UDK 840-3

Philippe Besson
JO BROLIS
Romanas

Iš prancūzų kalbos vertė *Stasė Banionytė*
Viršelio dailininkė *Lilija Tulytė*

Formatas 60×90/16, 9,5 apsk. leid. l.
Išleido leidykla „Žara", a. d. 2699, LT-03007 Vilnius
Tel./faks.: (8-5) 272 91 17. El. paštas: info@zara.lt
Puslapis internete: www.zara.lt
Spausdino AB Spaustuvė „Spindulys",
Gedimino g. 10, LT-44318 Kaunas
Puslapis internete: www.spindulys.lt

© Géraldine Bruneel

Philippe'as Bessonas, pra[redacted] šlovę pelnė vos įžengęs į literatūros pasaulį. Pasirodžius pirmajai jo knygai „Kai nėra vyrų", drąsiai, išradingai pasakojančiai apie platonišką M. Prousto ir šešiolikamečio vaikinuko draugystę, ir kritikai, ir skaitytojai vienbalsiai tvirtino: gimė tikras rašytojas. Romanas apdovanotas E. Roblèso premija.

Šis, antrasis, Ph. Bessono romanas – tai jaudinanti gedulinga giesmė apie mirštantį brolį. Jie buvo du, Lukas ir Tomas, panašūs kaip dvyniai ir drauge tokie skirtingi. Lukas linkęs į literatūrą, Tomas į muziką, bet juos sieja visus išbandymus atlaikiusi meilė. Nuo pat ligos pradžios Tomas jaučia žiaurią lemtį ir vis dėlto, beveik neturėdamas vilties, pereina tyrimų, ligoninės, skausmingo gydymo golgotą. Gal tai atpildas už padarytas nuodėmes? Jį palieka draugė, tėvai sunkiai ištveria buvimą šalia. Tik Lukas nesitraukia nė per žingsnį, niekada nemeluoja ir diena po dienos seka mums puikią, sukrečiančią sakmę.

Pagal romaną „Jo brolis" P. Chéreau pastatė filmą, kurį žiūrėdamas verkė net pats knygos autorius. Filmas 2003-aisiais metais Berlyno kino festivalyje apdovanotas Sidabriniu lokiu.

Trečiasis romanas „Vėlyvas ruduo" apdovanotas didžiuoju RTL skaitytojų prizu, 2003 m. pagal jį pastatytas spektaklis. Pagal romanus „Vaikinas iš Italijos" ir „Trapios dienos" teisę kurti filmus jau įsigijo kino kompanijos.

ISBN 9986-34-135-3

9 789986 341352